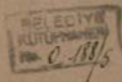

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

İÇİNDEKİLER

Yeni Halkevlerini açma nutku	İsmet İnönü 1
Halkevleri yıldönümü nutku	Necib Ali Köçüka . . . 4
Çek telekkürüne bir bakış	Hilmi Ziya 8
Ustaların çırağı ve tılısın tağı	Behçet Kemal Çağlar 15
Köy için yüksek halk okulları	H. Raşid Öymen . . 18
Türk medeniyet tarihine aid mühim bir keşif	Hüseyin Namık . . . 24
Musikinin tarih ve edebiyatı	A. Çorlu 32
Ar kurumumuzla bilginin yeri	Ali Sami Boyar . . . 38
Ankara köylerinde bir su tetkiki	Kerim Ömer Çağlar . 40
Kuşsalazı - Difteri	Dr. Hamid Osman . . 47
Türkiye'de dağ sporu	Rahmi Apak 51
Ayin politikası	Zeki Morud Alsan . . 54
Fransa'da bir köy tetkiki: Enval	Rıdvan İhsan 62
Yaban kuşusu «Hikaye»	Hamid Dereli 66
Bibliyografya: «Atilla'nın düşünüşü»	İsmail Hilmi Soykut . 70
Halkevleri mecmuaları: «Yeni Tokat» ve «Ün»	N. Tarıncay 76
Ülkü üçüncü yılını girerken	Suzret Köymen . . . 79

ÜLKÜ'NÜN DİLEĞİ

ÜLKÜ bu sayısıyla üçüncü yıla giriyor. ÜLKÜ ona yazarların ve onu okuyanların mecmuasıdır. ÜLKÜ bütün Türk münevverliğinin olmak istiyen mecmuadır. Onu bu isteğinde muvaffak etmek onu okuyanların ve ona yazarların ülküsü olmalıdır. ÜLKÜ'yü okuyan onu başkalarına işkilsiz tavsiye edebilir; çünkü ÜLKÜ kâr için çıkmıyan mecmuadır. ÜLKÜ'ye yazan onu başkalarına işkilsiz tavsiye edebilir; çünkü ÜLKÜ yazarlarına şahsi menfaat temin etmiyen mecmuadır.

ÜLKÜ'yü okumak ve toplamak her Türk münevveri için lâzımdır. ÜLKÜ'yü iki senedir takib etmiş olanlar bunu bilirler.

ÜLKÜ'yü okuyanlar ve ÜLKÜ'ye yazarlar, ÜLKÜ'yü yayınız!

"ÜLKÜ" nün sayfaları inkılâplarımızı yaymaya yarıyacak veya yayma yolları üzerinde düşündürecek bütün yazılara açıktır. "ÜLKÜ"ye yazı yazarlara para verilmez.

Negrolunmıyan yazılar geri yollanmaz.

"ÜLKÜ" ye paralı ilân konmaz. Yalnız memlekete inkılâb ve kültür sahasında hizmet eden eser ve işlerin ilânları parasız negrolunur.

"ÜLKÜ" nün bir sayısının fiyatı — ilâveli veya ilâvesiz — yirmibeş kuruştur.

"ÜLKÜ" nün yıllık abone fiyatı 250 kuruştur. Yalnız ilk mekteb muallimleriyle Üniversite ve her derecedeki mektebler talebeleri için abone fiatı 175 kuruştur.

"ÜLKÜ" nün altı sayısız bir cilt, iki cildi bir yıllıktır. Mecmuaya ancak yıllık abone yazılır ve her aboneye yıl bağından mecmua gönderilir. Yalnız hesapları mail yıla bağı resmi daireler bu kayitten müstesnadır.

İmtiyaz sahibi: Nusret Köymen; Umum neşriyatı idare eden Necibali Küçüba, Ankara'da Ulus Basım Evin de basılmıştır.

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

YENİ HALKEVLERİNİ AÇMA NUTKU

İSMET İNÖNÜ

HALKEVLERİNİN üçüncü yıldönümünü kutluyoruz. Bu anda ülkenin seksen kadar Halkevinde imkân olanlar bizim bugünkü toplantımızı dinliyorlar. Halkevleri üç yıldanberi kendi varlıklarını kültür alanında duyurmuşlardır. Halkevlerinin şu vazifesine bütün Halkevi üyelerinin dikkatini çekmek isterim. Halkevleri sosyal büyük bir ödevi üzerlerine almışlardır. Bu ödev vatandaşların toplanıp gerek ilim alanında ve gerek sosyal bakımdan birlikte konuşabilmek âdetine alışmalarıdır. Bu bizim ötedenberi büyük bir ihtiyacımızdır. Sonra güzel sanatlar için ve müsbet ilimleri tanıtmak ve sevdirmek için sarfolunacak emekler bilhassa Fırkanın ve Halkevleri idare heyetlerinin gözleri önünde bulunmalıdır. Bir toplantıdan istifade ile söz söylemek için, o toplantıdan evel, konferanslar ve konserlerine, daha

evel, çalışmış olmak gerektir. İyi çalışılmış, birkaç kitab karıştırılarak hazırlanmış olan bir konferansın muvaffak olması ve dinliyenlerin bundan zevk alması muhakkaktır. Ümid ederim ki bütün Halkevlerinde arkadaşlar konferans vermek için oraya iyi hazırlanmak ve herkesi alâkalandırmak hususunda özenli bulunacaklardır. Geçen yıl içinde Halkevlerinin çalışma hesapları elimdedir. Eğer sosyal ve ilim alanlarında aza kanaat etmiye istidadımız olsaydı bu vereceğimiz rakamlardan memnun olmazdık. Meselâ, 933 senesinde Halkevleri toplantılarında dinliyenler ve söyliyenler sayısız 375 bin iken 934 senesinde 798 bin kişiye varmıştır. Bu takriba öncekinin iki misline yakın bir sayıdır. Ama, bütün memlekette, seksen toplanır yerinde bizi dinliyenleri 800 bin kişi alırsak bunu azımsamak bizim için bir borçtur.

Daha çok toplanmalıyız ve Halkevlerinin bulunduğu yerlerdeki vatan, daşlar, kadın, erkek, bütün bir yılda, bir defa olsun Halkevinde bulunmalıdırlar.

Halkevlerinin malûm olan özel bir mahiyetine tekrar bütün memleketin dikkatini çekmek isterim. Halkevleri siyasi bir müessese değildirler. Sosyal ve kültürel kurumlar. Onun için memleketin bütün ışıklı evlâdları bu toplantılarda bulunarak zevklenmeli ve Halkevine hizmet etmeyi yurda karşı bir ödev telâkki eylemelidirler. Memur olsun, serbest meslek erbabı olsun, herkes Halkevlerinde en temiz bir aile toplantısı gibi bulunmayı kendisi için istenilir bir iş saymalıdır.

Halkvelerindeki kitab sayısına gelince, geçen sene 59 bin imiş, bu sene 97 bine çıkmış. Bu azlıktan ne kadar şikâyet etsek hakkımız vardır. 97 bin kitab 80 Halkevi için çok azdır. Bu geçen 1934 yılında okurların adedi 428 bindir. Görüyorsunuz ki rakamlar iki misli, üç misli artmıştır. Ancak bu artış varmak isteğimiz neticeye ve ihtiyacımıza göre azdır. Ve bunların çok daha artırılması lâzımdır.

Memleketin ilerleme ve genişlemesi yolunda birçok sıkıntılar geçiriyoruz, birçok vasıtasızlıklardan bunalıp duruyoruz. Tabii bunların başında uzun senelerdenberi yıpranmış, harab olmuş, zenginliği erimiş bir memleketin varlığını arttırmak en mühim vazifelerimizden biri olarak önümüzde duruyor. Fakat, arkadaşlar,

bütün Halkevinde bulunanlar işitsinler ki, bu memleketin ilerlemesi ve genişlemesi için muhtac olduğumuz vasıtaların en başında, paradan, her şeyden evvel, en başta bilgi lâzımdır.

İktisadi hayatın her alanında, kültürün her bucağında bilen adamlara, bilgi lüzumuna inanmış adamlara ihtiyacımız çoktur. Hiç olmazsa Halkevleri memleketin ekonomik ve kültürel yaşayışını her yanında tarla ekmekten büyük bir fabrikayı işletmeğe kadar bütün işlerde iyi hazırlanmış özel bir bilgiye ihtiyac olduğuna inanmayı yaymalıdır. Onun için okuma hevesini Halkevlerinde çoğaltma başlıca işlerdendir. Her sene bu toplantılarda Halkevlerinin güzel sanatlar için emek sarfetmelerine alâkalarını uyandırmak isterim. Güzel sanatlar için Halkevlerinin hakiki bir örnek olmaları memleketin güzel sanatları sevmesi, güzel sanatlardan zevk alması için çalışmaları lâzımdır. Güzel sanatlara alışmamış olan, güzel sanatlardan uzak bulunan muhitlerde buna alışmaya çalışmak bile biraz sıkıntı vericidir. Ama sık sık gösterecek ve anlatarak bunun tadını vatan daşlara tattırdıktan sonra güzel sanatlar hayatın başlıca bir âmili olur ve güzel sanatsız hayat iptidai ve yabani bir hayat şeklini alır. Halkevleri Türk cemiyetini yükseltmek, inceltmek moralini arttırmak, verimini çoğaltmak için açılmıştır. Yalnız moral yolunda değil, maddi ihtiyac yolunda da kudretli, takatli, cevherli, çok daha cevherli bir hale gelmek

için güzel sanatları başlıca bir vasıta olarak görmelidir.

Onun içindir ki Halkevlerinde güzel sanatlara sarfedilen bütün emekler çok verimlidir. Bu hususta emek sarfedenler, vatana hizmet etmeğe çalışan adamlar gibi saygı ile muamele görmelidirler.

Arkadaşlar, bugün size seksen Halkevimize yenen 23 Halkevinin eklenmekte olduğunu müjdeliyeceğim. Şimdi adlarını söyleyeceğim Halkevleri bu andan başlayarak yurda geniş ölçüde hizmet etmek için salâhiyet almış oluyorlar.

Bolu'da Akçakoca; Alaşehir, Ayvalık, Bartın, Bayburt; İstanbul'da Beşiktaş, Beyoğlu, Şişli, Üsküdar, Şehremini; Burdur, Dinar, Edremit, Gerede, Göynük, İnegöl, Kadıköy, Kandıra, Merzifon, Mudurnu, Simav, Söke, Tire Halkevleri bugün açılmış bulunuyor. Halkevlerinin aileleri toplamak için haiz olduğu bütün şartlar ailelerin yüksek ülküde yetişmelerine çok yardım etmektedir.

Memlekette gerek müsbet ilimler, gerek güzel sanatlar yolunda ve gerekse içtimai alanlarda vatandaşların bir aile gibi beraber bulunup yaşamalarında, her şeyden evvel vatanperverlik hisleri kuvvet bulur. Ailelerde kuvvetlenecek vatan fikri memleketi gerek dışardan, gerek içerden gelecek hâdiselere karşı en sağlam bir kale haline getirir. Onun için Halk evlerinin çalışmalarında, doğrudan doğruya kahramanlık hislerine yaptıkları hizmeti ayrıca iyi bir netice olarak zikretmek borcumdur. Yeni açtığım Halkevlerinin iyi vazife yaparak kendilerini ulusa sevdirmelerini isteriz. Bütün Türk ulusundan yüksek bir ülkü için feragatle çalışacak yeni Halkevlerine de yardım etmelerini, onların hizmetlerini teşvik etmelerini bekleriz.

Şimdi Ankara Halkevinin günlerden beri hazırlamış olduğu güzel programı hep beraber zevkle dinliyeceğiz.

HALKEVLERİ YILDÖNÜMÜ NUTKU

NECİB ALİ KÜÇÜKA

BAYANLAR, Baylar:

Bugün Halkevi kurumunun üçüncü yıldönümünü yüksek huzurunuzla kutluyoruz. Üç yıl önce ilk defa olarak yurdun bazı bucaklarında on dört Halkevi açmıştık. Bugün büyük Başbakanımızın açtığı evlerle Halkevlerinin sayısı 103 oluyor. Yurdun 103 yerinde açılan bu kültür ocakları büyük Türk devriminin kendisine emanet ettiği tarihi vazifeleri başarmağa çalışmaktadırlar. Her gün inancılı adımlarla yeni bir alanda hız alan Türk devrimi ulusun maddî varlığı kadar iç yaşayışına da büyük bir kıymet ve ehemmiyet vermiş ve yurdun maddî kudretini devlet elile yeni perçinlerle kuvvetlendirirken, her yerde fabrika bacaları gittikçe artarken başka bir yoldan da halkın iç yaşayışını olgunlaştırmak, güzellik ve iyilik duygularını büyütmek ve yaymak için Halkevlerini yapmıştır. İşte omuzlarımıza yüklenen tarihi sorgunun büyüklüğünü ve derinliğini iyice kavradığımız halde verilen vazifeyi yapmağa ve ülkeye ulaşmağa sarsılmaz bir enerji ile koşmaktayız. Arkasından koştuğu ülkü ile başka dünya devrimlerinden ayrılığı olan Türk devriminin dayandığı büyük esaslar metafizik esaslardan ziyade müsbet ilimlerin verdiği

kanaatlerdir. Düşüncemizi daha açık ve daha geniş anlatabilmek için bu nokta üstünde biraz durmamız gerekir. Bazı uluslar kurumlarının yaşayışlarına yeni bir biçim vermek için metafiziğin esrarlı derinliklerine dalarak onun karanlık kaynaklarına baş vururlar. Bu nevi kurum tiplerini sayıp dökmek ve başka kurumlar yaşayışına saygısızlık göstermek istemem. Yalnız şunu söylemek isterim ki; biz yaşayışın akışına, kısa bir anlatıyla, hayatın realitesine dayanmaktayız. Maddî prensiplerimizde olduğu kadar manevî prensiplerimizde de bu esas göz önünde tuttuk. İşte bu prensiptir ki bizim tarih ve dil tezlerimizin ortaya atılmasının hakikî sebeplerini yaratmıştır. Yeni Türk kurumunun manevî varlığının iki büyük temeli bu iki özdür. Büyük Önderin son yıllarda açtığı soysal devrimin birinci sayısını vücuda getiren bu yürüyüşe Halkevleri de candan karıştığı ve bu işte bir rolü olduğu için bu iki tezin kurumumuzda ne geniş ve derin bir değişiklik yaptığını ve yapacağını kısa bir kalem çizgisile anlatmak isterim. Eskiden imparatorluk devrinin yanlış düşüncesiyle büyük Türk ulusunun uluslar arasındaki ulusal benliği âdetâ sonradan doğan yapmacık uluslar biçiminde idi. Okullarda yurd gençliği-

ne sokulmak istenilen tarih kültürü bu idi. Son devirlerde eski Türk tarihine doğru olan çıkışlar çok noksan idi. Biz yeni tarih tezimizle Türk soyunun insanlığa yeni bir akış verdiğini, Ortaasya yaylalarından kopup gelen Brakisefal soyun insanlığın medenileşmesinde en büyük rolü yaptığını en yeni bilgilerle atılması zor binlerce belgelere dayanarak bugünkü medenî acunu yaratan Aksoyun en esaslı temeli olduğumuzu inanla ve kuvvetle iddia ediyoruz.

Evet arkadaşlar; binlerce yıl toprakların altında yatan hakikatler bu gün birer birer meydana çıkıyor. Artık (Yunan mucizesinin) asıl kökleri aydınlanıyor. Her gün bir kat daha yeni bir belge ile kuvvetlenen tezimizin yarattığı Türk nasyonalizmi dar ve kısa bir şovenizm değildir. Artık Türk nasyonalizminin bu görüş ile evrensel bir manası vardır. Yeni tezlere candan bağlanan Türk gençliği kendisini uluslararası medeniyetinin en yakın bir iç duygusu ile üyesi sayar. Yeryüzündeki uluslardan birçokları kendilerine heyecan ve enerji kaynağı bulmak için tarih yapmak mecburiyetinde kalıyorlar. Türk ulusunun buna ihtiyacı yoktur. Onun tarihi çok derin ve zengindir. Geçmiş zamanlardan şimdiye kadar geçen her bir devir bir değil, birkaç ulusa gurur verecek derecede kuvvetlidir. İslâm — Osmanlı devri dar bir görüş ve düşünüş içinde bile Süleymaniye gibi dünyanın büyük bir âbidesini, İtrî gibi bir musikişinasını, Yunus gibi bir şairi yarattı. Acaba bugünkü

yeni görüş ve geniş düşünüş Türk geneline kim bilir ne büyük, ne renkli ve ne zengin bir ilham ve enerji kaynağı verecektir. Bunu biz bilemeyiz. Bunu zaman ve gelecek söyleyecektir. Bizim inanışımıza göre Türk ulusunun uluslararası medeniyetteki rolü ve izi umud edildiklerinden daha çok ziyade olacaktır. Bugünkü Türk gençliğinin yükümü bu sevimli ve çekici ülküye kısa bir zamanda ulaşmak olmalıdır.

Arkadaşlar; Türk ulusunun yeryüzündeki eskiliğini ve büyüklüğünü yalnız toprak altından çıkan belgelerle değil, aynı zamanda tarihin ilk günlerinden bugüne kadar ayakta duran en canlı müessese ile isbat edebiliriz. Bugün dil bilginlerinin anlatılarına göre Arya familyasından olan dillerin anası Sanakrit değil, eski Türk dili olduğuna dair kuvvetli emareler elde edilmiştir. Bazı bilginler Hindo Avrupalı dillerin teşekkülünde Ugro Altaik dil denilen eski Türkçenin çok tesir yaptığını, bu dillere geçen Türkçe köklerin sayılmıyacak kadar çok olduğunu kuvvetle iddia etmektedirler. Şu halde insanlığın düşünüşüne yeni bir kuvvet ve heyecan veren Türk soyunun dili başka uluslar dillerinin meydana gelmesinde en büyük âmil olduğu halde son kurunlarda kendi öz benliğini kaybedecek derecede yabancı sözlere boğulmuştu.

Türk tarihinin ve dil ilimleri araştırmasının ilk iyi ve verimli tesirleri dilimizdeki bu yabancı sözlere atmaktır. Ulusun duygularına

dilmaç olan Halkevleri Türk Dili Tetkik Cemiyetinin direktifleri içinde iki yıldanberi bütün kudret ve varlıklarile halk arasında yaşayan binlerce söz toplamış ve Halkevlerinin önderliği ile dil bayramı memleketin her köşesinde coşkun bir sevinçle kutlanmıştır. Bir ulusun yüzlerce yıl yabancı baskısı altında kaldıktan sonra asil bir kalkınma ile silkinip yabancı sözleri atarken gösterdiği görünüşün büyüklüğü ve yüksekliği karşısında insanın irkilmemesine ve ürpermemesine, yurdun her köşesinden coşan bu temiz kımıldanış karşısında göğsümüzün kıvançla dolmasına imkân yoktur.

Arkadaşlar; dil, bir ulusun ta kendisidir. Bir dilden o ulusun karakterini, yaşayış ve düşünüş biçimini anlayıp görmek mümkündür. Avrupa dilleri ancak Lâtin esirliğinden kurtulduktan sonradır ki sedövrlerini verebilmiştir. Çünkü bir dil yabancı baskısı altında bulundukça sahibinin hakiki dilmacı olmadığını yüksek ve derin sanat eserleri yaratmasına imkân yoktur. Şimdi artık Türk milleti kendi sosyal varlığında en esaslı noktalardan birine daha parmağını koymuş bulunuyor. Büyük Önderin önderliği altında giriştiğimiz bu büyük savaştan da üstün çıkacağımızdan en ufak bir şüphemiz bile yoktur.

Halkevlerimiz bir taraftan ana dilin güzel sözlerini toplarken diğer taraftan da yürüdüğümüz yol üstünde halkı aydınlatmak için çalışmaktadır. Bu amaç etrafında bu yıl bü-

tün Halkevlerinde verilen konferansların sayısı 1537 dir. Bu yıl içindeki müzik kımıldanışı da geçen yıllardan daha çok kuvvetli ve esaslıdır. Uluslararası müzik tekniğinin ulusal müzik yaşayışımıza uydurulmağa çalışılması bu yıl her zamankinden daha çok geniş bir ölçüde yapılmaktadır. Müzik kompozitörlerinin vukufu anlatışlarına göre saf ve temiz Türkçe uluslararası müzik tekniğine son derecede uygundur. Ve genç kompozitörlerimizin besteledikleri eserler gün geçtikçe çoğalmakta ve güzelleşmektedir. Ankaradaki senfonik orkestradan başka İstanbul'da İstanbul Valiliğinin, Bursa, İzmir, Adana'da Halkevlerinin teşebbüsleriyle birer orkestra vücude getirilmiştir. Çok eski zamanlardanberi müzik acununun hususi bir rengi olan Türk ulusunun yakında kendi ulusal atmosferi içinde uluslararası tanınan ve sayılan müzisyenler yaratacağında aslâ şüphemiz yoktur. Bu yıl içinde bütün Halkevlerinde 402 konser verilmiştir. Temsil hayatımızda da geçen yıllara nisbetle daha büyük bir ilerleme ve daha geniş yir çalışma vardır. Bu yıl bütün Halkevlerinde verilen temsilin sayısı 511 dir. Köycüler şubesinin her taraftaki çalışmaları çok göze çaracak derecede kuvvetlidir. Birçok Halkevlerinin köycüler şubesi sosyal dertlere göre kollara ayrılarak köylerde çalışmaktadır. Bir yıl içinde 120 köy gezen ve onların sosyal dertlerini inceleyip araştırdıktan sonra tesbit edip ona çare bulmağa çalışan Halkevlerimiz vardır. Köy ince-

lemeleri bize çok geniş bir çalışma ve didişme alanı verecektir. Bununla beraber şurasını da itiraf edeyim ki köycülük üstündeki çalışma ateşini dil kımıldanışı gibi henüz genel bir kımıldanış değildir. Köyün binlerce derdine cevap vermekten henüz uzaktayız. Yürekleri inan dolu Halkevi çocuklarının nihayetsiz bir aşkla sarıldıkları bu ülkü yolunda uzun ve fakat sevimli ve çekici bir çalışmadan sonra muvaffak olacakları tabiidir. Kimsesizlere ve zavallılara şefkat kolunu açan ve muhitte acıma ve yardım duygu ve teşebbüslerini telkin eden İctimai Yardım Şubesinin ve hayat kavgası dolayısıyla okul dışında kalmışların umumî kültürlerini çoğaltmak için çalışan Halk Dershaneleri, Kütüphane ve Neşriyat ile

Müze ve Sergi Şubelerinin daha geniş bir alanda bu yıl daha verimli olduklarını kıvançla arz ederim. Her Halkevinin çalışması üstünde durarak bir yıl içinde neler yaptığını sevinçle övünerek saymak isterdim. Fakat bu yıl Halkevinin sayısı 80 dir. Bütün çalışmayı kısaca bildirmek için en az birkaç saatten ziyade vaktinizi almak korkusu beni bu zevkten mahrum etti. Bütün çalışmayı bugün dağıttığımız broşürde kısaca tesbit ettik. Sözlerimi bitirmeden evel Halkevlerinin her şubesinde candan bağlılıkla çalışan muallim, doktor ve diğer mesleklere mensub arkadaşlara yüksek huzurunuzda derin şükranlarımı arz etmediği bir yurd borcu sayarım.

ÇEK TEFEKKÜRÜNE BİR BAKIŞ II

HİLMİ ZİYA

GEÇEN makalede gördüğümüz gibi Çekoslovak tefekkürünün üçüncü devri teşkilâtçı ve müsbet ruhun uyan masile başlar. Vakti bu iki karakter başlangıçtan beri bütün eserlerde görülür. Fakat artık yeni Çek tefekküründe ameli ve pozitivist vasıf, bütün eserlerde en hâkim vasıf olarak meydana çıkmıştır.

Bu devri hazırlayan mütefekkirler arasında — bilhassa — Miroslav Tyrs (1834 — 1884) i zikretmek lâzımdır. Prague Politeknik Mektebinde Sanat Tarihi Profesörü olan Tyrs, Çek milletinin Sokol teşkilâtının yaratıcısı ve organizatörüdür. Otuz sene kadar çalıştıktan sonra kayın babası J. Fügner bu yolda onu takib etmiştir. Sokol teşkilâtı, beden terbiyesi kadrosunu fevkalâde taşın bir milli harekettir. O zamandan beri bu hareket Çek milletinin manevî inkişafında büyük bir rol oynamıştır. Cihan Harbinden sonra Sokol teşkilâtı, Çekoslovak ordusunun teşekkülüne de hizmet etti. Bu teşkilat sonradan başka milletler, bilhassa Almanlar tarafından örnek olarak alınmıştır; onların birçok nazari ve ameli teşebbüsleri üzerinde tesir yapmıştır (1). Sokol teşkilâtının ru-

hu şu suretle hulâsa edilebilir: Beden ve fikir terbiyeleri birbirine muvazi olarak ve ayrı ayrı tanzim edilemezler. Onlar bir bütünü bir iki parçaya, iki manzarasıdır. Ayrı ayrı ellerden ve farklı teşkilatlarla yapılan bu iki terbiye — muvazi bile olsalar — bazan birbirine zarar vermedikçe kadar varırlar. Fakat onları tek bir organizasyon içerisinde birleştirmek suretile ancak en az ziyatla en âhenkli mahsul alınacaktır.

Tyrs Bohemya'ya ilk defa olarak H. Taine'in estetik usulünü soktu. Schopenhauer felsefesine tarihi bir methal yazdı. Reel hayata felsefe prensiplerini tatbik etmenin ne kadar mühim olduğunu burada gösterdi.

Bu sıralarda pedagoji sahasında Herbert aleyhtarlığı artık bayrak açmağa başlamıştır. 1870 ten sonra Çek müallimleri Joseph Uehla'nın başında bulunduğu bir reforme hareketine girdiler. Sonra da bu hareketi Josef Cerny ve Jean Mrezik temsil etmişlerdir. Hareketin esaslı hedefi şu idi: Herbart'ın resmî pedagojisini reddetmek, terbiyeyi halk ruhu ve çocuk ruhuna uygun yeni faal terbiye sistemlerle beslemek, mektebe her şeyden evvel milli bir ruh vermek, halkın ameli ihtiyaçlarına uygun

(1) Messer'in "Jugend Bewegung"u gibi birçok yeni eserleri burada saymalıdır.

olan sistemleri kullanmak (2). Bunun için Komensky ile beraber Rousseau ve bilhassa Tolstoï'dan mülhem oldular.

Herbartçuların uyandırdığı pedagoji ve estetik ihtirasına karşılık 1880 den itibaren başlayan, ve bilhassa G. Masaryk tarafından temsil edilen müsbet sosyoloji mektebi bilhassa içtimaiyat, felsefe mektepleri tarihi, hukuk, iktisad, ahlâk ve din me. rakını uyandırdı. Bu yeni ilimler (filhakika Çekoslovakya için çok yeni sayılabilir) Çek milletinin pozitif bir istikamette çalışmasına yardım etti. Bugün Çek milletine reislik etmekte olan bu büyük âlimin synthétisme'i memleketin fikrî hayatını derinden derine değiştirdi, ve yeniletti. Yeni realizm, her şeyden evvel tarih kültürünü besliyor ve eski otoritelere karşı hararatle teveccüh ediyordu. Vatanperverlik hislerini fikleştirmek suretile canlandırıyor. Kendinden evvelki hareketin ahlâkla estetik (eyi ile güzel) arasında yaptığı tezadı kaldırıyor. Müsbet görüş yardımıle nizam ve şekil fikrinde iyi ile güzeli uzlaştırıyor. Masaryk, kendisinden önce kimsenin muvaffak olamadığı bu sahada milli anane meselesini halletti. Çözölmüş bağları tekrar bağlamak, yurdseverlik ve heyecaniyle parıldayan bir maziye istiklâl heyecanı içindeki hale raptetmek (yani Husse ve Re.

forme devrile yeni hareket arasında münasebetler kurmak) çarelerini buldu.

Masaryk, Çek milli rönesansını dini reformenin devamı gibi izah etti. 18 inci asırdaki dindar Çek humanizmasını, "Çek kardeşleri, mefkûresinin canlanması suretinde tefsir etti. Bu suretle Çek tefekkür tarihini, gittikçe varışlaşan ve şuur kazanan bir hakim temayülün süresiz inkişafı olarak tarif etti: Bu hâkim temayül, Çek milletinin kesafetlendikçe, büyüdükçe artan şahsiyet kazanma arzusudur. Ona göre milletler bu şahsiyet kazanma cephelele insanî bütünlüğe doğru ilerlemektedir. Masaryk kendi humanizm felsefesini Herder, Aug. Comte ve Brentano'dan alınmış esaslar üzerinde kurmuştur. Fakat onun için insaniyetçi ve milliyetçi fikirlerinde hâkim olan umumî hava Rus ideoloğlarından (Kropotkine, Tolstoï, ilh..) kuvvetle mülhemdi.

Realizmle beraber Çek memleketinde aynı zamanda, bir terakki hareketi de canlanıyordu. Bu hareket, realizmin tesirile milli siyaset programının inkişafında daha ziyade pozitif bir rol oynuyordu. Sosyolojik tefekkürü derinleştirmek, Çeklerle diğer Avrupa milletleri arasında siyasi ve fikrî bir tesanüd yaratmak gayesini takib ediyordu. Terakkici radikalizm yalnız siyaset sahasında değil, fakat aynı zamanda felsefede ve içtimai hayatta da görölüyordu. Geçen asrın sonundaki şüphecî (sceptique) entellektüalizme karşı, iradenin, (action)un ehemmiyeti meydana

(2) Jean Mauer: *Enseignement dans la République Tchecoslovaque (les effets de la réforme scolaire)*
S. 14 — 17

çıkartılmağa başladı: (Fakat pragmatistlerin anladıkları dar manada değil; belki ilimci ve müsbet felsefenin içinde ruhi hayatın başlıca temellerinden biri olmak üzere). Burada "fikirlere,, bir nevi ruhi dinamizme,, "kuvvet,,e dayanmaktadır. (3).

Terakkici cerayan, canlı bir surette mektepler, mekteb reforması, umumî terbiye meseleleriyle uğraştı. Bu sahada en ufak teferrüata bile girildi. Realistlere zıd olarak terakkiciler "hukuku tabiiye,,yi ifrat ile müdafaa ederek tarihte sabit unsurların ehemmiyetini göstermeğe çalışıyorlardı. Zikredilen bütün meseleler 20 senedenberi Çekoslovak kavminin hayatında bir nevi maya vazifesini görmektedir. Masaryk, Kramar ve Kaizl Geneç Çekler Cemiyetine girdiler. Sonradan orada bir "realistler,, kolu teşkil ettiler. Harb esnasında hududu geçmeğe muvaffak oldu ve ecnebi memlekette Çek millî hareketinin reisi oldu. Programının esasında insanîyetçi fikirlere, milletler prensipi, hür milletler arasında karşılıklı bir anlaşma ve tesanüd fikirlere bulunuyordu.

Fr. Drtina (1861-1925), Masaryk'in tilmizlerinden olup Lindner'den sonra Prague Çek Üniversitesinin pedagoji kürsüsünü işgal etti. Drtina bilhassa tarih felsefesi meseleleriyle uğraşıyordu. "Avrupa tefekkürünün inkişafı,, hakkındaki eserinde (1902) modern medeniyeti, kadim natura-

lizm ile insanîyetçi hıristiyan felsefesinin bir terkibi gibi telakki ediyor. "Felsefeye Methal,, vefatından biraz evvel çıktı. Bu, çok derin tetkik ile yazılmış ve edebî kültürle beslenmiş olan bir eserdir. Drtina aynı zamanda nazari ve amelî bakımlardan mekteb reformesile de uğraşıyordu. O daima, ilimleri halka yaymak fikrinin hararetiyle taraftarı olmuştur.

Masaryk'in diğere bir tilmizi de, pozitivist ve rasyonalist (Fr. Krejci)dir. (1858 - 1934) amprik ve fizyolojik ruhiyat sahasında ihtisas yapmıştı. Krejci, bütün metafizik mefhumları atıyor, tam bir edrillik (agnosticisime) ve naturalizm kabul ediyordu. Panteist heyecan ve vecdî ile, Schopenhauer'i hatırlatan Krejci, dinden müstakil "ilmî bir naturalizm,,e temayül ediyordu.

Krejci'nin ruhiyatı gönüllerini tedaricilikten alıyor. Baştan başa bu meseleyi tetkike koyulduğu muazzam bir eseri (beş ciltlik), allahsız bir ahlak fikrini tahkik etmeğe çalıştığı "müsbet Ethique,, i intişar etmiştir. "Muasır felsefe,, (1904) adlı eseri, ve "Harbtan evvelki son senelerin felsefesi,, (1918) yirminci asır Alman ve Fransız felsefe sistemlerinin mufassal bir tablosunu yapmaktadır. Aynı zamanda mektepler için bir psikoloji ve mantık manueli yazdı: Orada Herbart'ın fikirlere artık tamamile terkedilmiştir. Krejci'nin başta Gus-tave Tichy (1908 de vefat) Fr. Se-racky ve V. Forster gelmek üzere bir çok tilmizleri vardır.

(3) Bu telakkiyi de Fouillée'nin (İdeé-force) nazariyesile karıştırmamalıdır.

Fr. Cade (1865 — 1918) modern Çek felsefesinde başlı başına bir mevki alır. Bu, pozitivist bir filozof ve meşhur bir filoloğdur. Aynı zamanda mantık ve noetik (yeni metafizik) ile de meşgul olmuştur. Bilhassa Eflâtun'a ait tetkiklerle tanınmıştır. Evvelâ Durdik'in tilmizi olarak başladı. Herbart hakkında bir tetkik yaptı. Muhtelif felsefe sistemlerinin tahlilinde parlak bir konferansçı oldu. Diğer arkadaşları gibi o da, her türlü metafiziği reddediyor. Stuart Mill'in fikirlerine iştirak ediyordu. Hayatının son kısmında bilhassa çocuk ruhiyatı üzerinde temerküz etti. Çek felsefe tarihine, pedagojik ve içtimâî meselelere dair de bazı eserler yazdı.

Harbtan evvel F. Mares, Prague'da Şarl Üniversitesinde fiziyoloji profesörü idi. Yavaş yavaş oradan felsefe problemlerine girdi. Son zamanlarda felsefi araştırmaları ilimden üstün geldi. Yeni idealist ve yeni kantçı mektebe mensubdu. Mares, ruhun ferdi orjinalitesi tezini müdafaa ediyor, ve bilhassa 1890 seneleğinde Pdaque'de Raymann tarafından temsil edilen materyalizme karşı mücadele ediyordu. Mares aynı zamanda Krejci'ye karşı da bir polemik yaptı: Bu bilhassa ruh meselesi etrafında idi. Aynı zamanda tamamiyle düalizmi kabul ettiği için Masaryk ile Kant hakkında polemik yaptı. Daima vitalisme'in akli ehemmiyetini işaret ediyordu. İdeale yegâne hakikat nazarile bakıyordu. Bir kitabının ismi, "Realitenin üstünde haki.

kat., de bunu gösterebilir. Bu mutlak hakikat ona göre hisde tezahür eder. Bu da "histe hakikat,, (1922) adlı diğer bir eserinin mevzuudur. Ahlâkında Kant'dan mülhemdir: "Ferdî bizatihi hedef (fin en soi) telakki ediyordu.

Çekoslovak yeni idealizminin diğer bir mümessili de Vladimir Hoppe (18789 — 1931) dir. Bu zat, bilhassa Kant'ın (noétique)i ile meşgul olmuştur. "Tabiat ve ilim,, (1918) adlı eserinde tabiat ilimlerindeki naturalist noktai nazara hücum eder. Ciddî metafizikini *derunî ihzaslar ve ruhi kıymetler* esası üzerine tesis eder. Katolik fırkası, Bohemya'da yeni idealist (Joseph Krotochvil) tarafından temsil edilmektedir. Bu zat bir müddettenberi ilâhiyat ile felsefe arasında bir uzlaşma bulmağa çalışıyor. 1922 de "Felsefe taslakları,, adlı eserini neşretmiştir.

Ladislav Klima'nın felsefesi kuvvetli bir zihni şahsiyet damgasını taşımaktadır. Klima bir şüpheci (sceptique), kendi tabiriyle bir "yalnız ben varcı,, (égosoliste)dir. "Şuur ve yokluk halinde âlim,, ismindeki başlıca eserini neşredeli 32 sene oluyor. Ona göre madde bir fiktion'dan ibarettir. Bilgi de bir vehim (illusion)dur. Son kitabı fevkal'âde ince psikolojik tetkik ve tahliller serisinden teşekkül etmekte olup (Traités et Dictées) ismini taşıyor.

Karol Voravka'nın 1922 de çıkan "Şüphecilik ve irfan,, (Scepticisme et Gnostique) adlı kitabı Çekoslovak yeni idealizmini en iyi temsil

eden eserlerdendir. Orada felsefi şüpheciliğin, bir nevi asrı skolastik gibi telkin edilen yeni doğmatik pozitivismine yerine müdafaa edildiği görülüyor. Vorovka her şeyden evel bir riyaziyecidir. Kemmi nisbetlerin güzellik ve âhengine (yani adetlere), güzel ile doğrunun birleştiği ideal nizama karşı çok hassas olması bundan ileri geliyor. O, kelimenin geniş manasına, bir idealisttir.

Vorovka idealin afaki mevcudiyetine kanidir. Onu Eflâtun'un "idealar köküne,, yerleştirir. Fakat idealin insanda, tahteşuur ruhi kuvvetler içinde de reel bir mevcudiyeti olduğuna inanır. Şüpheciliğe zafer, ideale yani mütemadiyen usullerini yenileştiren ilme iman, beşer ruhuna ve onun terakkisine iman - işte Vorovka'nın başlıca fikirleri bunlardır. Ferdiciliğin derinliğine daltıp, hakikati dehânın orijinal yaratılışlarından çıkarmak isteyenler, bu zatta kendilerini bulacaklardır.

Vorovka'nın eseri muasır Çekoslovak idealizmine mühim yenilikler getirmiştir. Evvelâ pozitivistlerde kuvvetli bir aksülamel uyandırdı. Bu suretle "Felsefe Mecmuası,, ve "Çek tefekkürü,, mecmuaları karşılıklı olarak bu iki zid cereyanı temsil ve müdafaa etmeğe başladılar.

Profesör Krejci'nin sayesinde bu "Çek tefekkürü,, pozitivistler ve realistlerin organı oldu. Böylece Çekoslovakya'da, başka yerlerde olduğu gibi, tamamiyle ayrı iki felsefi cereyan teşekkül etti: Hadescilik (idealizm) ve ilimcilik (pozitivism). Bi-

rincisi beşer ruhunun lâakli olan kısmı üzerine basıyor; onun biyolojik ve fizyolojik fonksiyonuna inanıyor; onu "canlı olarak,, tam işleyişi, faaliyeti esnasında kavramak istiyordu. Bu bir activiste felsefe idi. O, en derin tabakaları, "ruhun bütün muaddal hallerini", (hisler, ihtiraslar, ilh..) yi ihmal etmiyordu. Bu felsefe eski tedaici ruhiyat ve onun kanunlarıyla (yani ruhi hissiyatı bir kanuna irca etmeğe çalışan ruhiyatla) çarpışıyordu. İlimcilik, bilakis, daha akli idi: Modern tabiat ilimlerinin icablarına cevap veriyordu. Ruhiyatı, bilginin canlı ve süreksiz (continuu) fonksiyonunu atomlaştırıyordu. Onu değişmez bir zihni hadiseler kemmiyeti (yani fikirler, mefhumlar, ilh...) halinde parçalıyordu. İlimci-lik nazarında mühim olan cihet vakırdır. Vakıralar dışında ancak kanunlar ve illiyet kanunları vardır. Burada, ilimci felsefe içerisinde Pelikan'ın çalışmalarını zikretmelidir.

Modern Çekoslovak idealizminin aleyhtarları arasında Profesör E. Radl'ı zikretmemiz lâzımdır. Bu zat fizyolojiye ait tetkiklerle başladı. "Modern devirde biyolojik nazariyelerin tarihi,, (1909) adlı çok mühim bir eserin müellifidir. Uzun müddet tereddüt ettikten sonra felsefi realizmden (veya Rus âlimleri gibi bir zihincilikten) saf rasyonalizme geçti. Harb esnasında Radl "romantik ilim,, adlı bir eser yazdı (1918): Burada Kant'ı tabiat ilimlerinin sahasını çizirken bir nevi romantizme düşmekle ittiham ediyor. Radl, Ma-

saryk'in anladığı manada realizmin tipik bir nümunesi olarak gösterilebilir. Dram müelifi olan Karel Capek, Anatole France'ı hatırlatan felsefi bir şüphecilik nümunesini temsil eder. Capek, pragmatisme yani "amelî felsefe,, (1918) taraftarıdır. Tomas Trnka ondan daha genç olan neslin mümessillerindedir. Cihan harbi esnasında, harbin felsefi problemlerine ait bir eser yazarak neşriyata başladı. Son eserlerinde müellif hayat ve ölümün en hararetili problemlerine temas ediyor.

R. J. Maly, meşhur Çek edebî münaakkidi F. K. Salda'nın tilmizi olup dindar ve rasyonalisttir. İlähi felsefe için Descartes ve Malebranche'de kendine temeller aramaktadır. "Felsefe, hikmeti vücudu ve problemleri,, adlı eserinde (1922) J. L. Fischer mantıkcılık ile ruhiyatçılık, objektivizm ile sübjektivizm arasında müteReddit olan bir mütefekkindir. J. Vik mantık hakkında kuvvetli bir eser neşretmiştir.

Bir müddet kadar Bohemya'da epeyce taraftarlar bulmağa başlamış olup hégelianisme'in tatbikattan uzak, mübalagalı romantizmi Çek ruhunu memnun edememişti. Diğer taraftan siyasi sebebler de bu felsefeye aleyhtar bir cereyanın doğmasına sebep olmuş; hükümet ve kilise bütün çarelere baş vurarak hégelianisme'in önüne geçmişlerdi. Bu suretle onun yerini müsbat görüşe daha yakın olan Herbart'ın empirisme'i tutmağa başlamıştı. Onun doğurduğu buhran ve mücadeleleri ise biraz yu-

karda gördük. Üçüncü sayfada doğrudan doğruya positivisme ve onun doğurduğu yeni ilimler Çek tefekkürüne hakikî yolunu buldurdu. (4)

Bunlar arasında en başta içtimaiyat gelir. Çek içtimaiyatının, Avrupa sosyoloji cereyanları arasında mühim bir yeri vardır. Başka memleketlerde de taraftarlar kazanmış olan bu mekteb, tecrübe üzerine dayanan sübjektif içtimaiyattır. (5). Masaryk'in çığır açmış olduğu bu cereyanda ondan sonra B. Foutska, Chalupny (6), J. Fleischner, ilh. gibi içtimaiyatçılar çalışmışlardır. Romanyalı içtimaiyatçı Draguicesco da bir cephesinden bu sübjektif cereyana mensubtur. Durkheim tarafından temsil edilen Fransız içtimaiyatı ile usul ve sistem noktalarından tezdad teşkil eden bu cereyan, tarih ve etnografyanın en uzak donnelerinden vasıtalı müşahede ile hareket etmek yolunu tenkid ederler. Chalupny'nin tenkidci realizmine göre biz içtimai vakıaları ancak, onları kendi nefsimizde yaşamak suretile vasıtasız müşahede ve tec-

(4) *Arnost Blaha'nın yukarıda zikrettiğimiz broşürünü Bay Bahadır Rağıb "Muasır Çek içtimaiyatı,, adile tercüme etmiştir.*

(5) *Hilmi Ziya: Umumi içtimaiyat, "Enfüsi içtimaiyat,, (S 68-69) Bu küçük fasılda Çek içtimaiyatının usulü ile Fransız içtimaiyatının usulü arasındaki başlıca farkları işaret etmiştim.*

(6) *Précis d'un systeme de sociologie: Chalupny.*

rübe ile kavrayabiliriz. İptidai insanın tasavvuru, bizim tarafımızdan — doğrudan doğruya — ve tecrübi bir surette tahkik edilmedikçe bize mutlak bir surette meçhul kalacaktır. Bundan dolayı içtimaiyat, her şeyden evel, bugüne ait olan (actuel) mevzu ve meselelerden hareket etmelidir: Bugünün ailesi, bugünün (içinde yaşadığımız) dini, bugünün devleti, ilh... içtimaiyatın hareket noktalarıdır. Onların "müşahhas ve ampirik tecrübe"den çıkarılan tipleri ve karakterleri bir kere tesbit edildikten sonra artık yavaş yavaş maziye doğru derinleşmek (Ruckwaerts Blick); en yakın ve en müşahhas, ve hakiki bilgimize dayanarak daha uzak ve mücerred olanlarını halletmek kabul olur. Masaryk, ilk yazılarından olan (la logique concrète) adlı ese-

rinde İngiliz ampirizminden mülhem olan bu görüşle bütün mücerred ve rasyonalist içtimaiyat telakkilerine hücumla başlamıştı. Çek içtimaiyatının, beraber vücud bulduğu ve aynı zamanda dayanmakta olduğu, felsefi fikirleri bir tarafa bırakılacak olursa usul itibarile Le Play tarafından başlanmış olan Science sociale etrafındaki çalışma ve araştırmalara çok yaklaştığı görülür. Her ikisinde de esas olan bugünden (actuel) başlamak; mücerred ve déductif ilimden kaçınmak; vasıtasız müşahede ve tecrübe-lerle onu tamamlayan induction'lara dayanmaktır. Yalnız Avenarius ve E. Mach'ın empiris - criticisme felsefesinden mülhem olduğu hissedilen Çek içtimaiyatı (tecrübe) nin manasını daraltarak sübjektivizm dairesi içine koymuş olmasaydı.

USTALARIN ÇIRAKLIĞI VE TILSIM TAŞI

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR

TUĞLA duvarlı ve kiremid çatılı bir evi yapmakta usta olanlar, beton ve demir kullanmağa başladıkları zaman, artık eski, görgülü, bilgili, işine anık usta olmaktan çıkmışlar demektir.

"Bu, ne de olsa yine ev.. yine biz ustayız.. Aranıp çabalanmak nemize gerek.. Yeni bilgiler eski görgülerin bir sonucu ve belki bir azmanı..", diye düşündükleri gün hele hiç usta değildirler!..

"Yepyeni bir ulus kuruluyor. Bu ulus, bir yandan çok uzun tarihinin derinliklerinde yücelmek için kılavuz olmuş öz erdemlerinden hız alıyor. Öteyandan da adam oğlunu yerinde tutan, geriletan bağları ve engelleri koparıp atarak hür kafa, temiz yürekle engin medeniyet amaçlarına koşuyor. Bu ulus, Türk ulusudur..",

Bu ulusun duygularını anlatacak ve bu devrimin deyişini yazacak olanın eski ustalığını öne sürmesi artık gülünç olur!

Ustalara yeni baştan çiraklık görünmektedir. Yeni baştan: Olmak, ustalaşmak ve yeni yetişenleri çevresine toplamak gerek!

Eski ustaların bazı eskimiyenleri bunu kavramıştır; arkalarından yürümeği bir gönül kıvancı, bir sanat ve saygı borcu bildiğimiz bunlardır..

Hangi zaman, hangi devrimde, Erenlerin Bağını yazan bir Yakub Kadri, cumhuriyetin yirminci yıl Ankara'sında olacağını tasarladığı devlet çiftliklerini anlatabilecek, bir yazış, görüş ve duyuş değişikliği geçirebilmiştir?

Erenlerin bağından devlet çiftliklerine!.. Bazı üstadlardan bu hamleleri hâlâ beklemekteyiz!

..Soyadları kanunu, bazı yazı şöretlerini yeni baştan şöret yapmıya davet eden haklı, isabetli, tam zamanında bir devrim imi, ikazı olmuştur!

Üslûbtan, imzadan ve şöretten feragat!

Edebiyatçı, yeni devre ve devrime göre edebî şahsiyetini yeni baştan kurmak, yeni baştan yeni görüçülere açmak mecburiyetindedir.

Edebi hüviyetini yeni baştan yapacak sanatkâra tarih ve folklorlarla uğraşanların yardım etmesi gerekmektedir; bu yeni yapmıya asıl malzemeyi onlar verecek..

İşin bu bilgi ve ihtisas yönünü yalnız sanatkârın sezişine bırakmak hiç bir zaman umulan sonucu veremez.

Hangi Türk şairi, Türk folkloru diye neyi biliyor?

Orhun kitâbelerini, Kudatkubiliği

bütün metnile okumuş hangi şairimiz var?

(Bu ihtiyacı gerçekten duyanı var mı diye sormayı, artık, gereksiz görüyorum!) Ve bunlarsız milli ruhu nasıl ortaya çıkarabiliriz, nasıl dile getirebiliriz?

Sanatkâr, masallardaki serdengeçtiler gibi, demir asâ, demir çarık aramıya çıksın diye mi bekliyoruz?

Sanatkâra, sanat namına edilecek en büyük yardım budur. Bunu Halk-evleri bilginlerinden ve ülkümenlerinden bekliyoruz; bu yolda yürüdüklerini belirten duyular ve bitiklerle karşılaştıkça umudumuz artıyor..

Şimdiye kadar bilgin ve ozanların bu uğurdaki çabaları, ince elenip sık dokunmalı, üzerinde işlenmesi gereken çalışmalar imlenmelidir; yoksa, ne bir çırpıda inkâr, ne uzun uzadıya medih yolile bir sonuca varmanın imkânı olmayacaktır. Sanatkârı sezişine bırakmak doğru olmaz-

Onun bir "küpidon,, kadar kudretli fakat yine onun gibi — kör değilse bile — çocuk bir ruhu vardır; yolunda suyu ve ateşi gördüğü zaman, suya eğileceği yerde, renginden filan hoşlanarak ateşe uzanabilir ve bütün istidadını kül edebilir...

Mizah uğrunda eşsiz kabiliyetlerini kahreden ne çok sanatkâr hatırlıyoruz!

...Rabindranat Tagor'un "Bahçıvan,, adlı kitabından şöyle bir parçayı hatırlıyorum: Bir adam değdiği çakılı altın yapacak "tılsım taşı,,nı aramıya çıkıyor. Aramanın yolunu, yorda-

mını bilmediği için, uzun ve sonuçsuz bir arama kurunu geçiriyor; tasarladığı ustalıklar, yaptığı denemeler, hep boşa gitmiştir. Denizlik kıyılarında, boynundaki çakıl dizisine her eline geçen taşı bir kere sürüyor ve bakıyor ki: çakıllar yine hep o çakıllardır, acı acı gülüyor ve elindeki taşı, hıncının verdiği hızın yettiği kadar uzağa fırlatıyor; aradan zamanlar geçiyor; ya kendi arayışına ya taşın var olduğuna insanı sarsılıyor; ama bir kere bu yola koyulmuş ve dönmek için artık çok geç kalmış olduğundan delice bir tiryakilik ve manasız bir insiyakla, bu işe devamdan başka bir şey yapamıyor; bunu kendine ister istemez, iş edinmiştir; hem bundan tuhaf ve acı bir zevk de almıya başlamıştır. Bundan sonra, eline geçen her taşı, şöyle laf olsun diye, boynundaki çakıl dizisine bir sürtüyor ve içinde inansızlıkla umudsuzluğun çoktan anık hıncile dalgalara fırlatıyor; yürüdükçe aradında zaman zaman boynundan çıkarılıp atılmış, belki de gözetliyenler varsa umudlar versin diye dikkatle bırakılmış çakıl dizileri kalıyor; bir aralık, oralardan bir çocuk geçiyor; bu uğraşmıya epey bir zaman güler bakıyor, sonra birden gülüşü dudığında dona kalıyor, saygılı adımlarla yaklaşıyor, boynundaki altın yuvarlaklar dizisini göstererek "çakılları altın yapan tılsım taşını ne olursun bir de şu benim çakıla degdir!,, diye yalvarıyor; ya kendiyle alay edildiğini, ya yeni umud kazanması için pöhpöhlendiğini sanan

meccub, boynundaki diziyi karşısındaki suratına çarpmak için olacak, şöyle bir kavrayıp gözlerinin hizasına kaldırıyor; çakıllar sâhiden altın olmuşlardır! bunu yapan hangi taştır o taş şimdi nerededir? "Ne-ye bakmaktan usanmıştı? Keşki hepsini sürttükten sonra bir defa boynuna bakmağı ihmal etmeseydi!... Ve bu defa gene yeni ve boş bir umudla tekrar aynı işe koyuluyor...

Kafiyelerinin çakıl dizisini halk denizinin tılsımlı taşile bir iki defa rastgele altınlaştıran ozanlarımız var. Ama onlar da bu tılsım taşı araycısının üşünüş ve duyuş nöbetlerini geçirdiler; tılsım taşı nerededir, ne zaman ellerine geçmişti? farkında bile değiller! Sade gülen veya alkışlıyan

münakkid, bir defa o çocuğun basiretinin bile gösteremedi!

İnanmadan sanat olmaz! İnansız sanat, devamsızdır.

Gönülsüz sanat, ömürsüz olur ve bir şeye benzemez!

Tılsım taşını bilginler vereceklerdir. Ozan kullanmasını bilmezse ozan olmadığını anlayacaktır, boşuna aranmaktan vaz geçecektir...

Tarihle, folklorla uğraşanlar malzemelerini verecekler...

Ustalar, kalfalık savlarından vaz geçecekler...

Hepimiz, işçi gönüllülüğü ve hamaratlığı ile çalışacağız!

Yeni Türk edebiyatı böyle kurulacak..

KÖY İÇİN YÜKSEK HALK OKULLARI

HIFZIRRAHMAN RAŞİD ÖYMEN

HALK idaresi kurumunu benimsemiş olan ülkelerde, köyün diriliği başta gelen işlerden sayılır. Halkın genel kültürü daha çok köylerde saklı bulunduğu halde, köyün şimdiye kadar hemen her yönden yüz üstü bırakılmış olması, uyanık bir halk topluluğundan korkan eski devlet adamlarının sakat görüşleriyle anlatılabilir. Bizim gibi çoğu insanı, köylerde oturan ve artık kendi şahsiyetinde mesud olmak isteyen bir ulus için köylü yükseltmek kadar özenilecek bir savaş olamaz.

Bundan evvelki yazımızda bu savaş yolunda ilk okulun köylerde nasıl bir yenileşmeye ve bütünleşmeye muhtac olduğunu göstermeğe çalıştık. Fakat ilk okul, halk terbiyesinin nihayet bir A sıdır. Ve bir terbiyecinin söylediği gibi "Bizim ilk okul mezununa verebileceğimiz şey, umumî hayatın iyi tesirlerine olduğu gibi fena tesirlerine de yol verecek kadar az ve ehemmiyetsizdir..", 13-14 yaşına kadar ilk okulda kalan Alman çocukları için söylenen bu söz, bizim bugünkü üç sınıflı köy okulu tipinin verdiğine tatbik edilirse, bu okulun verimini bir hiç diye göstermek yanlış olmaz. Çoğu insanın okuldan sonra ciddi bir şey okumadığına ve köylerde ise okumayı unu-

tanların sayısının az olmadığına gözümüzü çeviren ve bu sebeble köy mektebindeki emeğin boşuna gittiğini gören Berlin Üniversitesi eski Profesörlerinden Fr. Paulsen basit köy okulu tahsilini metruk ve vira neye dönmüş yapılara benzetir.

Köy çocuğu için, bu vaziyeti düzeltebilecek olan tamamlayıcı bir tahsile devam imkânı hemen yok gibidir. Ev, ana ve baba ise, bilhassa köy muhitinde çok defa kendine düşen yükü taşıyamıyacak vaziyettedir. Bu suretle çocuk ya kendi başına kalmakta veya yaşlıların kendisini sebezir ve biçimsiz bir şekilde menettiği işlerin baskısında bir çıkmaza doğru gitmektedir.

Halbuki 15-22 yaş arası, terbiye noktasından desteğe ve yardıma en çok muhtac olan bir çağdır. Seciye'nin teşekkülü bu çağda olur. Bu çağdaki gevşekliklerin sonu hiç de iyi gelmez. Köy çocuğu şahsî ve zatî terbiyenin müessir olacağı bir zamanda tamamen muhitsizdir. Okuldan sonra, onu bir daha ve tabii çok bağlı bir şekilde orduda buluruz. Askerlik çağı ile okul çağı arasını dolduran bu zamanda, köyün yetişen nesli hakiki bir topluluktan mahrumdur. Bütün içtimâl teması, müferid dostluklar veya kendi yaşından

çok yukarı olanlarla kahve buluşmaları gibi yersiz karşılaşmalardan ibaret. Köy delikanlısının bu çağda çok muhtac olduğu bu muhiti, amacını ve çalışma yolunu aşağıda anlatacağımız "Yüksek Köy Halk Okullarından bekliyoruz."

Köy halkının terbiyesi için bu teşkilât Danimarka'da, ve Almanya'nın şimal, şark ve cenub kısımlarında çok büyük faydalar kazandırmıştır. Yeni bina yapılmıyan yerlerde bu (Okullar) için eski derebeylerin şatolarından ve konaklarından istifade edilmektedir. Bizim vaziyetimize göre metruk saraylar, mülkâneler, çiftlikler ve tekkeler bu işe yarıyabilir. "Yüksek Köy Halk Okulu"; ilk okula başlamış olan terbiye işini tamamlayan, hayatın içindeki meseleleri aydınlatan, köy delikanlısını kendine ve katılmış olduğu insan topluluğuna yarar bir hale getiren, onun kendine göre serbest bir düşünüşe sahib olmasına çalışan bir muhit olacaktır. Burası ona yeni intibalar ve yeni bilgiler kazandıran, ruhunda yeni istekler ve amaclar uyandıran, onu sokak itişmelerinden ve yabânilikten koruyan canlı bir yuva olacaktır. Bu müesseselerin köylerde olması, köy hayatından uzaklaşmaması, köy sadeliğini göz önünde tutması gerektir. Genç, köy muhitinin, yurddaşlığın ve insanlığın istediği vazifeleri muvaffakiyetle başaracak bir hale getirmek, işte (Yüksek Köy Halk Okulu)nun asıl yükümü budur. Burada hayatın umumî yükümlerinden başka teknik yükümler konuşulur ve mu-

hitte çalışan insanların işini, müsbet yapacak tedbirler gösterilir. Fakat bu işin ötesi, köy alanları için müsterek, mütevazı meslek okullarının küçük ziraat ve sanat okullarının işi olacaktır. (Yüksek Köy Halk Okulları) bu uğurda müsbet çareleri göstermek kadar ailede, köyde ve nahiyede, muhitte, devlet ve cemiyet teşkilâtında ve her türlü serbest kurumlarda ve derneklerde yerini dolduracak insanları yetiştirmeye çalışacaktır. Onun için, bu okullarda, umumî terbiye maksadile bir sürü malûmat naklindene ileri geçmiyen bir yolda terbiyenin yeri yoktur. Belki köy muhitine, aydınlık, ferahlık veren hayati kuvvetlerin terbiyesi göz önünde tutulacaktır. Onun için burada, akşamların büyük ehemmiyeti vardır. (Yüksek Köy Halk Okulu) hayat boyunca kıymeti ve eseri olan bu terbiyeyi, işde, oyunda, masada, sofrada ve dinlenmede kazandıracaktır. Müsiki, oyun, halk şarkıları, ve rakısları, küçük konferanslar, ve temsiller köyde çok defa örtülü bir halde duran soysal kabiliyeti ve uygunluğu aydınlığa çıkaracak ve hayatın derin manasını duyuracaktır.

Hakikatte burada kadın, erkek bütün köy halkının bulunması daha çok arzu edilir. Fakat bu hususta tazeyik ve fazla telkin yapmak yerine bilayette serbest bırakmak daha faydalı ve cazib olur. Burada köy delikanlısı için kendi kendine idare ve serbest faaliyet teşkilâtı yapmak da çok yerinde olur. Bu yol, gencin hür bir şahsiyet olmasına yarıyacaktır.

Bu okul, gençleri arasında şöyle kollar yapılabilir: Spor ve oyun, terennüm, musiki, raks, konferans, temsil ve kitab yayımı gibi. Burada onlara neşe ve kıvanc veren şey, sonradan kendi kuracakları yuvada ve ocakta neşvü nemâ bulacaktır. Bu gençler arasında kabiliyet taşıyanlar çoktur, ancak bunu yüze çıkarmak cesareti yoktur.

Kendi kendine idare (Self Government) tarzı, bu kabiliyetleri keşf ettirecek ve bunlara öncülük vazifesini verecektir. Talebeden, her hangi biri, kendi köyünde bir oyun, — meselâ eski bir halk oyunu olabilir — getirip tanıtacak olursa, memnuniyetle karşılanacaktır. (*) Gençlik oyunlarının bütün köyde canlandırılması ve muhafazası, bu okulların büyük kazanlarındanır. Havanın müsaadesi nisbetinde bu müesseselerde oyuna her gün yer verilir. Köy halkı böylece yalnızlık ve dünyaya küskünlük duygusunu bırakacak ve neşeli bir cemiyet adamı olacaktır. Kendini göstermesini ve konuşmasını bilen şehirli, onun gözünde münevver ve akıllı bir adam gibi görünür. Ve bu yüzden köylü, şehirlinin karşısında çok kere sıkılarak ve çekinerek konuşur. Oyun, spor, temsil köylünün inkişafında çok müessir olacak ve kendini aşağı görmek duygusunu yok edecektir. Şehir ve köy talebesi arasında karşılıklı ziyaretler ve bir müddet için yer değiştirme.

(*) İstanbul Konservatuvarı Müdürü Bay Yusuf Ziya, bu yönden de değeri olan bitikler çıkarmıştır.

ler de bu yolda faydalı işlerden sayılır.

(Yüksek Köy Halk Okulunun öğreteceği derslere gelince, I ana dili, II hesap, III tarihle karışık yurd bilgisi, tedrisatin temelini teşkil edecektir. Şu da lâzım, bu da lâzım gibi programlar faydasız hattâ tehlikeli olabilir. Mevzu yığın karşısında talebeye yılgınlık gelir, esaslı olarak bir şey öğrenemez olur. Zaten sistematik bir öğrenmeye birkaç aylık zamanı olan kurs da yetişmez. Kaldır ki buna bu okullarda yer verilecek değildir. Burada ancak bazı araştırmalara yol açılacak ve bu yolda bir takım dürtmeler ve ileriye göstermeler yapılacaktır. Bu yönden dersler, serbest bir karakterde ilerleyecek ve bu öğretilerde hayata, açık ve samimi konuşma yolundan gidilecektir.

Ana dilinin Yüksek Halk Okulunda iki vazifesi vardır:

I Konuşmada ve yazıda meramı anlatma kabiliyetinin artırılması,

II Yeni bilgiler kazandırmaya ve fikri alâkaları beslemeğe yaraması.

Bu maksada varmak için önce, şu veya bu işten gelişi güzel konuşulacak ve muallim, dili olandan, yani kolay söyleyenden başlayarak, yaşanmış işlerden ve olan biten şeylerden biri üzerinde bildiklerini söylemelerini veya görgü alanlarındaki mevzuların birini anlatmalarını istiyecektir. Meselâ, köyün kurulduğu yer, hangi yolların buraya uğradığı, şehre ve istasyona, veya iskeleye en yakın nereden gidildiği, evlerinin dışardan görünüşü, içerisinde nasıl olduğu, kö-

yün ne gibi toprakları olduğu, kaç çeşid ziraat yapıldığı, ne gibi meyvaların yetiştirildiği, hangi hayvanları ve nasıl besledikleri, buraya gelmeden evvel nerede okuduğu ve neler öğrendiği, orada ne gibi oyunlar oynadıkları ilh. gibi.

Görölmüş ve yaşanmış şeyler konuşkan olanlara söylenir. Bu suallerin tutumu ve açımı iyi bir yolda ilerletilirse, derli, toplu bir konuşma yapılmış ve bu konuşma, söyleyenden başka dinleyenlerin de işine yaraymış olur.

Dil biraz açılınca, yani böyle, bir arada konuşmalardan kaçınma ve sıkılma duygusu, kalmayınca bundan sonra, birbirine daha bağlı ve uyar söz söylemeğe geçilir. Köy evlerinin biçimleri ve yapılış düzeni, veya topraktan kaç türlü kârmız olduğu gibi bilgi ve görgü çevresine giren işlerin yazılı bir bildirme ve anlatma tecrübesi yapılır. Ve mümkün olursa, evlerin kabataslak sınırlarını ve plânlarını; gösteren bir tablosu bu bildirme eklenmesi de istenir.

Konuşmalarda canlı hatıralardan hareket ederiz. Büyük dünya harbini, o zaman çekilen sıkıntıları, sonra istiklâl savaşını yaşayanlar bu yaşamalarını, veya muharebede bulunanlardan duyduklarını bize hikâye ederler. İçinizde 93 muharebesini, Plevne göğüs germesini babalarından, dedelerinden işiden var mı? gibi sorguların sonunda buna uyar bir tarih sayıfasını veya onu okşar bir manzume ve şiir okuyabiliriz.

Bu yolda daima halden başlar,

görgü ve bizzat yaşama dünyamızdan uzak maziye doğru geri gideriz. Yakınımızda ve civarda tarihi bir derebeyi konağı, bir saray varsa, kime ait olduğu, burada evvelce kimlerin oturduğu veya buradan kimlerin gelip geçtikleri soruşturularak mahallin kuruluş ve kurtuluş hatıraları anılarak tarihe geçilir.

Bu okula iştirak edenlere söz söyledikten sonra yeni bilgiler kazandırmak ve fikri alâkayı beslemek için yapacağımız iş, bu konuşmalar, da dağınık kalan kısımları tamamlamak, aralıkları doldurmak olacaktır. Bu sırada sebepleri araştırmak ve bunları derinleştirmek de gerektir. Meselâ toprak bakımı ve ekiminden konuşulurken tabii ve jeolojik haritalar öne açılacak, bir bataklığın tetkikinde, bu batağın muhite göre derelerin getirdiği sularından mı, birikintilerden mi, yoksa denizden mi ileri geldiği araştırılacaktır. Ana dili, oranın tabiatini, coğrafyasını ve tarihini öğrenmekte, görüyoruz ki arada bir vasıta olarak da yardım etmekte ve aynı zamanda bir yurd tetkiki dersi halini almaktadır. Zaten ana dili dersinin kazandıracağı bilgi, bu yüzden olacaktır.

Yukarıki misaller bize, tarihte yapılacak işin, büyük vakalar ve şahsiyetler üzerinde malûmatımızı söylemek ve bunları birbirine bağlamaktan ibaret olduğunu, sistematik bir surette bir memleketin siyasî ve içtimai tarihini öğretmeğe mahal olmadığını gösterir.

Bu derslerde, ayrıca halk şiirleri ve şairleri, nerelerde ve nasıl yapıldıkları ve neler yazıp söyledikleri de tatlı, tatlı anlatılır. Ve bu alâka ile daha eski zamandaki şiirler ve şairler, saz şairleri ve kahramanlık destanları okunur. Oraya yolu düşen bir şair olursa, kendi şiirlerinden okutulur. Bu türlü tesadüfler, okul hayatına ayrı bir kıvanc verir. Bu okullar, daki öğreticiler dar bir yönde derinleşmiş olmaksızın çok etraflı bir adam olmalıdırlar. Okutanlar, hayatın her yönünü görebilmelidirler. Bu, her bilginin kendilerinde her vakit hazır bulunması demek değildir. Belki bilinmiyen bir iş için ilk olarak öğüd ve bilgi arıyalım diyen kendisi olacaktır. Bu ihtiyaca karşılık olsun ve hakiki topluluğun kıymetleri yansın diye (Okul)un dostları, komşu (Okul)un köyün muallimi, bir doktor veya Hâkim, Fen memurları (baytar), ziraatçı, ormancı ve memurlar da bu (okul) un yardımcı ve genişletici işlerinde vazife almalıdırlar. Bu maksada yeten bir kütüphane bulunması ve burada her yurd muntakasının toprağını ve insan yaşayışını ve insan eserlerini gösteren kitabların yer alması unutulmamalıdır.

İkinci temel ders olarak hesap öğretilecek demistik. Burada lazım olan, hesap ameliyelerinin öğrenilmesi değildir. İlk okuma ve yazma gibi hesap da ilk okulun işidir. Burada hayatın hakiki ihtiyaçlarına uygun hesaplar yapılacaktır. Talebe bu Yüksek Köy Halk Okuluna alınırken

bir yoklamadan geçirilerek onların bu husustaki eksikleri tesbit edilir. Bu eksikler tamamlanarak muhitinin hayatı ihtiyaçlarına yetecek ve yarayacak hesap meselelerine geçilir. O alanda gereken alım, satım hesapları, faiz hesapları, miras taksimi hesapları, vergi hesapları ve yer, yer ziraat ekim ve mahsul hesapları... başlıca mesele sahalarıdır. Diğer taraftan bir yurddaşın yükümü ve devletten beklediği ve istiyeceği, devletin yükümü ve devlet makinesi, aile hukuku, ceza ve cürüm işleri, birbirine bağlanarak öğretilecektir.

Bunları, biraz kendi tarihini, yani ulusun müşterek hatıralarını ve ümidlerini bilmiyen ve kalbinde saklamıyan bir köy insanının tam bir yurddaş olması için eksigi çok demektir. Bu bilgi ve alâkayı vermek yolunda gazete okumasından, günün haberlerinden de etraflıca istifade olunur.

Bunlardan başka iktisad ve fen bilgisi de, ayrı ve sistematik dersler halinde değil, muhitin ve günün hayatı meselelerini ve hareketlerini tetkik şeklinde öğretilecektir.

Bu temel dersler, amacına ulaştırılınca, köyde ilk okul yaşını geçmiş insanların kafasında ve yaşamasında yurddaşlık ve insanlık yolunda büyük bir değişiklik ve büyük bir kazanç elde edilmiş demektir.

Okuma, yazma bilmiyenlere sadece okuma, yazma öğretmek ve bunun üzerine biraz da tarihsiz kuru bir yurd bilgisi vermektен ibaret kalan (Millet Mektepleri), teşkilatsızlık ve

kitabızlık sıkıntısı çeken (Halk Okuma Odaları), söylemeğe hacet yoktur ki, (Yüksek Köy Halk Okulu) nun göreceği işi yapamaz.

Yukarda açılma sebeplerini ve çalışma yollarını, bu işi başarmış ül-

kelerde araştıranlardan alarak göz önüne koyduğumuz, (Yüksek Köy Halk Okul) ları, dileriz ki, Türk köylünün ve büyük Türk köylüsünün içten bağlı olduğumuz kalkınması yolunda bize güzel bir örnek olsun!

(*) Bu okulların Danimarka'da ve Amerika'daki tarihi inkişafını bilmek isteyenler şu yazıları okusunlar:

I. Muallimler mecmuası

Sayı: 6 bağıyazı.

Ihsan Sungu

II. Maarif Vekâleti mecmuası

Sayı: 14 te Amerika - Danimarka Halk okulları tercümesi

III. ÜLKÜ: sayı: 18 Danimarka köylüsü nasıl uyandı

Nusret Kemal

TÜRK MEDENİYET TARİHİNE AIT
MÜHİM BİR KEŞİF

HÜSEYİN NAMIK

ON sekizinci asrın nihayetlerine doğru Macaristan'da Torontal vilâyetinde Naggy-Szent-Miklos denilen yerde Maros ırmağına dökülen Aranyka deresi kenarında rivayete göre Vuin adlı bir köylü evinin avlusunu duvar yapmak için kazmağa başlamış, temelleri kazarken yirmi üç parça 18-24 ayarında altın vazolar, çömelkler ve taslar bulmuştu. Bu kıymetli define bilâhare iki Rum tüccarı vasıtasıyla Kırıl Fransova'ya 1779 senesi Eylülünün 25 inde yazılan bir emirname ile satılmış, bu suretle define çok ucuz bir para ile Avusturyalılarının eline geçmişti. Bugün Viyana müzesinde bulunan bu define bir zamanlar Attila definesi namile şöhrret bulmuştu.

Bu define hakkında bugüne kadar âsarıatika, sanat tarihi ve lisan âlimleri bir çok tetkikatta bulunmuş olup bunların mahiyetini meydana çıkarmak için pek çok çalışılmış ise de en müsbet neticeyi Profesör Nemeth elde etmiştir.

Benim bildiğime göre 1801 senesinde Schoennisner "Hungaricae renumariae," adlı eserinde (Sayfa 81-84) bu defineden ilk defa olarak bahsetmiştir. 1827 - 1829 senelerinde de Steinbüchel bu definenin resimleri-

ni vücade getirmiş ise de bunlar bilâhare neşredilebilmiştir. Meşhur Osmanlı tarihi müverrihi Hammer de eserinin üçüncü cildinde bu defineden bahseder. Daha sonra Koehne, Arneth, Böhn, Romer Floris, Dietrich, Odobescu, Henszmann, Pulszky, Radisics Jenö gibi zevat bu define ile meşgul olmuşlardır. 1866 da Sacken - Kenner tarafından Sammlungen des K. K. Münz und Antiken Cabinets adlı eserde define hakkında daha mufassal izahat verilmiştir. Bu mesele ile salâhiyetle uğraşan Hampel olmuştur. Hampel bir kaç defa bu mesele ile uğraşmış, ilk tetkikinde definenin IV - V inci asırlara aid olduğunu tahmin etmiş, fakat bilâhare tetkikatına devam ederek VIII inci asra aidiyetini ortaya koymuştu. Bundan sonra Zimmermann, Kondakov ve Thomsen gibi zevat da IX uncu asırda yapıldığını ileri sürmüşlerdir.

Bu definenin üzerindeki motif'ler Sasanı ve Bizans tesiri altında kalmış olduğu nazara çarpar ise de Orta Asya Türk sanatının da izleri barızdır. Meselâ Orta Asya Türklerinden itibaren Bulgarlar ve Selçuk oğullarına kadar bütün Türk camialarında kullanılan kartal resmi bu

definenin üzerinde de gözükmektedir.

Bu vazolar, taslar ve çömlekler üzerinde bir takım yazılar da vardır; ki bunların halli için ilim adamları hayli mesai sarfetmişlerdir. Dietrich bunları rum harflerinin yardımıyla okumağa çalıştığı gibi Fischer Karoly Antal da Sekel yazısının yardımıyla bunları halle çalışmıştı. Daha sonra Mészáros Gyula ve Supka Géza da bu yazıları Orhon harflerinin yardımıyla okumak istemişler, fakat bütün bu mesai hiç bir netice vermemiştir.

Bu definenin bazılarında Yunan harflerile yazılmış ibarelere de tesadüf edilmekte idi. Bunun Yunanca yazılmış olanını Bruno Keil okumağa muvaffak olmuş, Yunan harflerile yazılmış Türkçe ibareyi de müteveffa Profesör Thomsen 1917 de une inscription de la trouvaille d'or de Nagy-Szent-Miklos adlı tetkikinde halle muvaffak olmuştur. En nihayet Profesör Németh de 1932 de diğer kitabeleri halle muvaffak olmuş, evvelâ Nagy-Szent-Miklos kitabeleri namile Macarca bir tetkik neşretmiş, bilahare aynı sene zarfında Die Inschriften des Schatzes von Nagy - Szent - Miklos namile de Almancasını neşretmiştir.

XIX uncu asrın nihayetinde Bruno Keil Yunan harflerile yazılmış ve Yunanca ibareyi havi olan kitabeyi okuyarak şu suretle tercüme etmişti: İsa yeni mukaddes ruhu yukarı göndererek insanları su ile kurtardı.

Şu ibareden anlaşılmaktadır; ki bu tas bir vaftiz tasıdır. Binaenaleyh Hıristiyan Türklere aid olduğu vâzıhtır.

Diğer Yunan harflerile yazılmış Türkçe ibareyi de Profesör Thomsen şu suretle okumuştur: Buila zoapan tasi dügätügi Butaul zoapan tagrugy içigi tasi.

Bu Türkçe ibareyi Profesör şöyle tercüme etmekte idi:

'Le zoapan Bouila a achevé la coupe, (cette) coupe à boire qui par le zoapan Boutaul a été adaptée à être suspendue..'

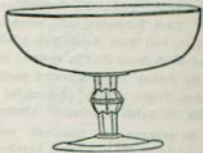
Profesör Németh mezkûr eserinde ise Thomsen'in yukarıki okuyuş tarzındaki bazı yerleri düzelterek tagrugy sözünü kulp diye tercüme etmektedir. Bu kelimenin bizdeki taggar - cık sözü ile alakadar olduğunu zannetmekteyim. Binaenaleyh kulp manasına gelmesi tetkike değer bir meseledir.

Profesör Németh bu cümlede geçen has isimlere dikkat ederek bu kitabelerin Peçenek Türklerine aid olduğunu daha evvel ileri sürmüştü; sonraki tetkiklerle de bu ciheti takviye etmiştir.

Bu yazıların halli için uzun zamanlar uğraşan Németh Yunan harflerile yazılan kitabede Boyla ve Butaul çoban has isimlerinin geçtiğini nazarı dikkate alarak bu isimleri yukarıda dercettiğimiz kitabeler arasında aramağa başlamış, nihayet bir numaralı kitabenin ilk iki kelimesinin herhalde Boyla çoban olabileceğini kestirmiştir. Fakat uzun zamandır

Attilâ definesi diye anılan kablardan bir kısmı

Alttağı taş üzerinde yazı görünmektedir.

bildiği bu harflerin delaletile diğer kitabeleri halle muvaffak olamamış; en nihayet ahiren Baykal gölü havâlisinde bulunan ve Räsänen ile K. Donner tarafından Finlandiya'da neşredilen Türk kitabesi kendisine bir ipucu verebilmiştir. Bu kitabenin okunabilen kısmında eşyanın ismi üzerine yazılmakta olduğu göze çarpmaktadır. Bu kitabe Profesöre eşyanın ismini yazmak Türklerde mevcut olduğu fikrini vermiş ve derhal Radloff'un da bu gibi bazı eşyanın ismini havi kitabeler neşrettiğini hatırlamıştır. Filhakika Radloff'un da eski Türk kitabeleri adlı meşhur eserinde biri Küd Aruk Bek küzküsi yani Küd Aruk Bek'in aynası; diğeri Er Ankas Töşäk küzküm yani Er Ankas Töşäk aynam ibarelerini havidir. O halde elimizdeki kitabelerde de eşyanın ismi üzerinde yazılmış olabilir. Bu noktadan hareket eden Profesör Németh evelce kendisine malûm olan birinci kitabenin ilk iki sözünün de yardımı ile evvelâ sb kitabesini okumağa muvaffak olmuştur.

Bu kitabede evelce okuduğu Boyla çoban ismindeki harflerden iki tanesi tekerrür etmektedir. Binaenaleyh bu harfler malûm olunca ikinci harfi A ve üçüncü harfi B olan tas, kâse gibi bir isim aramış ve tabak sözünü bulmuştur. Bu itibarla baştaki harf T ve nihayetdeki harf de K olması icab etmektedir. Bundan sonra 11 ve 12 numaralı iki küçük tasdaki iki aynı kitabeyi ele al-

mış, burada da baştaki iki harf A ve B harfleri malûm olduğundan yukarıki usul ile Bakraç adını bulmuştur.

Artık epey harf malûm olduğundan bir numaralı kitabeyi tekrar ele almış, baştaki iki kelimenin Boyla çoban olduğunu daha evel kestirdiğinden diğer kelimeleri tetkik ederek bunlardan üçüncü sözün Çerez ve son sözün de Kaş olduğunu bulmuştur.

Binaenaleyh cümle şöyle olmaktadır: Boyla çoban çerez kaş. Profesör kaş sözünün bizim lehçemizde tahta tas manasına geldiğini memba göstermeden yazmakta ise de ben arayabildiğim lügatlerde bu manada bir kelime bulamadığım gibi yaptığım araştırmalarda da bu manayı taşıyan böyle bir söze tesadüf edemedim. İhtimal eski metinlerde böyle bir manada bir kelime mevcut ise de tasrih edilmediğinden araştırması güçleşmektedir. Daha sonra çerez adının da Türkçe olmadığını zannetmekteyim. Hattâ kelime şark dillerinden değil garb dillerinden Türkçeye geçmiştir. Bu itibar ile yalnız bizim lehçemizde mevcut olup diğer Türk lehçelerinde yoktur.

Profesör Németh dokuz numaralı kitabeyi Ağ; yani hediye diye okumuş, bundan sonra birbirinin aynı olan 2, 3, 4, 5 a, 6 a kitabelerini halle çalışmıştır. Bunun ilk sözünü Turuk veya Turun şahıs ismi ikinci sözünü de iç ayak yani içme sürahi, kadeh diye okumuştur. Ayak zaten içinden içilecek bir mayii havi kap

Handwritten text in a decorative border at the top of the page.

Handwritten text in a decorative border at the top of the page.

No. : 1

6b
6a
Handwritten text in a circular arrangement.

7
8
Handwritten text in a circular arrangement.

9
Handwritten text.

10a
Handwritten text.

11
Handwritten text.

10b
Handwritten text.

12
Handwritten text.

13
Handwritten text.

14
Handwritten text.

81
Handwritten text.

15
Handwritten text.

16
Handwritten text.

Handwritten text.

2

Handwritten text.

3

Handwritten text.

4

Handwritten text.

manasına geldiğine göre bir de bunun başında iç sözünün bulunması çayı mülâhazadır. Sonra burada da kelimeler arasında hiç bir edatın mevcud olmaması dikkate şayanıdır.

5 numaralı kitabeyi II bek şahıs ismi olarak, yedi numaralı kitabeyi de Sevinüg biçe yani kraliçe Sevinüg diye okuyan Profesör iki harften mürekkebe olan on beşinci kitabeyi de Sen diye okumuştur. Senek Oğuz lehçesinde de bardak manasına gelmektedir. (Kâşgarî; cild II, s. 271)

Profesör Németh bundan sonra bu harfleri eski Orhon harfleri ve Sekel alfabesi ile mukayese etmektedir. Fakat yazıların ne suretle ve ne şekilde bu inkişafı arz meselesi şim-

1 — Gerek Yunan harfleriyle yazılmış kitâbelerde, gerek okunan yazılarda Peçenek — Hun dili arasında bir ayniyet bulmaktayız.

2 — Definde mezkûr Botaül Çoban yani Çoban kabilesinden Bota'nın oğlu (ul oğul sözünün aynıdır.) aynı zamanda Konstantinos'un eserinde zikrolunan Çoban kabilesinin Bota adlı reisinin isimle birleşmektedir.

3 — Gardizi ve El Bekri eserinde Peçenek'lerin altın ve gümüş avânisi olduğunu kaydetmektedirler.

4 — Definenin bulunduğu yerin civarını Arpad Hanedanı zamanında Peçenek arazisi olarak görmekteyiz.

Sesli harfler :

> a, ä
> i, i
□ u?, ü

Sessiz harfler :

1 b	HN q	0 r
1 1 1 ð	1 k	1 s
8 dž	0 0' l	0 š
1 g	1 m?	1 t
1 y	1 n	1 v
1 j	1 ŋ	1 z

Peçenek alfabesi

dilik karanlık kalmakta ise de bu keşif medeniyet tarihimiz için yeni ve mühim bir adım demektir.

Németh bu izahatı müteakib bu definenin Peçenek'lere ait olduğunu şu noktalarla isbat etmektedir:

Bütün bu deliller de gösterir ki bu define Peçenek'lere aittir.

Konstantinos Porphyrogennetos'a nazaran Peçenek hükümdarı Buta 889 senelerinde hükümran olmuştur. Oğlu ise 900 — 920 senelerinde yaşa-

mıydı. Binaenaleyh definenin tarihini de bu senelere koyabiliriz. Hampel'in isbat ettiği diğer bir nokta da bu ciheti takviye etmektedir. Yunan harflerile yazılmış kitâbede B harfinin altına bir çizgi çizilmiş olduğu göze çarpmaktadır. Filhakika Yunan

B harfinin çizgili şekli tam bu devirlerde başlamıştır. Binaenaleyh define onuncu asra ait olup bu devirlerde bazı peçenek reislerinin hıristiyan olduğunu da kitabedeki haçların ve Yunanca ibarenin mevcudiyetinden anlıyabiliriz.

MUSİKİNİN TARİH VE EDEBİYATI III

A. ÇORLU

BÜYÜK klâsiklere temas etmeden evel üstadların icad ve temas ettikleri muhtelif musiki şubelerini izah edelim.

Melodi veya lid şarkı için yazılmış bir eserdir. Bazan şarkısız olarak bir çalgı âleti için de yazılabilir. Meselâ piyano refakatinde keman.

Münhasıran çalgı âletleir vasıtasile ifade edilen eslere *Sonat* veya *Senfoni* denir.

Sonat veya senfoni başka başka renklerde fakat birbirini takip eden üç kısımlık bir eserdir. Birinci ve üçüncü kısım aynı tondadır. İkinci kısım ise birinci kısmın tonuna yakındır. Fakat bu kısmın birbirile çarpışmamaları ve kulağa hoş gelmesi şarttır.

Birinci kısım *allegro* yani ne hızlı ve ne de yavaş bir usuldedir. İkinci kısım *andant* veya *adacıyo* yani ağır ve yavaş bir usuldedir. Son kısım ise *final presto* yani hızlı ve parlak bir usulde yazılır.

Bir sonat bazan yalnız bir çalgı âleti için yazılabilir. Meselâ yalnız piyano veya piyano refakatile keman bazan da bir snoot iki, üç ilâ 9 çalgı âletleri için de yazılabilir, bu takdirde sonata oda musikisi ismi verilir.

Senfoni büyük bir orkestra için yazılmış bir sonattır. Bazan senfoni-

de bir çalgı âletine meselâ keman veya piyanoya mühim bir rol verilir. Bu takdirde esere *konserito* namı verilir.

Ancak bu mühim rolü ifa edecek sanatkarın yüksek bir solist yani bir şahsiyet olması iktiza eder.

Büyük bir şefin idare ettiği bir senfonik orkestranın refakatile Bethovenin piyano için yazdığı bir konsertoyu, meselâ meşhur piyanist Paderevski tarafından dinlemek kadar muazzam bir şey tasavvur edilemez.

Esasen büyük dâhilerin âsârı ancak bu şerait dahilinde ifade edilmış olur.

Bir orkestranın hayatı idare eden şefin elindedir. Avrupada bir senfonik orkestrayı idare etmek için muhakkak yüksek bir şahsiyet olmak lâzımdır. Başka türlü kürsiye çıkmak cesaretini gösterecek bir sanatkar mevcut değildir.

Şef bestekârın duygusunu ve isteklerini anlayacak, orkestrasına ifa de ettirecektir. Bestekârın ruhunu daima hissedecektir. Bu şeraiti haiz olmıyan bir orkestra âdetâ bir makina gibi işliyen cansız maddî bir gürültüden ibarettir.

Bunun içindir ki hükümetler musikiye bütçelerinden birçok paralar sarfederek büyük dâhilerin âsâ-

rından efradı milleti en mükemmel şerait içinde istifade ettirirler.

Sonat, senfoni, ve poem senfonik. lerin mühim mevzuları vardır. Mese-lâ Göte'nin Faust namındaki eserini List senfoni tarzında bestelemiştir.

Mes — Yalnız org veya orkestra refekatile org için yazılmış kilise âyinedir.

Menüe ve Gavot — 17 ve 18 inci asırda saraylarda ve salonlarda moda olan zarif bir dans için yazılmış eserdir.

Opera — Sahnede temsil edilen bir dram olup artistler büyük bir orkestranın refekatile şarkı ile konuşurlar.

Opera Komik — Aynı tarzda bir eser olup bazı sahnelerde eşhas şarkısız konuşurlar. Opera komik denildiği zaman hafif ve komik bir eser zannedilmemelidir.

Vodvil tarzında kısmen müzikli ve kısmen mükâlemeli eserlere operet denir.

Bale — Yeni eserde dans en mühim yeri tutar. Buna *ar kotegrafik* denir. Baleli operalar veya yalnız bale için yazılmış parçalar ekseriyetle dramatik ciddi eserlerdir. Sanatkârlar hareketlerini orkestraya uydurarak mevzuu ifade ederler. Dünyada en büyük bale artistleri Rusya'da ve İtalya'da yetişmektedir.

Musikide bir sanat eserini anlamak ve tenkid etmek için musiki ilmini bilmek veya hiç olmazsa musikiyi çok dinlemiş olmak lazımdır.

Büyük klasikler:

En mühim ve en kuvvetli olan Alman ekolundan başlamak lazımdır. Alman klasiklerinin başında *BAH* ve *HENDEL* gibi iki büyük üstad gelir. Bütün cihanın halecanla dinlediği ve her gün daha ziyade sevdiği ve hiç bir zaman unutamıyacağı iki büyük dâhidir.

1 — BAH.

Almanya 'da Eisenah şehrinde 1685 tarihinde dünyaya gelmiştir. Dünyanın en büyük bir fikir adamıdır. Musikinin tekâmülünde kimse bu kadar müessir olamamıştır. Fevkalâde org ve klavsen çalan dâhi bütün musiki şubelerine temas etmiştir. Birçok yeni tarzda şâheserler vücude getirmiş olduğu gibi sayılamıyacak kadar çok eser bırakmıştır.

Si minör mesi ve *La Pasion Selon Saint Mathieu* namındaki âyini çok mühim eserlerdir. Bu eser iki büyük orkestra ve iki büyük koro için yazılmış bir âyinedir.

Senfonileri ve fantezileri ilk defa olarak Bah icad etmiştir. Birçok konsertolar, fûğler triyolar, menüeler, gavotlar yazmıştır. Çocukları arasında büyük musikişinaslar yetişmiştir.

Üstadın hayatı ilim ve ailesi içinde geçmiştir. 1750 tarihinde 65 yaşında olduğu halde ölmüştür.

2 — HENDEL

Almanya'da Saks eyaletinde 1685 tarihinde dünyaya gelmiştir. Hayatı lüks içinde geçmiştir. Asârı çok can-

lı ve dramatik olup İtalyan musikisinin tesiri hissedilmektedir. Hayatı Almanya'da, İtalya'da, İngiltere'de en büyük saraylarda geçmiştir.

Birçok kilise âyinleri, senfoniler, operalar, yazmıştır. Hayatının büyük bir kısmını İngiltere'de geçirmiştir. Hattâ milli bir musikileri olmayan İngilizler Hendel'i milli bir bestekâr addederler. İngiliz milli marşının üstad tarafından bestelendiği rivayet edilmektedir. Bu cihet sabit olmamakla beraber Hendel'in tarzını hatırlatır. 1759 tarihinde Londra'da 74 yaşında olduğu halde ölmüştür. Londra'da Vesminster'de medfundur.

3 — HAYDEN

Avusturya'da 1732 tarihinde dünyaya gelmiştir. Çok büyük bir şahsiyettir. Gayet fakir bir ailenin oğludur. Musikiye Viyana'nın büyük kilisesinde şarkı okumakla başlamıştır. Zaruret içinde büyümüş ve tahsilini güç yapabilmıştır.

Prens Antuan ve Esterhazi'nin yardımcıları ile sefaletten kurtulabilmıştır. Hayden senfoninin babası ad edilir. 118 senfoni ve birçok kilise âyinleri, sonatlar, yazmıştır. En mühim eseri Hazreti İsa'nın 7 emirlerini ifade eden oratoryosudur. Asarı çok yüksek ve çok incedir. Üstad harmoni kaidelerini yeni bir tarzda istimal etmiştir. 1809 tarihinde ölmüştür.

4 — GLÜK

Büyük bir şahsiyettir. 1714 tari-

hinde Almanya'da Palatina eyaletinde dünyaya gelmiştir. Gençliği zaruret içinde geçmiş olup 1736 tarihine kadar sokaklarda şarkı okuyarak ke-man çalarmış. Kazandığı para ile tahsilini temin etmiştir. 1760 tarihinden itibaren unutulmıyan şaheserleri birbirini takip etmiştir.

Orfe, Alsest, İfijeni an olid, gibi büyük operalar yazmıştır. Büyük dâhiler Glük'ün dramatik musikiye yeni ve büyük yollar açtığını söylemişlerdir. Berlioz, Vagner, Verdi, Rosini, gibi üstadlar Glük'ün tesiri altında kaldıklarını saklamamışlardır. İlk defa olarak orkestrada küçük klarinetleri Glük kullanmıştır. Kraliçe Mari Antuanet'in musiki muallimi olan üstad en büyük şöhreti Fransada kazanmıştır. Bu büyük sima 73 yaşında olduğu halde 1787 tarihinde ölmüştür.

5 — MOZAR

1756 tarihinde Avusturya'da Salzburg şehrinde dünyaya gelmiştir. Muhtelif musiki şubelerine temas etmiş olmak itibarile klasik devrinin en yüksek şahsiyetlerindedir. Müzik senfonik itibarile Hayden'i takip eden Mozar melodi bakımından İtalyan ve Glük'ün musikisinin tesiri altındadır. 4 yaşında eser kompoz ediyor ve 10 yaşında keman ile Avrupanın büyük şehirlerinde konserler veriyor. Fakat bütün bu zaferler kendisine maddî bir menfaat temin etmiyor, nihayet 23 yaşında olduğu halde az bir para mukabilinde Salzburg şehri katedralinde org çalmak

vazifesini kabule mecbur oluyor. İşte bu tarihten itibaren o büyük şâh eserlerini yazmağa başlıyor.

35 yaşında öldüğü halde 626 eser bırakmış bir dâhidir.

En mühim operaları Don Juan ve La Flüt Anşante namındaki eserleridir. Don Juan operasının uvertürü çok güzeldir.

Mandolinlerin ve orkestranın refakatile Don Juan'ın okuduğu (*Görün peñçefeden ey sevdiğim güzel*) serenadından müzik edebiyatında daha güzel yazılmış bir serenad mevcut değildir. Mozarın piyano için yazdığı bir sonatında bir Türk marşı vardır. Üstad bu eserile Türk musikisini nasıl tahayyül ettiğini ifade etmektedir.

Bu büyük dâhinin hayatı zaruret içinde geçmiştir. Öldüğü gün cenazesini kaldırmak için para bulunmamıştır. Gayet fena, karlı bir havada cenazesi fakirlere mahsus bir mezara bırakılmıştır. Ertesi gün Mozar'ın mezarına ağlamaya gelen karısı mezarı bulamamıştır. Büyük üstadın mezarı hâlâ malûm değildir.

6 — BÜYÜK BETOVEN

Almanya'da Bon şehrinde 1770 tarihinde dünyaya gelmiştir. Asrın en büyük bir şahsiyetidir. Büyük bir filozof ve ediptir. Asârı orkestra için yazılmıştır. Hepsî birer harikadır. Bu büyük dâhinin eserleri üç devreye ayrılır.

1 — Birinci devrede Hayden ve Mozar'ın tesiri altında, fakat bunlardan daha mühim eserler yazıyor.

2 — İkinci devirde hiç kimsenin

tesiri altında kalmıyarak kendine mahsus şâh eserler yazıyor.

3 — Üçüncü devri bazı üstadlar ikinci devirden daha yüksek, bazıları da bir inkiraz devri telakki ediyorlar.

Muhakkak olan bir şey varsa büyük dâhinin derecesine hiç kimsenin vasıl olamadığıdır.

Betoven çocukluğunda musikiye hiç temayül göstermemiştir. Ancak 10 yaşından sonra Vander Eden'den musiki dersleri almış ve büyük bir kabiliyet göstermeğe başlamıştır.

1793 tarihinde Hayden'den birkaç ders almış, fakat bu gencin en büyük bir dâhi olacağını tahmin edemeyen muallim talebesini ihmal etmiştir.

Betoven eserlerini daima sokakta yazarmış, yani gezerken ilham gelmiş ve evine avdetinde notayı yazarmış. Ahlakı gayet garib ve gayri tabii imiş.

Saraylarda ve salonlarda tavır ve hareketlerine hiç ehemmiyet vermemiş. Hattâ bir gün üstadtan ısrarla bir eser çalmasını istiyen Prusya Kralına hiddet ederek:

"— Zâtı Şâhâneniz bir neferi bir işaretle general yapabilirsiniz. Fakat bir Betoven yapamazsınız,, demiş ve sarayı terketmiştir.

Büyük dâhi bir bestekâr için en elim hastalığa duçar olup birçok eserlerini dinlemeden bu dünyaya gözlerini kapamıştır. Sağırılık hayatını zehirliyordu. Son derece meyyus idi.

9 senfoni, 6 konserto, 17 oda mu-

sikisi, birçok sonatlar, mesler yazmıştır.

Senfoniler büyük bir âbidedir. Edebiyatı musikide bunlardan daha yüksek ve daha güzel âsâr mevcud değildir.

Yedinci ve beş yüz kişinin iştirakile çalınan ve okunan dokuzuncu senfonileri Avrupa'da dinlendiği zaman insan bu fani dünyadan alâkasını derhal kesiyor ve başka bir âlemde yaşıyor.

Büyük dâhi iyiliği seven ve insanları sulh, kardeşliğe sevk etmek isteyen bir demokrat idi.

Beşinci senfonisini Napolyon'a ithaf ettiği halde imparatorluğunu ilân etmesi üzerine ismini nota defterinden siliyor ve yerine şu cümleyi yazıyor: Büyük adama ithaf.

Büyük Betoven Mozar'a yakın bir zaruret içinde 57 yaşında olduğu halde 1827 tarihinde ölmüştür.

Eski Fransız Başvekili B. Eryonun dahi hakkında yazmış olduğu kitabı tavsiye ederim.

İtalyan klasikleri:

İtalyan klâsiklerini tetkik ettiğimiz zaman gözümüzün önüne Almanya'da Bah'm yaşadığı tarihi getirecek olursak bütün manasile başka bir musikiye tesadüf etmiş oluruz. Bir milletin musikisini muhakeme ederken başka milletlerin musikisi ile mukayese etmek doğru değildir. Çünkü daha evvelki yazılarımızda söylediğimiz gibi her milletin kendisine mahsus bir musikisi vardır.

İtalyan klasiklerinin başında

Skarlatti gelir. 1649 tarihinde Sicilya'da dünyaya gelmiştir. Birçok operalar ve sonatlar, kilise musikisi yazmıştır.

Zamanı için yüksek bir musiki âlimi olup orkestrada kemanları 4 kırsma ayıran ilk defa Skarlatti olmuştur. Gayet ince bir bestekârdır, musikide mühim izler bırakmıştır. 1725 tarihinde ölmüştür.

Üstadın oğlu yerine kaim olmuş (1683 — 1757) ve musikiye çok hizmetleri dokunmuştur.

Pergolez :

1710 tarihinde dünyaya gelmiştir. Mühim bir simadır. 25 yaşında ölmüştür.

Boççerini ve Klemanti, Paraçello gibi üstadlar zuhur etmiş olup İtalyan musikisinin tekâmülüne âmil olmuşlardır. Fakat bunların hepsinden daha mühim bir bestekâr Rosini'dir.

Rosini :

1792 tarihinde dünyaya gelmiştir. Fakir olup kendi kazancıla musiki tahsil etmiştir. Mozar'ın hayranı olan Rosini üstadın tesirinden kurtulamamıştır. Gayet ince bir bestekârdır, eserleri halka sühuletle helecan verir. Hayatı alkış ve lüks içinde geçmiştir.

Rosini gayet latifeci bir adammış. Bir gün meşhur Mendelsonun yeğeni ziyaretine gitmiş. Ölen amcasına yazmış olduğu bir matem havasını üstada vermiş. Rosini eseri tetkik etmiş ve: Oğlum fena değil, fakat ne yalan söylüyeyim sen ölmeliydin de amcan sana bir matem havası bestelemeliydi demiş.

Rossini'nin en mühim eserleri operalardır. Barbiye dö Sevil, Otello, Giyomtel operaları en güzelleridir. Fransız enstitü âzâsı intihab edilmiş ve *Lejiyon donör* nişanile üçüncü Napolyon tarafından taltif edilmiştir. 76 yaşında 1868 tarihinde ölmüştür.

Fransız klasikleri:

Fransızlar için bu devir chemmiyetli değildir. Ancak ikinci büyük devirde Fransız musikisi inkişaf edebilmiştir.

Evelki yazımızda bahsettiğimiz büyük bestekâr *Ramo* Fransız klasiklerinin en mühimmidir. Bu büyük üstadtan sonra:

Monsinyi gelir. Fransa'da Pa dö Kale vilâyetinde 1729 tarihinde dünyaya gelmiştir. Musiki malûmatı pek az olmakla beraber bir amatör olarak zarif eserler yazmıştır.

Dezertör namındaki operası hâlâ zevkle dinlenmektedir.

Kezalik Gretti ve *Dalerak* gibi bestekârları da kaydetmek lazımdır.

Ruje dö Lil: Eski milli şarkılar bestekâridir. (1760 — 1836). Aynı zamanda bir halk şairi idi. Fransız milli marşı *Marseyez*'in bestekâridir. Büyük ihtilâlde bu marş Fransız milletini ayaklandırmak için çok büyük bir âmil olmuştur.

Fransız klasiklerinin yüksek bir siması *Mehül*'dür. (1763 — 1817) Bir kaç mühim opera bestelemiş olup en güzeli *Josef* namındaki eseridir. Bu-

gün bile Fransız ordusunda geçit resminde (*Şan dü depar*) yürüyüş şarkısı namındaki askerî marş *Mehül*'ündür. Fransız konservatuvarının teşkilatını kurmuştur.

Üç büyük ekolün klasik devrini hulâsa olarak izah etmiş bulunuyorum. Büyük dâhilerin eserlerini yüzlerce sene sonra dahi, milyonlarca insan aynı zevkle aynı sevgi ile dinliyor.

Büyük klasik devrin ortasında yani 1780 tarihinde bütün dünya için yeni bir devir hazırlanıyordu. Geçen bestekârlar başlarında büyük Beethoven olduğu halde yeni bir musiki hazırlıyorlardı. Asrın yeni edebiyatı ile beraber yürümek istiyorlardı. İşte bu hazırlık romantik devri tebşir ediyordu.

Milletlerin müzikleriyle edebiyatları arasında büyük bir rabita vardır. Birisini anlamak için diğerini bilmek lâzımdır. Bir operanın mevzuunu hattâ dekorlarını anlayabilmek için, mensub olduğu milletin tarihini ve âdetini bilmek zaruridir.

Bu cümleden olmak üzere bir memleket gençliğinde musiki mcrakı uyandırmak elzemdir. Musikiyi sevmeye başlayan bir genç göreceği ve işiteceği yüksek eserleri anlamak iştiyecek, bunun için de mutlak tarihe, edebiyata hattâ felsefeye ait mühim yazıları okumağa mecbur kalacaktır.

AR KURUMUMUZDA BİLGİNİN YERİ

ALİ SAMİ BOYAR

DÜNYADA bilgi yokken "ar., vardı denemez. Ar doğduğu çağlarda yine bilgi kadar yaşıyordu. Daha doğrusu o da bilgi kadar zayıf ve cılızdı. Bilgi büyüdükçe "ar.,ın da gücü arttı, göreneği genişledi.

İşi bir de aykırı tarafından düşünelim. İlim olmasaydı, adam oğlu bugün ne halde bulunurdu? Bilgisi olmıyan acun köşelerinde şimdi insanlar ne halledirler ki, "ar., dereceleri ne olsun? Bilgisi olmıyan ulusların "ar.,ı dar ise, sanki "ar.,ı dar olan bundunların bilgisi geniş midir?

Arkeolojinin aradığı nedir? Eski kurunlarda yaşamış olanların bıraktığı el ve kafa işlerinde o çağlarda yaşrıyanların bilgi oranlarını bulmak değil mi? Öyle ise niçin bugünün "ar.,ı bugünün bilgisinin ölçüsü olmasın? Bilginin ölçüsü olan bir erdemlik bilgiye dayanmadan kök salabilir mi, genişliyebilir mi, yaşrıyabilir mi? Hem bilgili artist olmak niçin muhafazakârlık, klasikçilik olsun, her meslek için yüksek bilgi aranıyor da "ar., için neden aranmasın?

Bu düşünce üzerinde önceden bir az söylemiştim, fakat o yazılarım başka mevzuların arasına sıkışmış, kısa yazılardan başka bir şey değildi. "Ar., kurumumuzda en kuvvetli temel olacak bölümlerden biri olduğu için bu geniş alan üzerinde düşünce.

lerimi biraz daha etraflıca söylemek isterim.

Şunu da ilâve edeyim, ben "ar.,ın başka kollarından çokluk anlamam, sözlerim resim işine göredir. Bir tablo mevzuu, asrın bütün bilgilerine dayanan kocaman bir kitabın küçültülmüş bir örneğidir. Yani bir sanat komprimesidir. Ve öyle olmalıdır: olmazsa, ortaya çıkan iş "ar., olmaz.

Sade resim yapmak, eser yaratmak için değil, yanlış öğütlerden korunmasını bilmek için de ilim ve fen bilgisile silahlanmalıyız. Batı ülkelerinde çıkan yeni yazıların içinde, çok şaşılacak şeylere rastgeliyoruz. Onlara göre; acun bilgilerini derinleştirmek, "ar., duygularını kısaltmış. Ne tuhaf düşünüş, değil mi? Bazı yurddaşlarda garib bir frenk sempatisi vardır. Yanlış, doğru onlar ne derse keramet telâkki ederler, düşünmeden kabul ederler.

Batıdan gelen böyle aykırı öğütleri hemen çekip almalt mıyız? İyi bilmeliyiz ki, yeni "ar.,ın özentileri, nin hepsi faydalı şeyler değildir. Onların da eskisi, bayatı, eğrisi doğrusu, hattâ ipliği pazara çıkmış bile vardır. Batıdan alacağımız ar bilgilerinin seçim işinde gözümüzü açmalıyız. Maden ve çelik mamûlâtında Fransızların "Büoveritas., ları İngilizlerin "Loyd recister.,leri gibi büyük küçük her endüstri şubesinin

bir karışanı vardır. Fakat henüz şimdiye kadar Avrupa'nın hiç bir ülkesinde güzel sanat bilgilerinin standardını tayin eden bir teşekkül icad edilmemiştir. Bu meslekte her sanat amatörü istediği gibi boyaları sürüyor, her yazıcı ağzına geleni yazıp çiziyor. Bu işlerin kontrolü da okuyuculara ve alıcılara bırakılmıştır.

Hangi memlekette olursa olsun "ar.,ın yükselmesini kuvvetli "ar., sevenler temin eder. Hakiki sanat sevenler, ve ona kesesini açanlar hatır için kimseyi pohpohlamazlar. Ona candan ve yürekten kapılanırlar ekseriya bilgili insanlardır. Neye para vereceklerini iyi bilirler, ve bu hususta kimsenin öğüdüne de kapılmazlar. Onun için sanatı geçer akça yapmanın birinci çaresi bilgili olmaktır. Çünkü her yiğitin sevdiğini kendi seviyesinden seçmesi değişmeyen bir acun türésidir. Ondandır dolayı "ar., sevenler de kendi bilgilerine, duygularına uygun sanatçıların eserlerine itibar ederler. Toyların kıvancı da toycadır; çok defa bir çocuğun katılarak güldüğü söze büyükler tebesüm bile etmez.

"Ar., mahsullerini yüksek seviyelere sevdirmek yüksek bilgileri benimsemekle olur. Frenklerin "genre,, dedikleri çığırıcılık istisna edilirse "ar., da yenilik diye mütemediyen aynı gidiş üstünde yürümek de eskiliktir. Bir sanatçı her zaman yenilik yaratmağa mecburdur. "Ar.,da yepyeni ve görülmemiş bir ekol açmak isteyenlere gelince: Onlar da mesleklerini herkesten evel kendileri sin-

dirmiş olmalı, yani yaptıkları işte bir kuşkuları kalmamalıdır. Her gün değişen soysal fenomenlerin ortaya çıkardığı örnekler de şimdilik birer sınama ve deneme mahsullerinden başka bir şey değildir. Yaşamaları ve çiçeklenip yapraklanmaları vöklerin kuvvet bulmasına bağlıdır. Böyle, henüz bir kulübe kuracak malzeme veremiyen bir çabalamanın hatırı için beşeriyetin asırlardan beri güzeyi altına sığdırdığı sanat âbideleri de yıkılamaz. Ar bilgileri durmadan yürür. Kıvıldanmak ve ileri atılmak bu işin en temelli kurallarından biridir. Ancak bir kere daha söylediğim gibi, "ar.,ın ortaya çıkardığı ürün gerçek bir ürünse, araştırmalar ne şekil alırsa alsın o, derhal kendini gösterir, sevdirebilir ve bütün gücüyle yerleşir kalır. Hem o kadar yerleşir ki, bazıları ölmezler arasına bile karışır.

Gerçek biz de yeni bir yol üstünde yürüyoruz, fakat Türk ulusal gidişinin ve soysal kurumunun temeli sağlam, adımları diri ve gittiği yol besbellidir. Ulusal "ar.,ımızın ulusal kültürümüze güçlü bir destek olacağına herkes gibi ben de inanırım; ancak onu temin edebilmek için sanatın mütereddid ve mütereddi gidişlerinden sakınmak lâzım geldiğini, her vakitki gibi tekrar etmekten geri duramam. "Ar., kurumumuzun da ulusal kurumumuz kadar sağlam ve dinç olması için, "ar., işçilerimizin acun bilgilerini iyi öğrenmesi ve henüz nereye gittiği bilinmeyen yollardan amacımıza varmağa imkân olmadığını anlaması gerektir.

ANKARA KÖYLERİNDE BİR TOPRAK VE SU ETÜDÜ

KERİM ÖMER ÇAĞLAR

KUTLUDÜĞÜN, Bayındır, Araplar köyleri sularile Ankara'dan Kutludüğüne gidinceye kadar yolda rastla-

nan suları tahlil ettim ve burada onlar hakkında söz söylenecektir.

Cebeci—Şehidlik altındaki çeşme suyu

Kutlu düğüne gitmek üzere Ankara — Cebeci'den ayrılır ayrılmaz önümüze ilk gelen su, Şehidlik altındaki çeşmesuyudur. Yaya gidenlerin çoğunun içtiği bu suya bakmak lâzım olduğunu düşündüm ve evvelâ çeşme-

yi gözden geçirdim. Suyun akış istikametine baktım, her halde tepe kırsullarından geldiği anlaşılan su tortusuz, lezzetli bir su hissini verir. Laboratuvarında araştırdığım maddeleri şöyle buldum:

Klor iyonu	
Kükürt asidi iyonu	14
Azot " "	22
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	24
Bütün sertlik (Alman derecesi)	43
Karbonat " (" ")	4.984
Kalan " (" ")	4.984
Reaktion (pH)	0.000
Litrede miligram	7.2

Alkalin bir reaktion gösteren bu su sertlik bakımından yumuşak sular arasındadır. Kimyaca içinde sağlığa

dokunur madde yoktur. Bu su az sodalıdır. Kalıcı sertliği yoktur.

Kayaş — istasyonuna gelmeden ön ceki çeşme:

Bu suyun analizi şu neticeleri vermiştir:

Klor iyonu	20
Kükürt asidi iyonu	34
Azot " "	57
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	64.4
Bütün sertlik (Alman derecesi)	8.470

Karbonat " (" ")	8.204
Kalan " (" ")	0.266
Reaktion (pH)	7.2

Reaktionu bir evelki gibidir. Ancak derecesi serte yakındır ve bir miktar da kalıcı sertlik derecesi bu-

lunmuştur. Nitrat tutarı ilk suya nazaran fazladır. Fakat kimyaca içilmesinde zarar olmayan sularındadır.

Kayaşa parkın karşı tarafında çeşme suyu:

Klor ionu	12
Kükürt asidi ionu	12
Azot " "	43
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	73
Bütün sertlik (Alman derecesi)	8.971
Karbonat " (" ")	8.971
Kalan " (" ")	0.000
Reaktion (pH)	8.0

Kayaşa, bundan evel analizi verilen su ayarındadır. Aralarındaki fark bunun biraz sodalı olmasıdır. Kalıcı

sertliği yoktur, diğer karakterler ayırdır.

Kayaşa parkı geçer geçmez Kutludüğün yolu üstündeki çeşme:

Klor ionu	8
Kükürt asidi ionu	10
Azot " "	29
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	36
Bütün sertlik (Alman derecesi)	4.485
Karbonat " (" ")	4.485
Kalan " (" ")	0.000
Reaktion (pH)	8.0

Yumuşak bir su olup Cebeci'de Şehitlik suyu karakterindedir. Kayaşa

bulunan suların en eysidir.

Bayındır suyu:

Bayındır köyünün önceden anlatmış olduğum deresi dar bir özden gelir. Pek az sulamada kullanılır. Köylü bu suyu içer, açıkta kalan bir dere suyunun sağlığa ne kadar dokunur

bir şey olduğunu söylemeğe bile lüzum yoktur. Su, her yağmurdan sonra bulunur. Örneği aldığım gün de bulanıktı. Şist tabakaları arasından akan bu suyun analize raporu:

Klor iyonu	5
Kükürt asidi iyonu	17
Azot " "	13
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	30
Bütün sertlik (Alman derecesi)	2.492
Karbonat " (" ")	2.492
Kalan " (" ")	0.000
Reaktion (pH)	8.4

Şimik rapora göre su, çok yumuşak bir sudur. Alkaldendir ve içinde sağlığa dokunur kimya maddeleri yoktur. 2.5 Alman derecesi sertlik Ankara sularında pek az bulunur bir

sertliktir. Bakteriyolojik deneme yapmadım. Fakat şimdiden diyebilirim ki açıkta akan bir su ne kadar iyi olursa olsun her zaman tehlikelidir.

Kutludüğün suları:

Kutludüğünün önde anlattığım deresinden başka köyün yukarı kısmında, tepede bir de çeşmesi vardır. Çeşmeçök az akar ve yazın bütün bütün kurur. Aktığı zamanlarda da köylü, bu suyu almaz. Ancak çeşmeye yakın evler bundan istifade eder. Ona karşılık halkın çoğu dere suyu içer. Herkes sabah erkenden köyden

3 — 5 yüz metre uzaktan destisine suyunu doldurur onu içer. Çeşmenin her halde suyunu bollandıracak tamlirleri yapılmalıdır. Köylü çeşmenin evelden fazla su getirdiğini söylediğine göre yolların tıkanmış olması mümkündür. Bu suların analizleri aşağıya yazılmıştır.

Klor iyonu	5
Kükürt asidi iyonu	19
Azot " "	17
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	26
Bütün sertlik (Alman derecesi)	3.080
Karbonat " (" ")	3.080
Kalan " (" ")	0.000
Reaktion (pH)	8.2

Tepedeki çeşme suyu gerek sertliği ve gerekse erimiş maddeleri bakımından mükemmel bir sudur. Yumuşak, kalıcı sertlik derecesi olmu-

yan bu su Alkalden bir reaktion göstermekte ve en iyi içmesuları arasında sayılmaktadır.

Kutludüğün deresi:

Bu sudan iki örnek aldım. Örneklerin biri köylünün içtiği suyu, öteki

de değirmen harkına alınan suyu göstermektedir.

a) Köylünün içtiği dere suyu

Klor iyonu	12
Kükürt asidi iyonu	12
Azot " "	17
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	29
Bütün sertlik (Alman derecesi)	5.233
Karbonat " (" ")	5.233
Kalan " (" ")	0.000
Reaktion (pH)	8.4

b) Değirmen harkına giden su:

Klor iyonu	8
Kükürt asidi iyonu	12
Azot " "	23
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	44
Bütün sertlik (Alman derecesi)	5.235
Karbonat " (" ")	5.235
Kalan " (" ")	0.000
Reaktion (pH)	8.2

Her iki su da yumuşak olup Alkalen bir reaksiyon göstermektedir.

Orijini aynı olan bu suların sertlik bakımından gösterdikleri iki derecelik bir ayrılık suların ayrı tabakalar üzerinden akmasından ileri gelir, değirmen harkına alınan su, kalıker taşlarla fazla temas ettiğinden biraz daha kireçlidir. Her halde kimyaca aralarında gurup farkı yoktur. Kimya yapılışı itibarile iyi olan bu suların içme için ne kadar kötü olduklarını, aktıkları yerin iki tarafındaki manzarayı görmedikçe oranlamak mümkün değildir. Bizim köylerimizde değil, acunun en iptidai memleketlerinde bile bir suyun etrafını insan ve hayvan pislikleriyle bu kadar telvis edildiği görülemez.

Kutludüğünlüler kadar sağlığını

düşünmiyen bir köy halkı daha görmedim. Bu sular tam manasile bir hastalık ve mikrob yatağıdır.

Arablar köyü suları:

Görünüşünü uzun uzadıya anlatmış olduğum Arablar köyü arazisinden toprak nümunesi almadım. Toprakta oldukça karışık bir gösteriş var. Demiryolu köprüsünden girildiğinde dar ova ziraat edilmeyecek kadar kumludur. Sağda, Anadolu köylerine mahsus taş taş üstüne yığılmış harab bir mezarlık, muhitin ıssızlığını çoğaltıyor.

Yazın kuruyan ve ancak kışın ve baharlarda Hatib çayına sızan Arablar köyü deresinin kaynakları Hüseyingazi tepesine doğru uzanan dar özü içindeki sulardır.

Bu suları içme bakımından ziyade hayvan hastalıklarına yatak olma bakımından etüd etmiştim. Yüksek Ziraat Enstitüsü pataloğları bu suda koyunlarda kelebek hastalığının taşıyıcısı olan bir sümüklü böcek bulmuşlardı. Böcek mntakadaki suların bir kısmında yaşıyor, bir kısmında yaşamıyordu. Bu temayı etüd için Profesör Von der Heide, Profesör Kögel, Doktor Hasan Şükrü ile beraber gitmiştik. Von der Heide ile ben suların şimik ve fizik analizlerini, Kögel ile Hasan Şükrü biyolojik etüdlerini yaptık. Arkadaşlarımızın aldıkları neticeleri burada yazmağa lü-

zum görmüyorum, onlar ayrıca yaya-caklardır. Ben suları yazıyorum.

Gittikçe darlaşan derenin sonlarına doğru andezit bloklarının yığıldığı yerde durduk. Ve içinde sümüklü böcekler bulunan dere suyundan nümünemizi aldık. Bir taraftan dere diğer taraftan andezit yarığı arasından çıkan gür bir su kaynağından ve geriye dönen iki tarafın sırtlarında çıkan birçok sulardan bir ağacın âdetâ kökünden sızan bir suyu da etüd ettik. Burada yalnız şimik analiz değil, radyoaktivitelere de baktım. Suların analizlerini verdikten sonra üzerlerindeki düşüncelerimi yazacağım.

Arablar deresi: (sümüklü böcekle rin bulunduğu kısım)

Klor iyonu	6
Kükürt asidi iyonu	7
Azot " "	eser
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	60
Kalsiyum iyonu	39
Magnezyum iyonu	6
Bütün sertlik (Alman derecesi)	7.042
Karbonat " (" ")	7.042
Kalan " (" ")	0.000
Reaktion (pH)	8.3

Radyoaktivite:

(bir saat ve bir litre hesable)

Mache ölçüsü	0.23 ³
Microcurie	92.10 ⁻⁶
Eman	0.84

Dereye bu nümunenin alındığı

yerden bir kaç metre sonra andezit yarığından çıkan su karışmaktadır. Bu suyu tahlil ettim ve terkiibini şöyle buldum:

Klor iyonu	6
Kükürt asidi iyonu	7
Azot " "	7
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	50
Bütün sertlik (Alman derecesi)	15

Karbonat .. (..)	4
Kalan .. (..)	2.968
Reaktion (pH)	2.968
	0.000
	6.8

Radioaktivite:

Mache ölçüsü	0.87
Microcurie	350.10 ⁻⁶
Eman	3.1

Menba karıştıktan sonra Arablar deresi:

Klor iyonu	6
Kükürt asidi iyonu	7
Azot	3
Yarı birleşmiş karbon dioksidi	56
Bütün sertlik (Alman derecesi)	7.042
Karbonat .. (..)	7.042
Kalan .. (..)	0.000
Reaktion (pH)	7.5

Radioaktivite:

Microcurie	0.41
Microcurie	164.10 ⁻⁶
Eman	1.49

Üç sudan derenin kaynak üstünden ve kaynak latından alınan örnekler arasında ufak bir fark vardır. Ona karşılık Andezit yarısından çıkan su çok hafif, asid reaktionda, radioaktivitesi ötekilerden üstün bir sudur. Dere suyu alkalen bir reaktion gösteriyor. Dere suyunun kaynağa karışmadan ve karıştıktan sonraki radioaktivitesi ve reaktiyonu arasında değişiklik bulunmuştur. Kaynak karıştıktan sonra radioaktivite yükselmiş, reaktion daha az alkalite göstermiştir. Andezit arasından çıkan gür su mükemmel bir içme suyudur.

Dar özün Arablar'a doğru dönerken bilhassa sol sahilinde birçok sızan sular gördük. Dağdan kopup gelen sel sularının çok oyarak keskin yamaçlar (canonlar) yaptığı; bu yerde bir ağacın kökünden çıkan kaynakta yalnız radioaktivite tahlili yaptım ve şu neticeleri buldum:

Mache ölçüsü	0.51
Microcurie	206.10 ⁻⁶
Eman	1.85

Su içim bakımından fena bir su hissini vermiyordu. Radioaktivite itibarile ilk andezit kaynağından biraz aşağıdır.

Ankara muhitiinin natür varlığından ufak bir parçayı anlatan bu ya-

zıy: burada kesmek mecburiyetindeyim.

Toprak ve suların bu kısa etüdü ekim işleri ve soysal sağlık ile uğraşan arkadaşların işine yarıyabilir. Bu materyale "Ülkü, yer açmakla köycülük işlerine belki başka bir yürü-

yüş hızı verecektir. Bundan sonraki yazılarımızda aynı temaya devam etmeğe çalışacağız. Bir gün gelecek ki, birçok kolların işlemesile Bozkırın natürü bir bilmece olmaktan çıkacak ve matematik metodlarla işlenen, kıymeti bilinen bir varlık olacaktır.

KUŞPALAZI — DİFTERİ DİFTERİNİN HALK SİHHATI İÇİN EHEMMİYETİ VE DİFTERİ İLE SAVAŞ

Dr. HAMİD OSMAN

SALGIN hastalıklardan en ziyade ölümü mucib olan ve en ziyade görülen üç hastalık istatistiklere daima dikkatimizi çeker. Bunlar da birinci derecede gırtlak ve ciğer veremi, ikinci derecede difteri, üçüncü derecede kızıldır.

Son senelerde kızıl tutulanların gerek sayısı ve gerekse ölüm nisbeti gittikçe azalmakta ve ölüm yüzde 1 nisbetinde görülmektedir. Halbuki difteriye yakalananlar fazla görüldüğü gibi ölüm nisbeti de hâlâ yüzde 5 ten aşağı düşmemektedir.

DİFTERİ NASIL YAYILIR?

Difteri hastalığının menbaı birinci derecede hasta insandır. Hasta insan kadar tehlikeli bir takım insanlar da vardır ki bunlar da mikro taşıyan insanlardır. Yani difteri mikrobları bir hastalık yapmadan ve yahut şahıs kendinde bir hastalık hissetmeden bunların yukarı nefes yollarında, burunlarında ve boğazlarında kısa veya uzun bir zaman otururlar (basil taşıyıcı), bunun gibi difteri geçirenler hastalık geçtikten sonra bir müddet hattâ senelerce difteri mikrobu taşıyabilirler. Ancak bu mikrobların hastalık geçtikten sekiz

hafta sonra başkalarına zararı olmu-yor. Prusya sıhhat idaresi 1921 de bu gibi çocukların yani difteriyi geçirdikten sonra basil taşımakta devam eden çocukların sekiz hafta sonra okullara kabul olunarak hastalığın bir müddet, hattâ senelerce difteri başkalarına geçip geçmediğinin kontrolunu emretmişti. Bu kontrol menfi netice vermiştir. Yani daimi basil taşıyanların hastalığı yaymadıkları görülmüştür.

Difteri şahıstan şahısa damla intanı ile geçer. Konuşurken, öksürürken, aksırırken etrafa dağılan gayet ince damlacıklarda difteri basil-leri mevcuttur. Bunlar, sağlam şahsın burnuna veya ağızına girerek intana sebep olurlar.

İkinci derecede intan menbaı yiyecek ve içeceklerdir. Difteri mikroblarını havı südler ve gıda maddelerile difteri başkalarına geçebilir. Fakat bu türlü sirayet oldukça nadirdir. Doğrudan doğruya intan, yani damla intanı en mühim rolü oynamaktadır. Bu suretle sirayeti kolaylaştıran umumî yerlerde su kablaları yani maşra ve bardaklardır. Hakikaten müşterek su kablaları kullanılan yerlerde difterili bir çocuğun su iç-

tiği bardakla su içen diğer çocuklar pek âlâ difteriye yakalanabilirler. Keza bardak ve saire ortadan kaldırıldığı takdirde dahi musluğa ağızını vererek su içen bir difterili çocuk mikrobları aynı suretle diğer çocuklara aşılayabilir. Yemek kablaları ve süd şişeleri ve hastaların kullandığı diğer eşya için de vaziyet aynıdır.

Difteri salgını iki şekilde olmaktadır. Bazan hastalık salgın çıkan yerin her tarafında müsavi olarak görülüyor mekteplerde hiç olmuyor, ve hastaların yaşlarını gözetirsek kâhiller ve gençler arasında hastalığı daha büyük bir nisbette görüyoruz. Bu nevi salgınlarda ilkönce hatıra gıda maddeleri ile intan gelirse de derinleştirilince gençlerin sık sık bir araya toplanmasından salgının yayıldığı anlaşılır.

Her zaman olan şekil ev ve mekteb salgını şeklinde difteri salgınlarıdır. Difterinin yayılışında şehre civar yerlerde oturup da mekteb için şehre gelen çocuklar hususî bir rol oynarlar. Bunlar mektebten hastalık mikrobları alarak evlerine ve oradan da köylerine bulaştırırlar. Keza ev veya köyleinden alıp hastalığı mektebe nakledebilirler.

DİFTERİNİN ALÂMETLERİ NEDİR?

Difterinin başlıca üç şekli vardır. Bir yerde takarrür eden şekli (mevzif), ilerliyen şekli (müterakki) ve kan intanı yapan şekli (septi semik).

Bu üç şekilden bizi alâkalandıran ilk iki şeklidir. Üçüncü şekilde kurtuluş yoktur. Difterinin mevzif

şekli vücudun muhtelif yerlerinde bademcikler üzerinde, boğazda hançerede, gözde, burunda ve mehbilde görülebilir. Yaşa göre, mikrobun girdiği yere göre yeri değişebilir. Meselâ yeni doğan çocuklarda göbekte de difteri görülebilir.

Difteri mikrobunun ana vasfı girdiği yerde bir zar yapmaktır. Mikroblar bu zarın içinde ürriyerek buradan zehirlerini mütemadiyen kana verirler. Ve hastalığı ağırlaştırır da bu toksinlerin yani zehirlerin kana karışmasıdır.

Difteri ateşle başlar, fakat ateşin çok yüksek olması şart değildir. Başka bir mikrob işe karışmazsa ateş 38 — 39 arasında seyredir. En ziyade görülen şekli olmak üzere boğaz difterisini ele alıp bunun alâmetlerini sayarsak difteri mutedil bir ateşle başlar. Aynı zamanda boğazda ağrı hissedilir. Hastalar daha ziyade yutkunurken boğazlarının ağrıdığından şikâyet ederler. Yutkunmadaki bu zorluktan dolayı çocukların yarım açık ağızlarından salyalar dışarı akmağa başlar.

Difteri mikrobunun ana vasıflarının en mühimmi zar yapmak olduğunun yukarda söylemiştik. O halde en mühim araz boğazda, bademciklerin üzerinde zar görülmesidir. Bu zarın hastalığı tanımak hususunda kıymeti pek çoktur; rengi beyazdır. Fakat muhiti koyu renkte olduğu için parlak beyaz renkte gözükmez, biraz mat gözükür. Ağır difterililerde zarın rengi kirli ve hattâ esmerdir. Bu zarın bazan bademciğin tekmiil sathını

örttüğü ve ilerleyici şekillerde oradan damak muhatzarına dahi yayıldığı görülür. Bazan da zarlar ufak adette çok olur. Zarların büyük olması ve bademcikten etrafa doğru yayılması fena bir alâmettir. Hastalığın ağırlığını gösterir. Bu zarlar böyle ön tarafa damağa doğru yayıldığı gibi arkaya hançerereye doğru da yayılır ve hançerenin ağzını kapatarak nefes borularını tıkar ve hasta boğularak ölebilir. Bu da ekseriya hastalığın dördüncü, beşinci günü olur. Şu halde difteriyi erken teşhis ve tedavi etmek çok mühimdir. İhmal ve teseyyübün hiç yeri olmayan ve derhal hayata mal olan hastalıklara en açık misal difteridir. Boğaz difterisinde boyundaki bezler de şişer ve bunların da boğazdaki hastalıklarla birlikte şişmesi âdetâ bir ur gibi büyümesi hastalığın mühim emarelerindenidir.

Difteri mikrobu yalnız zar yapmak ve bir yerde oturmakla iktifa etseydi mevzîl bir hastalık gibi tedavi edilir ve vereceği zarar da nisbeten mahdud kalırdı. Fakat işaret ettiği gibi bu mikroplar toksinlerini devamlı bir surette kana göndererek umumî bir zehirlenmeyi muvab olurlar. Bu zehirlenme neticesi bazı sinirlerde felçler, hattâ kalb adalesinde felçler görülerek hasta birdenbire ölebilir veyahüt tedricen zehirlenecek ölüdür.

O halde salgın zamanlarda her boğaz ağrıyan mutlaka vaktile kendini hekime göstermelidir. Adı zamanlarda dahi bilhassa çocuklar için

boğazlarından en ufak bir şüphe olduğu zaman hekime göstermek şarttır. Ve her çocuk hekiminin kendine getirilen çocuklar hangi hastalıktan müracaat ederlerse etsinler bir kere boğazlarına bakması âdetâ bir ture haline girmiştir.

Hastalığın diğer şekilleri ve teşhisi hususundaki incelikler umumu alâkalandırmadığı için bunlardan bahsi lüzumsuz görüyorum. Difteri salgını olduğu zamanlarda burun akıntılarını ve göz sulanmalarını da şüphe ile karşılayarak bir doktora göstermek lâzımdır.

Nice yüzyıllardanberi milyonlarca çocuğun hayatına kasteden bu büyük belâyâ karşı geçen sene ölen Profesör Roux bir serom keşfederek bütün insanlığın ebedî şükranını kazanmıştır. Bu serom sayısında bugün difteride ölüm yüzde 5 nisbetine kadar indirilmiştir. Serom tedavisi ile şifa için hastalığın vaktile teşhisi birinci şarttır. Vakti geçmiş veya geç serom tatbik edilmiş hastalarda şifa ümidi tatbikdeki gecikme nisbetinde azalır.

Serom tedavisi ile yüzde 100 tekmil difterililerin kurtarılması maalesef kabil olmadığını seromun da bir fayda temin edemediği vakaların mevcut olduğunu söylemekle hastalıktan korunmaya daha ziyade ehemmiyet vermek lâzım geldiğini teberrüz ettirmiş oluyorum. Bütün hastalıklarda olduğu gibi difteride dahi korunma birinci derecede, tedavi ikinci derecede gelir.

DİFTERİYE KARŞI SAVAŞ

Tedavi eden doktor tarafından difterili hastanın derhal haber verilmesi esasen kanuni bir mecburiyet olduğu gibi bu vazifesini vicdani olarak ifa etmesi, hastanın derhal ayırılarak daha iyisi bir hastahaneye kaldırılması, sonra hastanın ifrazatı ile kirlenen eşyanın yatak, çamaşır, ve oda eşyası ile hasta odasının dezenfeksiyonudur. Hasta ile beraber hastanın muhitindeki şahısların da boğazları muayene edilecek ve basil taşıyanlar varsa bunlar da hastahaneye kaldırılacak veya tecrid edilecektir.

Difterili çocuğun kardeşleri mektebe gönderilmeyecek ve icab ederse difterili çocuğun devam ettiği mekteb sınıfı veya mekteb kapatılacaktır.

Hastanın kullandığı eşyayı ve mekteplerde su içme meselesine dikkat edilecektir. Mekteplerde su kablaları, bardak, maşraba gibi şeyler kaldırılarak yerlerine bazı mekteplerimizde gördüğümüz gibi ağzını msuluğa değdirmen ve hiç bir kaba lüzum kalmadan su içme tertibatı "büvet,"ler yapılmalıdır.

Bu umumî tedbirlerle birlikte son yılların meydana getirdiği difteri aşısı sayesinde bugün difteri savaşında mühim bir âmil kazanmış oluyoruz.

Difteri aşısı 4 — 5 senedenberi her

tarafı tatbik edilmektedir. Geçen seneler zarfında Almanya'nın difteri salgını olan bazı şehirlerinde bütün ahaliye tifo aşısı gibi kütle halinde tatbik edilmiş ve güzel neticeler alınmıştır. Biz şahsen Pastör Enstitüsünün Pramon — Ana toksinini bir kaç senedenberi arzu edenlere tatbik etmekteyiz. Bu seneler zarfında aşıladığımız çocukların hiç birinin difteriye tutulduğunu görmedik. Halbuki şehirde her zaman tek tük difteri vakalarına tesadüf edilmektedir. Aşı müessirdir. Dünyanın her tarafında az, çok büyük kütlelere yapılmış yani tecrübe devresini geçirmiştir. Fazla bir teamül vermemektedir. Tifo veya diğer aşılardan yüksek ateşler yapmamaktadır. Ve ikinci aşından sonra muafiyet başlamaktadır. Verdiği muafiyetin müddeti hakkında katî bir fikrimiz yoksa da son neşriyatta en aşağı üç sene olduğu zikredilmektedir. Demek oluyor ki muafiyet müddeti noktasından çiçek aşısından sonra en güzel bir aşırıya malik olmuş bulunuyoruz.

Hükümetimizin Ankara, İstanbul gibi çokça difteri görülen yerlerde bu aşının tatbiki için teribat aldığını görüyoruz. Her zaman aklı selimi ile hükümetimizin gösterdiği izi sevinçle takib eden halkımızın gösterilen bu izi de takib edeceğine şüphemiz yoktur.

TÜRKİYE'DE DAĞ SPORU

RAHMİ APAK

Dağın açılması yepyeni bir hadisedir. Bu, açık havada hareket etmek ihtiyacından doğmuştur. Dağ sporu, fizik talimlerin en esinlisidir. Yeni nesillerin istifade eylediği, her gün daha artık kudretlenen bir ihtiyaçtır.

Otuz yıl önce, dağ sevgisi yüzlünden, mahzurlarına ve tehlikelerine kulak asmyarak, yüksek yaylaları aşmak, yüksek doruklara tırmanmak cesurluğunu gösterenler pek az sayılı kimselerdi. Fakat, yavaş yavaş, giddetli yazlardan kaçarak, dağların serin ve taze havasını yutmak için tepelere, sonsuz ormanlara sığınan seyyahların sayısı gittikçe arttı. Daha sonra, karlı mevsimlerde dahi dağ birçok insanları çekti.

Sonra doktorlar keşfettiler, ki kış mevsiminde çok mahdud olan güneş şualarının kesafeti yükseklik (rakım) yüzünden artıyormuş.

Dağ havası tozsuz, patolojik demaklardan mahrum olmak bakımından en temiz ve sağlam bir havadır.

Bu, genel düşüncelerden sonra bizim yurdumuzda dağ sporunun özel ve müstesna olan değerini de biraz canlandırılm.

Belli bir şeydir, ki Türk yurdunun dörtte üçünden artık kısmı 500 metre ile dört bin metre yükseklik arasında değişen dağlardan ibarettir.

Buna karşılık ise halkın dörtte üçü dağlarda değil, ürenli ve verimli vadilerde, alçak düzlüklerde yaşarlar. En büyük şehirlerimiz ve kentlerimiz hep dağların eteklerinde ve alçak ovalarda ve deniz kıyılarında kurulmuştur. Şehirliilerin ve kasabalıların büyük kısmı, dağların kayalı ve karlı doruklarını evlerinin pençerelerinden seyretmekle iktifa ederler. Halk içinde dağ aşkı, dağda gezmek kıvancı uyandırılmamış olduğu için birçoklarımız yüksek dağlarımızın doruklarında neler varmış, neler yokmuş bilmezler, hattâ çok tasalanacak bir şeydir, ki bunu ancak yabancı gezicilerden işitirler. (Kayseri) deki (Erciyaş)ın doruğuna ilk tırmanan her halde yerli değil, yabancıdır. Acunun en güzel dağlarından birisi olan Uludağ'ını Türk gençleri ancak bir iki yıldan beri gezip görmeğe başladı. Bunların sayısı da şimdilik çok azdır.

Toros dağlarında (Karanfil) ve (Aladağı) adlı iki tepe varmış. 1927 de Alman doktorlarından Künne adında birisi (Demirkazık) denilen doruğa çıkmış. Bu doruğun rakımı bizim coğrafya kitaplarında 3.000 metre olarak yazılı imiş. Halbuki Alman doktoru bu rakımın 3910 olduğunu bulmuş.

Bir insan bir işi ve bir şeyi sevmek için onu çok görmek ve onunla hakiki yaşamak gerektir. Bunun gibi, bir kişi yurdunu sevmek, yurdsever olmak için onun dört köşesini görmek, öğrenmek gerektir. İşte, dağ sporları gençlerimize, yeni Türk nesline, yurdun dörtte üçünü teşkil eden dağlarımızı, oradaki naturel manzaraları, kızgın veya karlı taşları, uçurumları, ormanları, kaynıyan ve fışkıran soğuk suları gezmek, görmek fırsatını anıktıracaktır.

Dağda gezmek, yürümek, koşmak, tırmanmak, kaymak ve atlamak tehlikeli ve çok heyecan verici bir spordur. Bu sporu yapan gencin cesareti artar. Tembelliği gider. Azim ve irade gücü artar. İşte, dağcılık kahraman bir nesil yaratır. Görülüyor ki dağcılık yurd müdafası işile sıkı bağlantısı olan bir spordur.

Tekrar edeyim, bizim memleketimizin dörtte üçü dağ olduğu halde, yazık ki biz henüz dağcı bir ulus olarak yetişemedik. Ve bu noksan yüzünden çok zararlar da gördük. Eğer, biz bundan kırk yıl evvel, bugün düşündüğümüz gibi düşünüp de ulusumuzu dağda serbestçe yürür, gezer, savaş yapar bir hale soksaydık büyük acun savaşında Rus orduları Erzincan'a kadar ilerliyemezdi, istiklal savaşında da yunanlılar Ankara kapılarına kadar dayanamazdı. Çünkü bütün büyük savaşlar hep yüksek dağların yamaclarında ve doruklarında yapıldı. Dağda kolayca hareket eder, savaş yapabilir tek bir adam, bunu bilmiyen birkaç adamla uğraşabilir.

Yaz ve kış dağda gezmemiş, dağı bilmiyen bir insan, dağda giyilecek elbisenin bile nasıl olduğuna karar vermemişse pek tabidir, ki dağın tabii tesirlerinden çabuk müteessir olur, sayrı düşer. Bunun gibi dağcılığa alışmamış bir ordu dahi, savaş zamanında dağda fazla hastalık ve ölü vukuatları verir, gücü ve kuvveti çabuk tükenir. İşte dağ sporunun askerlik yönünden ehemmiyetini de böylece canlandırmış oluyorum.

Dağcılık, ulusumuzu ve bilhassa gençliğimizi kendi sinesine çekince, şimdiye kadar öksüz kalan dağların yardımına koşmak gerekliliğini de öğreneceğiz. Onların göğüslerinden akan şifalı ve faydalı suları kasabalarımıza kadar getirmeği düşüneceğimiz gibi, şimdiye kadar elimizdeki baltalarla vurup kestığımız ormanları, ağaçları koruyacağız. Onların başlarının kel kalması gücümüze gidecek. Saçsız başlarını yeni ağaç fidanlarıyla, ormanlarla bezeyeceğiz. Onların sulak, esinli yamaclarında ve doruklarında ormancıklar yetiştireceğiz, köşkler kuracağız. Bakımsız dağlarımızda medeniyet yükselecek. Yollar açacağız, telefonlar uzatacağız. İşte dağ sporunun medeniyet ve iktisad bakımından faydası.

Sporun her türlü faydalıdır. Fakat bizim memleketimiz için bu yüzden bir tasnif yapmak lazım gelirse ben, ilk başta havacılığı, sonra dağcılığı, ondan sonra denizciliği getiririm. Ondandır ise atletizm, güreş, ata binmek ve en sonra top oyunları gelir.

Haydi Türk genci, senin sıhhatinin, yurd müdafaasının, ekonomi ve kentliliğinin istikbali dağlarında. Dağlara koş. İpini al, yalçın kayalara tırmanmasını öğren. Kayağı. nı tak, saatlerce, günlerce kal. Derin ker çukurlarını aşmağı, fırtınadan ve tipiden korunmağı öğren.

Geçen yıl sana Uludağ açılmıştı.

Bu yıl ise Dikmen tepeleri ve Elmadayı buyruğuna anıkladılar. Gelecek yıl Erciyaş etekleri ve böylece Toros ve Amanoslar, daha sonra pek yakın zamanda bütün belli başlı dağlar senin sporuna merkez olacaktır.

Dağı sev, ki yurdunu sevesin, cesur, iyi yürekli dağcı olasın.

BEŞİNCİ KURULTAY — DIŞ SİYASAMIZ — LONDRA ANLAŞMASI — ALMAN - LEH CEPHESİ — HİNDİSTAN DOMİNYONU — İTALYAN - HABEŞ KAVGASI

ZEKİ MESUD ALSAN

BEŞİNCİ KURULTAY:

Beşinci Kurultay için yapılan seçim geçen ay içinde yurdun her tarafında büyük bir sevinç ve alâka ile bitirildi. Cümhuriyet Halk Fırkasının namzedleri ittifakla seçildi. Bu suretle inkılâb Türkiye'si Beşinci Kurultay devresine girmiş oluyor... Yeni devrenin de memleket için çok hayırlı ve değerli bir ilerleme ve yükselme çağı teşkil edeceğine şüphe yoktur.

Yeni seçimin yurdumuzun iç siyaseti bakımından ehemmiyetini anlatmağa ihtiyaç yoktur. Fakat onun değeri bu kadarla bitmiyor... Bu seçimin uluslararası siyaseti bakımından da acunda büyük alâka uyandırdığına kuşku yoktur. Ulu Önder Atatürk seçim bittikten sonra ulusa olan beyannamesinde şöyle diyor: "...Ulusça gösterilen birlik, ülküye bağlılık bütün gözleri yeniden yurdumuza çekmiştir...."

Bir ülkenin iç siyaseti ile dış siyaseti bir kumaşın yüzü ile tersine benzer. Birbiri üzerine karşılıklı tesir yapan bu iki siyaset ancak görünüşte çift olup hakikatte birdir. Onun için bizim bütün ulusal varlığımızın oluş ve ilerleyişinde en büyük rolü oynayan bir hadise siyasetimiz iki cephesinde

de aynı ehemmiyetle dokunur.. Beşinci Kurultay seçiminin yeni hususiyetleri de ona daha büyük bir kıymet vermiştir. Çünkü bu hususiyetler Türk inkılâbının hep ileriye doğru olan atılmalarını yeniden daha güzel, daha canlı bir şekilde bütün acunun gözleri önünde tebarüz ettirmiştir.

Beşinci Kurultay seçiminde Türk kadını da hem seçmen, hem de sayılabilmek için lâyık bulunduğu mevkiini almıştır. Türk kadınının, Türk tarihindeki rolü bellidir. Bunu birçok sebepler dolayısıyla bir aralık kaybetmiş olan Türk kadını yeniden ulus işlerinde söz sahibi olmuştur. Avrupa'nın çok ileride olduğu sanılan ülkelerinden bazılarında bile kadın-erkek meselesi münakaşa edilip dururken Türkiye'nin attığı büyük adım acunun her tarafında büyük bir takdir ve hayranlık duygusu uyandırmıştır. İş yalnız bu kadarla da kalmamıştır. Türk kadınının yükselişi genel kadınlık hayatında da yeni cereyanlar, yeni hareketler uyandırmıştır ki, inkılâbımızın evrensel mahiyeti bununla da yeniden bütün acunun dikkat gözünü kendine çevirmiştir.

Son seçimin acuna bildirdiği şeyler-

den biri de Türkiyedeki ulus ve ülkü birliğidir.

Atatürk demişti. "... Bir yurdun en değerli varlığı, yurddaşlar arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygusu ve kabileyetlerinin olgunluğudur....."

Türk vatandaşı seçim sırasında bu olgunluğu göstermiştir. Onun için bizdeki seçim işi yalnız bir politika meselesi gibi mütalea edilemez. O her şeyden önce ulusal hayatın yeni bir yükseliş hamlele yeni bir dönüm noktasına girmesi demektir. Nitekim seçimden sonra da Atatürk ikinci beyannamesinde vaziyeti şu yüksek sözlerle çok güzel aydınlatmıştır: "...1935 seçiminin bittiği bu 8 şubat akşamı Türkiye iç ve dış alanlarda bundan sonra da karşılaşılabileceğimiz türlü meseleler önünde nasıl bir azim ve kuvvet manzarası göstereceğini bir daha acuna bildirmiş oldu...., Ne mutlu Türk olana....."

DIŞ SİYASAMIZ:

Beşinü Kurultay seçimi münasebetile dış siyasanızın da ana çizgileri bir kez daha tebarüz ettirilmiştir. Atatürk ilk beyannamesinde şöyle demiştir: "...Bugün Türk ulusu iki köklü vasıfla uluslararası münasebetlerde kendini göstermektedir. Bunlardan biri ulusumuzun kendini müdafaa için sarsılmaz bir azim sahibi olarak hürmet edilmeğe lâyık bir kudrette olması, diğeri ulusumuzun dostluklarına ve ittifaklarına şhval ne olursa olsun değişmez bir sadakatle riayetkâr olacağına inanılmasıdır. Türk vatani u-

lusun bu yüksek vasıfları güvencine dayanarak ilerlemektedir....,

Artık bütün acun iyice anlamıştır ki Türkiye dış siyahasında en büyük ideyel olarak barışı korumak ve sağlamlaştırmak amacını gütmektedir. Fakat barış nasıl korunur, nasıl sağlamlaştırılır? Bir şeyi yalnız istemek kâfi değildir. Onu realite alanına çıkarabilmek için gerekli olan düzenleri de bulup kurmalıdır. İşte Türkiye bu bakımdan da uluslararası durumuna göre en doğru ve çıkar yollardan yürümüş ve kendisinin olduğu kadar acun barışının da korunmasına yardım etmiştir.

Büyük Türk inkılabının başarısı ve yaratıcı gücünün ana temellerinden biri de onun ülkücü olduğu kadar yaygınsın ve realitelerin çetin icablarını göz önünde tutan derin bir görüş ile işleyip çalışmasıdır. Acunun bütün ulusları bir düşünce ve bir duygu ile barışın korunmasını hep birden istiyebilecekleri güne kadar kendi gücümüzle kendi çevremiz barışını korumağa çalışmak bugünün en çıkar yoludur. Onun için ulusal gücümüzü arttırmakla başkalarının kendimize karşı saygılarını da arttırmış ve böylelikle de barış ülkümüzün yapısını kolaylaştırmış bulunmaktayız. Türk gücü barış gücüdür. Barış gerçekten isteyen her ulus bunu böyle bilir.

Türk gücü kadar değerli olan başka bir şey de Türk sözüdür. Türk ulusu ötedenberi uluslararası yaygınsında sözünün eri olmakla ün almıştır. Türkün sözü, Türk'ün onurudur. Sözüne güvenilen adam, sayılan adamdır.

Çünkü sözünü tutanın gücü de artar.. Kişiler arasında denenmiş olan bu hal uluslar arasında da böyle cereyan eder. Uluslararası geçimi, daha yüksek nisbette verilen söze, atılan imzaya bağlıdır. Onun için uluslar arasında da sözünün eri olmakla tanınmış olanlar tarihin her çağında saygı ile anılmışlardır. Hiç kuşkusuz denilebilir ki, Türk ulusu bunların başında gelir.

Bugün siyasal durum ne biçim alırsa alsın, Türkiye'nin verdiği sözü tutacağını bütün acunun bilmesi onun gücüne özel bir değer vermektedir. Bu acunda her şey madde ile ölçülmez.. El ile tuttuğumuz ölçülerle ölçülemiyen öyle kuvvetler vardır ki, bugün onları görmemezlikten gelsek bile yarın tanımağa ve önlerinde eğilmeğe mecburiyet duyarız. Söz gücü de bunlar arasındadır. O bir iç ve öz gücüdür ki maddi kuvvetlerle boy ölçüşebilir. Türk, bu gücünün ağırlığını da uluslararası geçim terazisinin gözüne atmış bulunmaktadır.

LONDRA ANDLAŞMASI:

Geçen ayın ilk günlerinde Fransız uluş adamları Londra'ya giderek İngiliz bakanlarile görüşmüşler ve bir anlaşma yapmışlardır. Roma anlaşmasının takib eden Londra anlaşması ayın en büyük ve mühim siyasal hadisesini teşkil etmiştir. Bu anlaşmanın uluslar arası siyasasında oynayacağı rolün kıymet ve mahiyeti henüz anlaşılammıştır. Çünkü anlaşma yalnız Fransa'yı ve İngiltereyi alâkalandıran işler

çevresinde değil, bütün Avrupanın durumu üzerinde tesir yapmak ve yeni siyasal bir düzen kurmak amacını gütmektedir. Fakat bu alanda başka rol oynayanlar da olduğu için onların da ne diyeceklerini, ne yapacaklarını bekleme, anlamak zarureti vardır.

Londra anlaşması İngiltere ve Fransa Avrupa siyasasının mühim mevzuları üzerinde bazı görüş birlikleri elde etmişlerdir. Bu anlaşmaya saik olan türlü sebepler her iki uluş için de bir değilse de asıl büyük bir âmîl vardır ki, gerek İngiltere ve gerek Fransa onun çevresinde elele vermektedirler. Her şeyden önce bunu tebarüz ettirmek lâzım gelirse diyebiliriz ki, İngiltere ve Fransa doymuş ve kanıksamış uluslar olduğu için artık barış ve sükûn içinde yaşayıp ellerinde bulunanı korumaktan başka bir şey düşünmüyorlar. Bunun için İngiltere ve Fransa barışın korunması perdesi altında çalışıp durmaktadırlar. Fransa Almanya'nın gün geçtikçe hızı artan kıymıdanışından ve bir gün şimdiki Avrupa düzenini bozmağa kalkışacağından korkuyor. İngiltere de deniz tarafından korkusu olmyan Rusya'nın Asya'da başına bir çorab örebileceğini ve bir gün dar sınırlarından dışarı taşacak Almanyanın hava kuvvetlerinin Londra için büyük bir tehlike teşkil edebileceğini düşünerek uykusu kaçıyor.. Onun için batı Avrupa'sının durumunu düzeltmek, Almanya'yı Cenevre yolundan Avrupa konserine almak ve bu taraftan gelebilecek tehlikeleri savuştur-

mak her iki ulus için de büyük bir amactır.

Her anlaşmada bir pazarlık vardır. Londra anlaşması da böyle bir pazarlığın neticesidir. İngiltere de Fransa'nın başlıca endişesi olan emniyet siyasası karşısında yumuşak davranmış, Fransa da buna karşılık olarak İngiltere'yi üzen Versay zihniyetinden fedakârlıklar yapmayı kabul etmiştir. Teknik terakkinin savaş sisteminde yarattığı yenilikler İngiltere'nin yalnızlık politikası üzerinde büyük tesirler yapmıştır. İngiliz emniyet ve müdafaa sınırlarının Ren nehri kenarından başladığını söyleyen muhafazakârlar fırkasının lideri Baldwin bu suretle İngiliz siyasasındaki büyük değişikliğe de işaret etmek istemiştir. Onun için İngiltere Fransa'nın emniyet sistemini, Almanya'yı da bazı tavizler göstererek içeriye almak suretile kabul etmekten artık çekinmemektedir.

İngiltere Londra anlaşması neticesinde Avusturya'nın istiklâlini korumak için Roma'da görüşülmüş olan teminat sistemine iştirak etmeğe karar vermiştir. Bu suretle İngiltere de daha kuvvetli bir şekilde Almanya'nın anlaşma politikası karşısında vaziyet almış olmaktadır. Bundan başka Fransa tarafından büyük bir ehemmiyetle takib edilmekte olan doğu anlaşması-na Almanya'nın da girmesi şartını, ona gösterilecek müsaadelere karşılık olarak kabul etmiştir. Genel çizgileri bakımından İngiltere Fransa'nın emniyet sistemini, Avropanın gerek garbında, gerek ortasında, ve gerek şar-

kında hemen olduğu gibi tasvib eylemiş görünmektedir.

Buna karşılık olarak Fransa da Almanya'nın aynı emniyet ve teminat sistemine iştirak etmiş ve uluslar derneği ile silahsızlanma konferansına dönmesi şartile onun haklarda müsavat talebini ve silahlı vaziyetini kabul etmeğe razı olmuştur. Fakat iş bununla bitmiyor. Ve asıl nazik nokta buradadır. Almanya kendisine ait olan şartları kabul edecek midir? Almanya İngiliz — Fransız tekliflerine müphem bir cevap vermiştir. Bugünkü Avrupa statükosunun türlü anlaşmalarla takviyesi fikrine onun kolay kolay iştirak edemeyeceği belli gibidir. Almanya'nın her halde iki ulusun aralarında kararlaştırdıkları şeylere toptan evet demediğine bakılırsa Londra anlaşmasının realite alanına geçebilmesi daha çok dikkate ve Almanya ile uzun münakaşaya muhtac olduğu anlaşılır. Almanya hukuk müsavatını ve bunun neticesinde istediği gibi silahlanmayı neden istiyor? Böyle dört bir tarafından kısıksarak bağlanmak için mi? Buna ihtimal verilemeyeceğinden vaziyetin iyice anlaşılması için Almanya'nın da söyleyeceklerini beklemek icab eder.

Londra anlaşmasının mühim bir noktası da bir hava mukavelesi aktine dair olan karardır. Bu karara göre Fransa ve İngiltere, Belçika ile Almanya'yı ve İtalya'yı kendileriyle bir hava protokolu müzakere etmeğe davet eyleyeceklerdir. Protokolun esas şu olacaktır: Akitlerden biri, bir diğerrinin tahrir edilmeden hava yolundan

tecavüzüne uğrarsa ötekiler derhal kendi hava kuvvetleriyle onun yardımına koşacaklardır. Bu Lokarno anlaşmasının yeni bir tertib ile değiştirilmesi demektir. Ötedenberi barış kombinezonlarının teminatı sisteminde büyük ve açık mesuliyetler almaktan çekinen İngiltere bu kez böyle bir taahhüd altına girmekte kendisi için büyük menfaat görmüştür. Fransa ve Almanya gibi hava kuvvetlerini durmadan arttıran uluslara karşı yardımcı bulmak elbet İngiltere'nin işine gelmektedir. Fransa'da, Almanya karşısında İngiltere'yi daha esaslı bir surette angaje etmiş olmaktan memnundur. Ancak bu işin neticelenmesi ve başarılması için Almanya ile İtalya'nın da şartları anlaşılmalı, ve rızaları alınmalıdır. Almanlar için hava tarafından İngilizleri tatmin etmek ötedenberi düşünülen bir tedbirdir, ve Almanya cevabında bu nokta etrafında daha fazla konuşmuş ve İngilizlere ümit vermek istemiştir. Bununla beraber Londra anlaşmasının türlü mevzuları birbirine bağlı şeyler olduğu için bunun da öyle kolayca gerçekleşecek bir şey olduğuna hükmedilemez.

ALMAN — LEH CEPHESİ:

Fransız, İtalyan, İngiliz cephesiyle, Alman — Leh cephesinin Avrupa'ya ikiye böldüğü şüphesizdir. Avrupa siyasasının inkişaf biçimi görünüşte çok garib iki hadiseye yol açmıştır.

Bunlardan biri önceden revizyonistler arasında görülen İtal-

ya'nın antirevizyonist cepheye geçmesi ve diğeri de antirevizyonist olduğuna şüphe edilmeyen Polonya'nın revizyonist büyük bir ulusun, Almanya'nın yanında mevki almasıdır. Polonya resmen hep Fransa'nın müttefiki ise de bu ittifak artık Polonya'nın Almanya ile olan dostluğu kadar bile sağlam değildir. Onun için, şimdi yeni sıyasa kombinezonlarında bir Alman — Leh cephesinin büyük bir realite olarak göz önünde tutulduğunu görmekteyiz.

Fransız Bakanları Londra'da İngiliz Bakanlarla görüşürken yeni Almanya'nın büyük bir adamı, Göring de Polonya'ya avlanmağa gitmiştir. Polonya Cümburreisinin tertib ettiği bu av bir vesiledir. Bundan istifade ederek Göring Leh ulus adamlarıyla görüştü. Zaten bu görüşmenin müsait havası da önceden hazırlanmıştı. 26 sonkânunda yıldönümü kutlanan Alman — Leh uzlaşması her iki memleket matbuatında içten gelen bir sıcaklıkla yeni akisler buldu. Göring'in Polonya ziyareti avlanma için olduğundan siyasal konuşmalardan dışarıya bir şey sızdırılmağa lüzum görülmedi. Fakat genel durum bu ziyaretin de ehemmiyetçe diğer sıyasal fiskoslardan pek geri kalmadığını göstermektedir.

Son zamanlarda bir de Japonya ile Polonya arasındaki sıkı münasebetlerden bahsedildi. Büyük savaştan önce sarı tehlikeyi ilk olarak Avrupa'nın kulağına haykıran Almanya da Japonya ile şimdi iyi geçinmekte ve belki de bu geçim çerçevesinin dışına da

çıkarak bazı gayeler için el ele vermek arzusunu beslemektedir. Asya dinamizminin Avrupa'nın kıvılcıyan güçleriyle birleşmekte menfaati olabilir. İşte bu henüz iyice tebellür etmemiş olan vaziyet de Alman — Leh cep hesini kaypaklaştırmakta ve Fransız — İtalyan — İngiliz emniyet sistemini sarsan bir cephe haline sokmaktadır.

HİNDİSTAN DOMİNYONU:

Hindistan'a yeni bir idare şekli vermek üzere razırlanmış olan kanun lâiyhası İngiliz Avam Kamarası tarafından kabul edilmiştir. Bunun Hindistan gibi sıryasal ve ökonomik ehemiyeti ile Büyük Britanya İmparatorluğu tacının en büyük ve değerli parlatasını teşkil eden bir kıtanın mukadderatı üzerinde yapacağı tesir izaha lüzum görülmiyecek kadar büyüktür. Tesirin şümülünü ve âkıbetini şimdiden kestirmek mümkün olmasa bile büyüklüğünü sezmemek kabil değildir. Hindistan'ın idare şekli büyük savaştan sonra İngiltere için bir derd olmuştur. İngiltere Hindistanın savaş esnasındaki hizmetlerine karşılık olarak onu bir müstemleke halinden çıkarmağı ve Hind'lileri kendi işleri üzerinde biraz söz sahibi yapmağı vâdetmişti. 1919 da bu vaid bir dereceye kadar yerine getirilmek istenildi. Fakat yeni idare şekli Hind milliyetçilerini tatmin etmedi. Mesele uzadı, Gandhi ortaya atıldı. Nihayet 1929 da şimdiki İngiliz Dışişler Bakanının

reisliği altında bir komisyon Hindistan'da aylarca tetkiklerde bulundu. Raporlar neşredildi. Bir taraftan Hindistan'da, diğer taraftan Londra'da konfranslar toplandı. Yıllarca süren bu tetkiklerden ve görüşmelerden sonra şimdi katı bir adım atılması İngiltere'nin artık bu işe bir son verilmesi ihtiyacını duymasından ileri gelmiştir. Hindistan İngiltere için en büyük bir hayat ve inkişaf ve netice itibarile en geniş ve ince bir dikkat mevzuu teşkil etmektedir. Bundan sonra Hindistan'ın ve dolayısıyla Büyük Britanya İmparatorluğunun tarihinde yeni bir devir açılmış demektir.

Yeni düzene göre Hindistan'da federal bir hükümet sistemi kurulacaktır. Mahalli idare teşekküllerinin süfraj üniversal ile meydana gelecek meclisleri bulunacaktır. Federasyonun başında da iki meclis olacak ve bunlarda azlıkların temsili için üyelikler ayrılacaktır. Mahalli hükümetlerle merkezî hükümetin idare adamları bu meclislere karşı mesul olacaklardır. İngiliz genel valisinin, yani İngiltere'nin şu noktalarda salâhiyeti mahfuz tutulmaktadır: Dış sıryasa, memleket müdafaası, âsâyiş ve nizamın korunması, federal hükümetin mali istikrarı ve kredisi, İngiliz tebaasının hukuk ve menafiinin muhafazası, gümrük sıryasası. Son meseledeki salâhiyet, İngiliz mallarına karşı zarar verecek bir tedbirin alınmasına meydan vermemeğe matuftur.

İngiltere bu kararları alırken Hindlilerin arzularını, siyasal düşüncesini ne dereceye kadar göz önünde tutmuştur? Hindliler ve bilhassa Hind milliyetperverleri bu yeni idare şekline memnun olacaklardır? Mecusiler ile müslümanlar arasındaki ihtilaf bundan sonra nasıl bir cereyan alacaktır? Hind prensleri eski patriyarkal idare sistemlerinde ne dereceye kadar devam edebileceklerdir? Bu sorguların yeni tedbirle artık halledilip bittiğini tahmin etmiyoruz.. Hindistan gibi bir kıtanın, Hindliler gibi yüzlerce sınıf ve mezhebe ayrılmış koca bir yığınımın herhangi bir kanunun çerçevesi içinde mukadderatını tesbit etmek öyle kolay olmasa gerektir. Bundan sonra göreceğimiz bizi bu hususta daha çok aydınlatacaktır. Hindistan dominyonu, diğer anglo-Sakson aslından olan dominyonlara benziyemez.

İTALYAN — HABEŞ KAVGASI:

Bu satırları yazarken kavga diyoruz. Fakat onun yarın savaş haline geçmeyeceğini kim temin edebilir? Kaldı ki bunları yazdığımız gün İtal. ya'nın askerlerinin yola çıktığı ve Habeş hükümetinin neşrettiği bir beyannameye hukukunu şiddetle müdafaa edeceğini bildirdiği haberleri de gazetelerle acunun dört bir bucağına yayılmış bulunuyordu. Fakat şimdi modadır. Her gün düşünülmesine, bazı uluslar fiilen de onu yapmasına rağmen savaş sözünü kullanmak kimse-

nin hoşuna gitmiyor.. Onun için Habeş topraklarında daha belki de çok çarpışmalar olur.. kanlar dökülür.. adamlar ölür... fakat savaş olmaz.. Savaş sözünü kullanmak yasak.. Yapmak şarta bağlı.. Caiz görülen haller var...

Yine bu sütunlarda yazmıştık.. İtalya ile Habeşistan'dan hangisinin haklı olduğunu bildirmek kolay değildir. Çünkü bu meselede hak işi tamamiyle kuvvete bağlı bir iştir. Görünüşe göre kuzu ile kurd masalının bu meselede hatırlanabileceğini söyleyenler vardır. Fakat tarihte bir kez daha hakkının pek de kuvvetten mahrum olmadığını göstermiş olan Habeşistanın kolay parçalanır kuzulardan olmadığı bellidir. Haydi, İtalya ile Habeşistan gözleri kararmış da hakkı tanıyamıyorlar... Ve bunu silah elde ateş ve barut kokusu içinde aramak mevkiine düşüyorlar.. Fakat acun barışının her gün yaygaralar koparan âşıkları, taraftarları, muhafızları ne güne duuyorlar?.. Niçin paçaları sıvayıp durun! Biz bitaraflar da şu işi bir tetkik edelim. Hakkı arıyalım, size bildirelim, demiyorlar. Diyemiyorlar?. İşte acun barışının ve onun koruyucusu olduğu iddiasında bulunan Cenevre kurumunun zayıf tarafı buradadır. Uzak şarkta savaş çıkar, Cenevre seyirci.. Cenevre Amerika'da senelerdenberi savaş var.. Cenevre seyirci.. Afrika'da çatışma başlamış, Cenevre seyirci... Bu seyirci rolü onun

prestijini her gün biraz daha düşürmektedir.

İşin garib olan diğer bir tarafı da belki yıllardan beri mevcut olan bir ihtilâfın Roma andlaşmasından sonra böyle birdenbire alevlenmiş olmasıdır. İngiltere tarafından arasıra — o da zayıf olarak — araya girmek teklifi gibi sözler geliyor. Fransa tara-

fından bir şey yok. Fransız — İtalya koloni antantı belki böyle icab ediyor. Zaten onlar da Habeşlilere kızgın. Demek politika hâlâ "icab, dan ibarettir. Şu halde Cenevre ve Lahey kurumları neye yarıyor .. Riya perdesinin yırtılması, acı olsa da hakikatin görünmesi bakımından insanlık için belki daha iyi ve hayırlıdır.

FRANSA'DA BİR KÖY TETKİKİ: ENVAL II

RIDVAN A. İHSAN

KÖYDE tek sınıflı biri kızlara, diğeri erkeklere mahsus iki mekteple bir muallim vardır. Her iki mektebin, erkekler daha fazla olmak üzere, 66 talebesi vardır. Senede verdikleri vasatî mezun 8 dir. Tahsillerine devam etmek için kasabalara giden talebe hiç yoktur. Köyde okur yazar nisbeti yüzde 70 kadardır. Köyde tahsil görmüş kimse bulunmaz. Köylüler arasında gerek ticaret ve gerek diğer maksatlarla harice gidenler yoktur. Yalnız, hariçten birile evlenen erkek köylü terk ile zevcesinin bulunduğu yere gider. Eğer, hariçten birile evlenen kızsız, erkek köye gelir. Köyde gündelik gazeteler epeyce okunur. Fakat köylü daha ziyade mahalli meselâ Kiom ve bilhassa Clermont-Fernand' da çıkan gazeteleri okur. Bundan başka, istisnasız her köylü zirai mecmuaları muntazaman takib eder. Hemen her köylü kendi mektuplarını, icab ettiği takdirde arzuhallerini yazabilir ve işini, başkasının yardımı olmaksızın, bizzat yapabilir.

Köyde tek memurlu bir postahane vardır.

Köyün arazisi 488 hektardan ibarettir. Bunun:

125 hektarı kıraç ve gayrı mezru arazi.

111 .. ziraate elverişli arazi

62 .. tabii çayır ve meyva bahçeleri,
60 .. üzüm bağları,
26 ormanlar,
14 .. hububat,
10 .. patates,
3 .. sebze (bilhassa fasulye)

dir.

Ziraata elverişli olup da ekilmeyen arazi hiç yoktur. Köyün arazisi köylüye yetmediğinden, komşu mıntakalarda arazisi olan kimseler vardır.

Köyün esas mahsulü üzumdür. Bağlar, köyün şark tarafında bulunan hafif meyilli bir sıra tepelerin gerek şimal ve gerek cenub yamaçlarını tamamen kaplar. Bundan başka, ovanın bazı kıvrımlarında da üzüm bağlarına rastlanır. Hemen her bağda köylünün yağmurlu zamanlarda barınacağı ve lâzım olan malzemeyi saklayacağı küçük, kârgir kulübeler bulunur. Bağlara çok itina edilir. Şon zamanlarda alınan tedbirler sayesinde hastalıkların önüne geçilmiştir. Bağlarda, siyah üzüm ekseriyeti teşkil eder. Toplanan mahsul kâmil şaraba tahvil olunur. Köylüye en fazla para getiren harice yolladığı şarablarıdır. Taze olarak üzüm sevilmemez. Esasen, bu mıntakanın üzümünü, kabuklarının kalın, çekirdeklerinin iri, tanelerinin küçük ve lez-

zetlerinin de acımtırak olmasından, taze yemeğe hiç gelmez.

Üzümünden sonra, köye en fazla para getiren meyvadır. Meyvalar ehemmiyetleri itibarile şöyledir: Kayısı, peftali, kiraz, armut, elma, kestane, ceviz. Bir kaç sene evel tecrübe edilen incir ağaçları pek iyi netice vermişse de, bilahara bakımsızlıktan körülenmişlerdir. Çilek de köyün ihracat maddeleri arasında mühim bir mevki tutar.

Hububattan buğday ancak köylünün ihtiyacı kadar ekilir. Toprağın kazılmasında, umumiyetle bir veya daha fazla beygir tarafından çekilen pulluklar kullanılır. Tarlaya yalnız hayvan gübresi konur. Auvergne mmtakasının bir çok yerlerinde kesretle istimal olunan kimyevî gübrelere, bu köyde taammülüm etmemiştir. Köyde hububatı biçmek için altı makine vardır. Fakat, ekimin fazla olmaması neticesi, sadece orak kullanılır. Köylünün harman makinesi yoktur. İşini görmek için kira ile tutar. Köyde değirmen bulunmadığından, köylü buğdayını öğütmek için harice gitmek mecburiyetindedir. Köylü ekmeğini kendi yapmaz. Öğütürdüğü ununu köyde bulunan fırıncıya verir. Fırıncı da hissesini aldıktan sonra, unu ekmek halinde köylüye iade eder.

Hububat olarak buğdaydan başka, toprağı dinlendirmek maksadile arpa, yulaf ve çavdar ekilir. Hayvanlara verilen pancar da geniş mikyasla zeredilir.

Köyün civarında, yalnız mahalli ihtiyacı karşılayacak sebze bahçeleri

bulunur. En fazla ekilen patates, fasulye ve nobuttur. Köyün ot haslatı da mühim bir yekün tutar.

Köyün garp tarafında bulunan iki tepe çam ormanlarıyla kaplıdır. Yukarıda saydığımız meyva ağaçlarından maada, tarla hudutlarında söğüt, yol kenarlarında çınar ve dere boyunca da kavak ağaçlarına rastgelinir.

Köyde 90 inek ve bilhassa arabalarla koşumda kullanılan 89 kadar at, merkep ve öküz vardır. Sütten ve peynir ve ne de yağ imal edilir. Süt köye gelen tüccarlara satılır.

Fakir olsun, zengin olsun, her köylünün bir veya müteaddid domuzu vardır. Kışın kesilen bu domuzlar, her ailenin gıdasının esasını teşkil eder.

Köyde koyun ve keçi hemen hiç yoktur. Bilhassa tavuk ve ördekten terekküp eden kümes hayvanatı 700-800 kadardır. Köylü yumurtayı ihracattan ziyade ithal eder.

Köyde pazar kurulmaz. Köylü malını ya köye kadar gelen simsarlara (courtier) ve yahut bağı olduğu Chatel Guyon ve bilhassa Rion iktisadi merkezlere, pazarların kurulduğu günler, arabasile götürerek satar. Köylü arasında simsarlıkla geçinen yoktur; bunların hepsi yabancıdır.

Mevsimsinden mevsime değişen gündelik takriben şöyledir:

Erkek 15 ilâ 25 frank

Kadın 5 ilâ 12 frank

Müthassis işçi 25 ilâ 35 frank

Yemek gündelikçiyi tutana aittir.

Köyde 3 otel, 1 aile pansiyonu, 5 mobilyalı kiralık ev, 3 kahve, 1 fırın.

cı, 3 demirci, 1 nalband, 1 berber, 1 kasap, 2 bakkal vardır. Bakka'dan hemen her şey tedarik olunabilir; gazete de satar. Berberlik müstesna olmak üzere, bu sanatlardan herbiri bir alle geçindirebilir. Ayrıca köye, haftanın muayyen günlerinde kamyonetlerle seyyar bakkal, ekmekeci, kasap ve kışın da balıkçı gelir.

Yollar ve nakil vasıtaları:

Köy, iktisadî merkezi Rion, Chatei Guyon ve vilayet merkezi Clermont - Ferrand'a asfalt yollarla bağlıdır. Köyün diğer ikinci derecedeki âdi yollarında araba işliyebilirse de yağmurlu zamanlarda su birikintileri ve çamurdan geçilmez. Köyde 5 otomobil ve kamyon, 300 kadar da araba mevcuttur. Arabaların bu kadar fazla oluşuna şaşmamalıdır. Zira, umumiyetle, her ailenin üç tip araba ihtiyaçları vardır:

1 — Biçilen hububat veya otu köye taşımak için dört tekerlekli (öndekiler küçük), iki yan tarafında parmaklıklar bulunan, bazan iki beygir, bazan da iki öküz tarafından çekilene arabalar, 2 — Üzümün fıçılar dahilinde köye nakline mahsus, iki tekerlekli, bir beygir veya iki öküz tarafından çekilir, üç tarafı kapalı, arkasında takma kapı bulunan araba, 3 — Köylünün malını pazara indirmek veya tarlaya, bağa işe gitmek için kullandığı, ince yapılı iki büyük tekerlekli, ön tarafında iki kişilik oturacak yer bulunan, bir beygir

veya bir merkep tarafından çekilen aynı zamanda bir freni bulunan, ilk iki nev'e nisbetle son derece hafif araba (şurası dikkate değer ki, burada arabaya koşulan öküzlerde boyun-duruk boyuna değil, boynuzlara takılır.

Köyde hayvan sırtında nakliyat yapılmaz. Bunun için burada semer meçhuldür. Köye yakın bahçelerden sebze veya meyva insan sırtında taşınır. Bunları taşımak için alt tarafı dar, üst kısmı geniş, oldukça büyük sepetler kullanılır. Ağzına yakın bir yere menteşelenmiş, el ile tutularak sepetin sırtta durmasını temin eden iki uzunca odun parçası, aynı zamanda, sepetin, yere konulduğu vakit devrilmesine mani olur.

Sıhhi vaziyet:

Köy, arkasını çeviren alçak tepeler sayesinde, şimal ve garp rüzgârlarından nisbeten masun bulunduğundan, havası diğer mıntakalara nazaran daha iyidir. Köyün arazisi dahilinde biri 210 yataklı resmî, diğeri 50 yataklı hususi iki sanatoryom vardır. Yukarıda söylediğimiz gibi, köylü temiz değildir. Umumiyetle köylünün gıdası pek bol ve fena intihab edilmiştir; haddinden fazla et yenir ve şarap içilir. Köyün suyu 12 kilometrede bir membadan tazyikle gelir. Bu tesisat köyün belediyesi ne 215.000 franga mal olmuştur. Köyde, hariçte 18 çeşme vardır. Ev.

lerin bir kısmında da hususî çeşmeler bulunur. Fonttan iymal olunmuş bu çeşmeler yangın zuhurunda fazla su verilecek tertibatı haizdir. Köyde susuzluktan sıkıntı çekilmez.. Köyde bazan sarî hastalıklar baş gös-

terir. Zührevî hastalıklar, kızamık, çiçek, sıtma mevcut değildir. Köyde doktor yoktur. İcabında Rion ve yahut da sanatoryomlardan getirilir. Ağır hastalar Rion hastahanesine yattırılır.

YABAN KUĞUSU

İngilizceden çeviren: HAMİD DERELİ

YABAN Kuğusu eşinin ölü olarak yattığı saz kümesi önündeki buz üstünde bir ileri bir geri yürüyordu. Dışısı suyun kıyısında yığılıp yükselen ve üzerine sazların tente çektiği karmakarışık bir kamaş ve çamur yatağı olan yuvalarının yanına dayalı yatıyordu. Can çekişirken ağır vücudunu kaldırmak için ince boynunu bir manivelâ gibi kullanarak kenara tırmanmağa çabalamıştı.

Şimdi boynu yuvanın üstünde kaskatı, kıvrıla kıvrıla kaçarken birdenbire vurulup öldürülmüş beyaz bir yılan gibi, bükük yatıyordu. Açık kanatlarının çarpıp kırdığı donmuş sazlar ihtişamlı arkasına düşmüş, çamurlarile onun beyaz güzelliğini kirletiyorlardı. Karnının altından parmak arası ağla gerilmiş kaskatı bir ayak çıkıyordu.

Arasına kanadlarının dokunmasıle buz gibi çatırdıyan sazlar arasındaki dar yoldan sallana sallana ölüye doğru gidiyordu. Fakat her defasında tam dokunmak üzere iken onun çıkardığı garib ölüm kokusile birdenbire irkilerek geri çekiliyordu. Başını kaldırdı, boynunu ay gibi kıvrıdı, kanatlarını yarı kapatılmış bir yelpaze gibi tutarak haşmetli bir yürüyüşle dolaştıktan sonra havalandı. Korku içinde gölün çevresini döndü.

Fakat her yer boş bir ıssızlıktı. Yaşayan her şey yiyecek ve akar su aramak için cenuba kaçmıştı. Onun kimliדיyacağını, uyanıp kendisile yine uçacağını umarak cesede döndü. Lâkin o bütün gün öylece yattı ve kimliديmedi.

Gece oldu. Uçsuz bucaksız göklerden ay ve sayısız yıldızlar buz üstüne acayıp ışıklarını serpiyorlar, onun heyûlâî derinlikleri içinde etraftaki tarlaları sıra sıra ağaçlarile yuvarlanan kar kümelerile, yatakları dolmuş sellerile yüksek dağları aksettiriyorlardı. Buz çitirdıları, düşen karlar hendeklerde gürlüyordu. Uzaklardan köpüren dalgaları ufuktaki kayalara karşı yükselen denizin uğultusu geliyordu.

Sonra açlık ve bu ölü ıssızlık onu delirtti. Tüyelerini kavga için kabartarak gerile gerile buzun üstünde yürüdü. Ayaklarının altında yürüdüğü kendi eğri büğrü hayillile döğüştü. Gagasıle bunu delik deşik ediyor. büyük kanadlarile kamçılıyor, rakibini boğazlamak için boynunu ileri geri savuruyordu. Sonra bitkin karnının üstünde sürünerek sazlar arasındaki yoldan eşinin ölü olarak yattığı yere gitti. Onun yanı başında yatıp kalmak istiyordu.

Fakat ansızın denizden kalkan

büyük bir kasırga, buz üzerindeki kar birikintilerini önünde sürükliyerek, dağ yamaçlarındaki ağaçları çattırarak, beyaz bulutların havaya yükseldiği boğazlar arasından çığlıklar kopararak gölün yüzünü süpürdü. O geçerken sazlar uluyarak ileri geri sallandılar, yuvadaki süprüntüler gölün üstüne saçıldı, boranın zorile cesed de yerinden oynadı. Ters dönerek arkası üstü atıldı. Şimdi orada biçimsiz, kanatları kaskatı gerilmiş, karnı çirkle pislenmiş yatıyordu.

O zaman yaban kuğusunu bir çığlık aldı. Rüzgârın içine yükseldi. Bir uçuşma gibi baş tutarak yukarı doğru sağıldı, sağıldı. Nihayet şeklini kaybederek dağın üzerinde uçuşan karlar arasında bir benek oldu. Rüzgârın yukarı katlarına yetişinceye kadar oraya buraya seğirtti durdu. Sonra kanatlarını iyice gererek, boyunu dimdik uzatarak cenuba denize doğru uçu.

Büyük bir hızla gölgeleri denizin üstünde kara bir yol çizen kayaları güderek hiç uğraşmadan rüzgârla cenuba doğru sürüklenip gidiyordu. Bütün gün böylece uçu, denizi geçti. Geniş kıraç topraklar üstünden aşarak bir kere daha denize geldi.

Akşama doğru rüzgâr durdu. Uçuşma zorlaştı. Bulutlardan inip durgun deniz üzerinde çok aşağıdan uçmaya başlat. En sonunda bir ırmağın ağzına geldi. Orada döndü. Irmağın yatağını güderek içeriye doğru yol aldı. Burada tarlalar hâlâ yeşildi. Hava şimaldeki gibi donmuş değildi. Söğüt ağaçları ve sazlarla sıralanmış iki kı-

yı arasında su hâlâ akıyordu. Sonra ufak bir adanın yanında suyun yüzünde kuğuları gördü. Birden süzülerek aralarına indi. Kuğular onu görür görmez boyunlarını hayretle kaldırdılar. Bir zaman onu süzdüler. Sonra erkekler boyunlarını kıvrıdılar, gagalarını göğüsleri üzerine yattırdılar, kanatlarını kıstılar. Büyük dalgalar halinde alay alay üzerine indiler. Bitkinliğinden dolayı onlarla çarpışamayacağını anlayınca bir kere daha kanatlandı. Irmak boyunca epice uzak bir yere uçu. Bir adacıklar gurupu arasına indi. Burası iyi bir yerdi. Kıyının sığ sularında avlandı. Sonra adacıktaki sazlar arasında iyi bir yatak buldu.

Ertesi sabah dinlenmişti. Karnını doyurduktan sonra öteki kuğulara bakmak, dostluk gösterirlerse onlarla arkadaş olmak ümidile ırmaktan aşağı yüzdü. Fakat karşılaştıkları zaman onları eşlerini almağa geldiklerinden korkarak onu yine kovaldılar. Uçu çifttiler ve toplu bulundukları için hepsinebirden hücum edemezdi. Çokluğun önünde yine çekildi. Lâkin bu sefer havaya kalkmadı. Suyun üzerinde çırpınarak, ve kanatları ile büyük bir çattırdı kopararak uzaklaştı. Bu düşmanlarını kuşkulandırdı. Ardından kanatlandılar. Eşleri arkada görünüşte kayıtsız, şurada burada yüzerek, uzun boyunlarını diplerine kadar suya daldırarak bekliyorlardı.

Büyük bir kurnazlıkla onlara ırmağın yukarıdaki adacıklar arasına çekti. Onlar arkasından gelmekten

vaz geçip de geri dönünce büyük bir hızla uçarak hücum etti sonra onlar takibe başlayınca kaçtı. Nihayet böylelikle kovalayanlardan birini diğerlerinden ayırma muvaffak oldu. Ötekiler eşlerine döndüler. Artık o zaman her düşünceyi bir yana bırakarak düşmanına sahiden hücum etti.

İki kuğu iki ada arasındaki dar bir geçitte karşılaştılar. İkisi de kavgadan kaçmadı. Irmak kuğusu dada büyükçe idi. Fakat şimalden gelen yaban kuğusu daha çevikti. Uzun uçuşlara alışkın oldukları için kanatları daha kuvetliydi. Gözü daha keskindi. Daha ilk çarpışmada birbirlerini aşağı itip kanatlarının uçları ile suyu köpüğe boğdukları zaman yaban kuğusu atılışının zorile düşmanını devirdi. Sonra birden bire suda şaha kalktı. Ateş püskürerek ötekisi daha kalkmaya vakit bulmadan avının üstüne atılan bir kartal hızla onu gagası ile delik deşik etti.

Irmak kuğusu daha mağlûb olmamıştı. Birdenbire uzaklara uçtu. Çığılıklar kopararak büyük daireler çevirdi. Sonra döndü. Bir kere daha hücum etti. Şimdi göğüs göğüse karşılaştılar. Dimdik duruyorlar. Kocaman kanatlarını kalkanlar gibi kullanıyorlardı. Birbirlerini boğmağa uğraşırken boyunlarının sarmaşması ile birbirlerine kilitlendiler.

Didişen ayakları ile bulanık suları köpüklere boğuyorlardı. Küçük deniz kuşları korku ile kara kayacıklar gibi ırmağın üstünde kayıp atılarak uzak kıyılara kaçtılar. Yine ayrıldılar. Daha hiç biri muzaffer değildi. Ir-

mak kuğusu bir nefes almak için yine uzaklaştı. Yaban kuğusu arkasını bırakmadı. Su kıyısını köpürterek ve daireler çevirerek seğirttiler. Yine karşılaşıp vuruştular, birbirinin boynuna sarıldılar. Yine ayrıldılar ve kaçtılar. Şimdi ırmak kuğusu kaçmaya çalışıyordu. Fakat düşmanı bütün hızla üstüne atılıp kaçarak yolunu kesti. Bir köşeye kısırdı. Dehşetli surette sıkıştırdı. O kaçarken tekrar tekrar ardına biniyor, öyle vahşi bir şiddetle gagalıyordu ki nihayet ırmak kuğusu nu dönüp göğüs göğüse döğüşmeğe mecbur etti.

En sonunda ırmak kuğusu artık daha fazla dayanamadı. Havaya yükseldi. Dere boyunca eşinden uzak bir yere uçtu. Biraz sonra yere indi. Yenilmenin acısıyla silkinerek su içinde bir oraya bir buraya koştu.

Yaban kuğusu zaferinin gurur ile, göğsü şişmiş, yarı kapalı kanatlarını kürek gibi kullanarak pupayelken yüzüyordu. Az sonra yenilmenin eşi sesizce yüzerek eşini aramağa geldi. Yaban kuğusu onun geldiğini gördü. Bir edacığın kuytu bir yerine sinerek bekledi. O yaklaşır yaklaşmaz birden bire kanatlandı. Üstüne atıldı. Dişi onun gelmesini görünce geri kaçmak istedi. Fakat yaban kuğusu eşine yaptığı gibi onun da yolunu kesti. Dar bir geçitte yakaladı. Sıkışınca dişi kuğu havalandı. Ardından erkek de yükseldi. İzini hiç bırakmayarak onu ırmaktan aşağı denize doğru, eşinden uzaklara sürdü. En sonunda dişi kuğu yorgun kaçmaktan vaz geçti. Suyu indi. Yaban kuğusu da hemen başına

kondu. Eşinin beğenmesi için bütün beyaz güzelliğini kabartıp kıvrırarak pupa yelken yüzmeğe başladı. Dişi kuğu boynunu eğdi. Onun göğsüne sokuldu. Beraber sessizce balık avlamağa gittiler. Yaban kuğusu yeni bir eş bulmuştu. Sonra ırmak boyunca daha uzaklara denize doğru uçtular.

Bahar çabuk geldi. Lodosların esmeğe başladığı bir günde yaban kuğusu havalandı. Eşi onu takib etti. Yine rüzgârın önüne katılıp, şimale doğru koyun üstünden geniş kıraç toprakları aşarak kara bir yol gibi görünen büyük kayaları güderek şı-

mal denizinin üstünden uçtular, uçtular.

Şimdi gölün üstünde güneş parlıyordu. Dağlardan ıslıl ıslıl hendeklere sular şarlıyor, ağaçlarda kuşlar ötüşüyor, balıklar suyun yüzünde oynayan sineklerin ardından atılıyorlardı. Yaban kuğusu eşini saz kümesi arasındaki yanında eski eşinin ölüsünü bıraktığı yuvaya getirdi. Yuva hâlâ orada duruyordu. Fakat cesedi kış selleri sürükleyip denize götürmüştü. Yeni kuluçkadan çıkacak yavrular için yuvayı hazırlamaya başladılar.

ATTILÂ'NIN DÜĞÜNÜ

İSMAİL HİLMİ SOYKUT

ATTILÂ'NIN DÜĞÜNÜ, yazan: S. Behzad, Remzi Kütüphanesi, İstanbul, 1934. Destan 3 perde.

Genç bir şairin, ilk kalem tecrübesi olarak neşrettiği bu manzum tiyatro hakkında birkaç söz söylemek isteriz.

Her nedense, kalem tecrübesini sahne eserlerinde yapmak bir moda halini aldı. Fakat hem bedil akışı, hem sahne tekniğini bir arada bulundurmak güçlüğü karşısında kalan bu eserler ekseriya kusurlu oluyor.

İstiyoruz ki, bulunan bu öz ve değerli mevzular derin bir vukufle işlenerek ortaya hakiki bir (ulusal tiyatro serisi) konulabilsin.

Bununla beraber bize yepyeni bir tiyatro çehresi gösteren son nesil yazarlarını ve bu arada genç şair S. Behzad'ı özenle takdir etmemek cidden haksızlık olur.

Eser, etrafa dal budak salmayan bir mevzu üzerinde ilerlemektedir. Birinci perde şöyle başlıyor:

"Burgontlar Kıraltı, istilâ ordularının başında bulunan Attilâ'nın huzuruna getiriliyor. Kıraltı, yapılan teklif üzerine, biricik kızı İldiko'yu rehin olarak terkettikten sonra serbest bırakılıyor... İldiko Attilâ'nın sarayında, lüks bir hayat içinde ya-

şıyor.

Sonra, esir Vizigotlar Kıraltı aynı teklif karşısında kalarak oğlu Walter'i rehin bırakıp gidiyor.

Attilâ, İldiko'yu sevmiştir. Fakat İldiko, Türk akınları sırasında öldürülen "iki kardeşi,, ve "candan eşi,,ni hatırlıyarak Attilâ'ya karşı içli bir kin beslemektedir.

Bir gün sarayda Walter'le İldiko birbirlerini görür ve şaşkın bir halde dertleşmeğe başlarlar. Genç Walter, İldiko'nun çılgın bir âşıkıdır. Bu iyi, iyi ama, Attilâ'nın odalığı Hildegunde, Hakanın İldiko'ya karşı gösterdiği meyli görmüş ve kıskançlık duygularıyla genç kıza saraydan uzaklaştırmak için tedbirler aramağa başlamıştır.

Bir yağmurlu ve fırtınalı gecede, Hildegunde'nin teşvikiyle, Walter, sarayda bir şölen (ziyafet) veriyor. Bu içkili toplantıda Attilâ'nın iyice sarhoş olduğu bir sırada iki genç esir, odalığın hazırlattığı atlara biniyorlar... Hildegunde, İldiko'ya bir de hançer hediye ediyor.. Daha buradan hissediyoruz ki, tarihin, Attilâ'nın göğsüne saplandığını tahmin ettiği hançer bu hançerdir.

Bir aralık kendine gelen Attilâ, esirlerin nerede olduğunu soruyor. Ortada görünmediklerini söylüyorlar.

O zaman kaçtıklarını anlıyor ve hırçın bir tavırla, bu iki genç esiri ölü veya diri olarak derhal getirmelerini emrediyor.

Biraz sonra — hem de pek az bir zaman sonra — Walter'in ölüsü ile İldiko'yu tekrar sahnede görüyoruz.. İldiko:

*Yaptığım işlerden ben çok utan-
dım!*

*Bilmem boş sözlere ah, nasıl kan-
dım*

Diye kabahatini itiraf ediyor .O zaman Attilâ bir taraftan içkinin, diğertaraftan Prensesin çekici güzelliğinin tesiriyle, onun dizlerine yatıyor. Esir kızın dizlerinde kendinden geçen Hakan artık hakiki bir aşkın hülyasıle meşguldür. Bu sırada İldiko, göğsünden çıkardığı mahut hançeri Attilâ'nın göğsüne saplıyor.

Ve güzel esir artık "aşk ve kin,"den kurtulduğunu itiraf ederken üçüncü perde kapanıyor.. Eser bitiyor..

Birinci perde açılırken duyduğumuz heyecan, eserin sonlarına doğru basamak basamak ve duyulur bir şekilde azalıyor.

Eserin kahramanları, gözümüzün önünde bütün varlığı ile canlanamıyor. Kafamızda büsbütün başka tahayyül ettiğimiz cenkçi Attilâ bu eserde bizi tamamen hayal sukutiyle karşılaştırıyor.

Hele başbuğlar, ortada, anlaşılmaz gölgeler gibi dolaşmakta; rolleri ikinci derecede olan esir Kırallar birer cengâver gibi konuşmakta ve ön plâna geçmektedirler.

Eserin başlıca kahramanlarından olan İldiko, şairin kafasında güzel, duygulu ve zeki bir genç kız olarak cisimlenmiş. Biz bunu, kız dinlerken değil, başkaları ondan bahsederken anlıyoruz. Bu zeki kız, Hakanın aşkı karşısında bütün bütün bön bir çocuk dili kullanıyor-

*"Henüz ben çocuktum, pek küçük
çocuk*

*Bir halka verdiler sandım bir bon-
cuk..*

Yıllar geçti, bunu anlamadım ben..

*Bir gün dediler ki: "Nişanlısın,
sen!.."*

*İşte ben böylece nişanlanmışım,
Nişan yüzüğünü boncuk sanmış-
sım.."*

Bu kızcağız, vaktile kendisine verilen halkayı boncuk zannettiğini ki-me anlatmış ki? Derdini anlatabildiği çağlarda boncukla halkayı birbirinden ayırd edemeyecek kadar zekâdan mahrum olan bu Prenses sonra birdenbire o keskin zekâ ve hassasiyeti (!) nereden kazanmış?

Walter.. O da bir başka nesne.. Fakat her nedense şairin fazlaca saygı ve teveccühünü kazanmış. Hildegunde'nin bir hile bulması üzerine memleketine kaçmağa karar veren genç Prens kendi kendine:

*"Giderim arkama dönüp bakmadan
Giderim yakama çiçek takmadan.*

*Giderim, sel gibi, dağlar aşarım,
Engin ufuklara sığmam taşarım.."*

Diyor... Akına hazır bulunan bir kahramanın ağızına yakışacak olan ve:

"Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.. mısram; hatırlatan sözler, esarettin kaçmağa karar vermiş, zavallı bir esirin ağzında gülünç görünmüyor mu?

Rakibini başından savan Hildegunde, esirlerin saraydan ayrıldığı andan itibaren ortadan kayboluyor. Firari esirler tekrar saraya getirildikleri zaman bile görünmüyor. Sarayda, kıskanç ve muhteris bir tip olarak gösterilmek istenen bu hilekâr kadın intrikalarını böyle yarıymamak mı bırakmalıydı? Hattâ, biraz daha ileri giderek söylyebiliriz: sarayda pek fazla nüfuzu olduğunu kendi ağzından dinlediğimiz bu kıskanç odalık, herhangi bir adamı vasıtasile İldiko'yu da boğdurtamaz mıydı?

Anlaşıyor ki şair, mevzuun peşinden sürüklenmiş ve her halde İldiko'yu saraya diri diri getirebilmek gayretile Hildegunde'yi eserin yarısından sonra sahneden dışarı atıvermiş. Böyle de yapmasa olmayacakmış.

Eser, her şeyden evel bir tiyatro kitabı olması itibarile, göz, elde olmadan, teknik kusurlara çarpmıyor. Vaka zaten pek basit olduğu halde, tall fikirlerle olsun genişletilerek bir hareket vücade getirilmemiş. Sahnede içki meclisinden başka bir canlılık görünmüyor. Bu hareket yokluğu içerisinde yürüyen vak'a, şahısların içe ekan sözlerle örtülebilseydi seyirci üzerinde biraz daha iyi tesir bırakabilirdi. Fakat kahramanların tiradları; seyircinin kulağında (uzun lakırdı) tesiri yapmaktan

başka bir işe yaramadığı gibi, hiç lüzumu olmadığı halde sarfedilmiş bazı sözler, yazanın, şahıslara söyletecek bir şeyi olmadığı hissini de veriyor:

Memnun oldum bu sözden, ben doğrusu ya memnun

Yaptığımız işlerden olsun bu dünya memnun.

§ *Yıldırımlar düşse gökten, semadan*

§ *Bütun başbuğlarım buraya gelsin.. Söyleyin onlara saraya gelsin..*

Hele, zaten gramerce sakat olan şu son mısraa benzer fazlalıklar yapılmamış olsa eser hiç bir şey kaybetmiş olmayacakmış gibi görünüyor.

Genç yazan, mizansenlerin tesbitinde bile istenmiyecek ihmal ve unutkanlıklar göstermiş: Meselâ birinci perdenin ikinci meclisindeki and içme merasiminden sonra (Attilâ, selâm verip çıkar) denilmiş. Arkasından başbuğlar da birer birer selâm verip — kime veriyorlar belli değil — çıkıyorlar, sahnede kimse kalmıyor. Ve hemen bunu takib eden üçüncü mecliste (evelkiler, haberci) gibi tuhaf bir mizansen konulmuş.

Hele bazı mizansenler bu ciddi mevzuun kahramanlarile hiç denk değil. (Attilâ başını İldiko'nun dizlerine koyar. Sırt üstü yatar.)

Konuşmalarda (Replique) lere hemen hiç yer verilmemiştir. Sözü kapan, uzun uzadıya anlatmadan susmuyor.

Eserde, nazım bakımından fazla hırpalanacak kadar zayıflık görülmemekle beraber, dil yönünden göz

yumulamayacak kadar fazla kusurlar var. Bu satırlarda S. Behzad'ı gramer bilmemekle itham etmek istemiyoruz. Ancak göze çarpan yanlışlar; ister manzum tiyatro yazmanın güçlüğünden, ister kuvvetin san'at ve teknik gibi muhtelif sahalara ayrılmış olmasından doğsun hoş görülemez kadar büyük...

Bazı kelimeler var ki, hiç de yerinde ve âdet olduğu gibi kullanılmamış:

*"Belli ki bu adımı atmasaydınız eğer
İstemezdik yurdumuz için sizden
bir değer."*
(S: 23)

Şu son mısradaki (değer) kelimesini Attilâ'nın ağzından (baha, kıymet) manasına değil, rehin manasına kullanılmış görünce kelime lisana âdetâ batıyor. Yukarda görülen (belli ki) de ne kadar fuzulî...

Aynı soydan başka bir yanlış:

*"Bir yalan işitmiştik pek evelce bir
yalan
Değildir, dediler, Hun Hakanı bü-
yük kahraman."*
(S: 24)

Genç şair birçok yerlerde, dilimi zi dolaştıracak tenafürler de yapmıştır. Birkaçını sayalım:

- § *Bu nişandan da şan gelecek sana*
- § *İçilecek bir su, bir de dal arar.*
- § *Durmasın bir lâhza çılgın çalgılar.*
- § *Söyle ne lâzımsa susuzsan açsan?*
- § *Söyle şarkını ki sesinin süsü..*

Ve daha birçok uygunsuz kelime grupları.

Bazen Türkçe olmuş cümlelerle

karşılaşıyoruz:

- § *Walter sen misin bu*
- § *Sen hiç bir kimseye yalan uydurma!*
- § *İldiko saraya geldikten beri.*
- § *..... anladım ki sen*
- § *Bir küçük kuklasın, bir oyuncak-*
sin

Yabancı ellerde oynanacaksınız.

- § *Aşmalı dağları, aşmalı denizi-*
- § *Ne durdular biraz, ne beklediler*
- § *Hâlâ da kaçmağa emeklediler..*

Yukarıki altı misalen ilk beş tanesindeki telif zâfı ve sonuncuda, yerinde kullanılmıyan (emeklemek) kelimesi kulağımızı şamarlamadan geçip gitse, insan üzerinde duraklatıyacak...

Şairde, (Gül, bülbül ve gönül) kelimelerine karşı aşk derecesini bulan bir düşkünlük var. Hemen hemen diyebiliriz ki; üzerinde bülbül ötmeyen bir beyit, sonundan gül sarkmıyan bir tek mısra yok... (Gönül); o da öyle.. İşte kitabın şurasından burasından bir bakışta gözümüze ilişen birkaçı:

- § *Gönlüm ki açılmış bir çiçek gibi,
Yıllarım çiçeksiz geçecek gibi.*
- § *Gönül bahçelerinde gönülsüz yürüyorum.*
- § *Yurdumun gülleri burnumda tüter
Gül bahçelerinde bülbüller öter.*
- § *Gönül bağlarında sesin birinci.*
- § *Hakanın sözleri bir güldür bana.*
- § *..... kurtuldu gönül.*
- § *Geçtiğim bağlarda kokladım gül.
Bana vermedi bir gönül hasreti,
Duymadım ömrümde ben gül hasreti*

§ *Gönülsüz bahçelerin bülbülü gibi
Dumanlı dağların bir gülü gibi
Gönlüm sevgi, elem, ıstırab dolu.*
§ *İldiko, güzel kız, gönlü şen ol-
olsun*

İç bir kıvım daha gülün şen olsun
§ *Bugün o kuş öttü bir gül ağladı,
Gülsüz bahçelerde gönül ağladı.*

§ *Hislerle doludur benim de gön-
lüm*

§ *Hastayım bugün ben, gönülden
hasta,
Daldan koparılmış bir gülden
hasta*

§ *Gül bahçelerinde bülbüller ağlar,
Sevgisiz kalınca gönüller,
Bülbülsüz gönüler, hep güller ağ-
lar*

Hattâ bazan bu gülerin bayıltıcı kokusu şairi âdetâ şaşkına döndürüyor ve onu acemice teşbihler yapmağa sevk ediyor:

*Eşinden ayrılan gönül kuşuyum,
Yuvası bozulmuş bir gül kuşuyum;
İnsana öyle geliyor ki, kitabın içinden şairin bu maşukalarını çıkar-sak eser, sansör edilen geçmiş bir si-yası fıkraya benziyecek.*

Şair, Attilâ'yı da bazan pek lâü-bâli konuşturmuş. İnsan, büyük Hun İmparatorunu dinlerken — maalesef — kendisini birahane de zannediyor:

*"Gelsin de biraz kırmızı, biraz meze
Yeniden içelim, kadehler dolsun..
Hem, kırmızın meze ile içildiğini de ilk defa işitiyoruz.*

Ozanların, Hakan meclisinde söylemek için seçtikleri türkülerin de pek yakışıklıları var:

*Koynunda bak nesi var:
Ulcayın memesi var,
Hele bir parça susun
Yamaçlarda sesi var..*

.....
*Ulcayın eli güzel,
Her yeri, beli güzel,
Ulcay için yurdunda
Yalnız bir benli güzel. (?)*

Bütün bu kusurları şairin diğer eserlerinde görmemeği candan dile-dikten sonra eserin güzel ve sanat-kârcasına işlenmiş yerlerinden de birkaç parçayı okumadan geçmiye-lim-

Attilâ —

*Yoksa Türk'ün kılınıcı sıyrılmazın
kınından:*

*Kim kurtulabilecek büyük Hun
akınından?*

*Biz ki, dağları dağdan, dağları
gökten aşan*

*Bir soyun evlâdıyız: Türk soyuna
yaraşan*

*Aslâ yenilmemektir, dünyada ye-
nilmemek....*

(S:21)

Attilâ:

*Ne korku biliriz, ne kaygumuz
var:*

*Bizden kuvvet alır çağlıyan sular..
Bizim maceramız saymakla bitmez:*

*Yaşlı yıllar bile bizi eskitmez.
Kim demiş Hun Hânı kahraman ol-
maz:*

*Kahraman olmıyan yurda Hân ol-
maz.*

(S: 24)

İldiko:

Ben miyim acaba böyle ağlıyan?

*Ben miyim su gibi çoşup çağlıyan?
Bitti artık her şey, her şey yok ol-
du*

*Artık hayat bana zehirli ok oldu.
Bir mezarlık oldu gönül bağlarım,
Ben, yıllar geçse de yine ağlarım.
Hızını göklerden alan Attilâ
Hızını göklere salan Attilâ.*

Şair ,mevzularını seçerken, biraz fazlaca iddiacı görünüyor. Ancak he-nüz olgunlaşmamış bir kabiliyetin elinde bu iddîa, isbatı güç bir iddîa

gibi kalıyor.

Genç yazarı, edebî istihalesini ge-çirmeden zor bir işe girişmiştir. Emeklemeden yürüyen çouuklar na-sıl — çokluk — normalin üstünde bir sıhhatı telkin ederse S. Behzad da bize o telkini yapıyor. Onun bu cesareti önünde saygı ile eğilmek borcumuzdur; yalnız muharriri, bir-az da, nazım ve tiyatro sahasında ge-reği kadar okumuş ve uğraşmış bul-saydık....

“YENİ TOKAT., ve “ÜN.,

N. TARAGAY

ŞUBAT sonunda Başbakanın Ankara Halkevinde senelik nutku ile açtığı yeni evlerle Halkevleri 103 oldu. 103 Halkevi demek, 103 kütüphanecisi, 103 konferans ve temsil salonu, 103 neşriyat merkezi, 103 kültür yuvası demektir. Birbirine bağlı olarak, birbirine yardım ederek bir memlekette kültür yaşayışına yeni bir hız ve yol vermeğe, iç ve kafa yaşayışını yükseltmeğe çalışan 103 merkez ne büyük bir varlıktır, bilir misiniz?... Bu 103 kültür istasyonu ne büyük bir varlık olabilir bilir misiniz ...

Halkevlerinin Türk ulusunun varlığında oynayacağı büyük rolü yapma yoluna girmesi ve bu yolda süratle ilerlemesi için en mühim iki şey vardır: Feragat ve ciddiyet. Feragat ve ciddiyete her şeyden ziyade neşriyat işlerinde ihtiyaç vardır. Neşriyat işine atılan bir insan veya müessese için den kolay kolay sıyrılmıyacağı bir mesuliyeti üzerine almıştır. Neşriyat işi daimi bir feragat ve yorucu bir ciddiyet isteyen bir iştir. Bu itibarla ciddiyet isteyen bir iştir. Bu itibarla, iki ferdi ve içmaal hasletinin tatbikat dersi olmak itibarile, neşriyat işi bütün Halkevleri tarafından yapılması lâzım gelen bir faaliyettir. Neşriyat işinde, bu dersin imtihanı, feragat ve ciddiyetin en amansız arayıcısı o-

lan efkârı umumiyevidir. İtiraf edelim ki bazı Halkevleri bu çetin imtihanın ilk yoklamalarını henüz muvaffakiyetle geçmiş değildirlere. Bazı yerlerde tedahüle kalmış, bazı yerlerde birkaç nüshası birleştirilmiş mecmualar vardır. Bazı mecmuaların yazıları henüz üzerine aldığı işin ehemmiyetiyle mütenasib bir olgunluğa varmamıştır.

Bir Halkevinin neşriyatı her şeyden evel mahalli halka hitab etmek ıstırrarında olduğu halde bazı yazılar halktan çok uzakta kalmaktadır.

Aşağıda, bu seferlik, Halkevi mecmuaları arasında en muvaffakiyetli gördüğüm ikisinin son sayılarından bahsediyorum. İleride muvaffakiyet gösteren başka mecmualardan da bahsedeceğim:

YENİ TOKAT (Tokat) sayı: 35-36

Halkevleri tarafından yapılan neşriyat arasında en büyük değer yerini Yeni Tokat'ın alabileceğini iddia etmek haksız olmaz, sanırım. Bu iddia da şu noktalara dayanıyorum:

1 — Yeni Tokat mahalli Halkevleri mecmuaları içinde en uzun zaman en muntazam çıkmış olanıdır:

2 — On beş günde bir çıkmaktadır:

3 — Hedef edindiği halkın bilgi

ve düşünce seviyesini yükseltme yolunda muvaffakiyetini temin edecek yazıları bulmak ve koymakta isabet göstermektedir;

4 — Mahallî alâkayı tatmin edecek havadisleri vermekte muvaffak olmaktadır;

5 — Kuvvetli bir gazetecilik ve mecmuacılık tekniği göstermektedir;

6 — Gösteriş ve masrafa boğulmuş değildir;

7 — Okumağa çok alışmamış olanları yıldırarak hacimde değildir.

Bu mecmuada tenkid edilebilecek en mühim şey harflerinin kâfi derecede okunaklı olmamasıdır. Maamafih bunda da mecmuayı çıkaranların hiç bir sun'u yoktur. Bu derd bütün vilâyet matbaalarında vardır. Sebebi de şudur: Yeni yazıya geçildiği zaman vilâyet matbaalarında, hattâ birçok büyük Ankara ve İstanbul matbaalarında, acemilik dolayısıyla okunaklılık ve dayanıklılık bakımlarından iyi rarfler seçilememiştir. Bugün bütün dünyada yayılmakta olan her tarafı aynı kalınlıkta, orta siyahlıkta yuvarlak harfler yerine inceli kalınlı, dar, uzun harfler seçilmiştir. Esasen güzel ve okunaklı olmıyan bu harfler yedi senelik emektarlıktan sonra büsbütün güç okunur bir hale gelmiştir.

Yeni Tokat hakkında bir fikir vermek için son iki sayısındaki yazılardan bir kısmının bir listesini veriyorum:

Atatürk heykelinin açılışı haberleri,

Gökten düşenlere: Bir Orta Mekteb talebesi tarafından tayyare şhid-

leri için yazılmış içli bir yurd ve in-kılâb yazısı.

Çocuklara temizlik öğüdleri,

Yeni Tokat sayıavlart ve genel meclis üyeleri ,

Yeni neslin yetişmesi yolunda gençlere, çocuklara, ana babaya, muallimlere hitab eden ve herkesi yurddaş mesuliyetleri üzerinde düşünmeğe sebkeden bir yazı,

Yeni musikiden bahseden bir serinin beşinci makalesi,

Atatürk'e bir köylünün yazdığı içten gelme bir şiir,

Bulaşık hastalıklardan sakınma yolları,

Tokat'ta dağ sporu,

Jül Vernin meşhur fen romanlarından birinin fransızca muallimi tarafından güzel bir öz türkçe ile yapılan tercümesinin tefrikası,

Melik Gazi isimli mahallî tarihten alınmış bir tarihî roman tefrikası,

Bir tercüme roman tefrikası,

Samsun gezintisi notları,

Turhal tarihi üzerinde bir tetkikin devamı.

Sovyetlerin tayyare matbaasının köy irfanında oynıyacağı rolü anlatan bir yazı.

ÜN (Isparta) sayı: 9

Memnuniyetle söylemek lâzımdır ki Ün de Halkevi mecmuaları arasında birinciliği almakta Yeni Tokat'la yarışıyor, hattâ gükel manzarasile bunda kısmen de muvaffak oluyor. Yalnız Ün aylıktır ve mahallî halktan ziyade mahallî münevvere hitab et-

mektedir, bu itibarla tesir çevresi daha dardır. Bir de henüz yenidir.

Ün'ün baş yazısını İsmet İnönü'nün ÜLKÜ'de çıkan "Türk kadınlarının sıyasal alana girişleri" yazısı teşkil etmektedir.

İkinci yazı Isparta köy yatı mekteplerinden bahseden ve köy yatları için bir çalışma örneği veren değerli bir makaledir.

Elli yıl evel dil sadeliği için çalışmış Ispartalı Mustafa Hakkıyı tanıtan yazı çok dikkate değerdir.

Eğirdir sözünün aslı üzerinde de

değerli bir araştırma yapılmıştır.

Hamid livası, Karabavlu harabesi yazıları da mahalli tarihi ve Isparta'nın kültür ve medeniyet varlığını aydınlatan yazılardır.

"Isparta'da hayvan bakımı,, adile başlayan bir yazı serisi memleketin mahalli hususiyetleri çok mühim olan en derin bir derdine parmak koymak itibarile çok faydalı olmak vâdinde bulunmaktadır. Bu değerli etüde yaptığı ve neşre başladığı için Isparta Baytar Müdürü Fuad Altinkurd'a teşekkür borçtur.

ÜLKÜ ÜÇÜNCÜ YILINA GİRERKEN

NUSRET KÖYMEN

ÜLKÜ bu sayısıyla üç yaşına giriyor. Arkada bıraktığı 24 sayıya bakarak ÜLKÜ şu iddialarda bulunabilir:

ÜLKÜ bütün Türk münevverliğinin mecmuası; olmağa çalışmıştır; bütün Türk münevverlerine açtığı sayı-falarıyla Türkiye'de fiili bir fikir demokrasisi kurma yolunda payına düşen işi yapmıştır; Türk münevverlerinde kendi muayyen meslekleri dışında ciddi mevzular okumak, herkesi alâkadar etmesi icab eden meseleler üzerinde düşünmek itiyadlarını işlemiştir:

Vakur bir kıskakta ve muntazam bir surette çıkararak okuyucularında, ciddi bir mecmuayı takip etmek ve biriktirmek zevkinin beslemek istemiştir;

Memleketin dört tarafındaki münevverlerden gelen yazıları sayı-falarına koyarak ve en uzak köşelere varıncıya kadar Türk münevverlerinin eline varmağa çalışarak memlekette millî varlık ve birlik için en mühim saydığı *fikri teşkilatlanmayı*; vücade getirmek gayesini hiç bir zaman gözden ayırmamıştır:

ÜLKÜ'nün iki senelik çalışmasında köy meselesi en mühim memleket meselesi olarak sayı-falarında te-

barüz etmiş ve ÜLKÜ memleket fikir hayatında yeni bir köycülük çık-tırması açmıştır;

Dünya görüşünde ÜLKÜ daima dar ve tek taraflı görüşlerin aleyhtarlığı olmuş ve ÜLKÜ'ye yazanlar umumiyetle her görüşün doğru ve yanlış taraflarını; arıyan geniş düşünceli terakibci müşahideler ve müdekkikler olmağa çalışmışlardır;

ÜLKÜ Türk inkılabını anlamak ve anlatmak yolunda payına düşen mukaddes vazifeyi huşûla yapmağa çalışmış ve Türk inkılabını, daima, hâdiselerin önünde sürülen veya arkasından sürüklenen bir zarurî vaka olarak değil, insan kafasının ve ruhunun tekâmülünde bir atlayış olan bir irade ve önder işi olarak görmüş-tür:

ÜLKÜ iki yıldır yazı parası vermeden çıkmış ve memleketin her tarafından sayı-falarına yazan yüzlerce, ve bunları okuyan binlerce insan arasında bir feragat ve ülkü birliği kurmuştur;

ÜLKÜ her şeyi yalnız madde ve ve maddî menfaatle ölçmek hastalığının beynelmîlî bir salgın halini almak tehlikesini gösterdiği bu zamanda hayatta ülküye de hakiki

sahibi olduğu yüksek yeri vermek icab ettiği inanını yaymağa çalışmıştır

ÜLKÜ'nün yapmağa çalıştığı bu büyük işlerin yapıcıları olmak iddiasını güden bir mecmuayı inhisarları altına alan birkaç kişi değildir; Ülkü de iyi ve kötü ne yapılmışsa hepsi Türk münevverliğindedir. Bütün Türk münevverlerinden kendi mecmuaları olan ÜLKÜ'den daha neler beklediklerini sorarken yapılacak en iyi tenkidin şimdiye kadar çıkan yazılardan daha iyilerini göndermek olduğunu hatırlatırız.

Bu münasebetle şunu da tekrar etmek faydalı olur ki ÜLKÜ okuyup yazma bilmiyen veya az bilenlerin faydalanacağı bir mecmua değil,

memleket ve dünya meseleleri üzerinde kafası işliyen Türk münevverleri arasında bir fikir teşkilatlanması vücude getirmek isteyen, milli fikir ve kültür alanında önderlik edecekler için çıkan bir fikir ve kültür mecmuasıdır. Bunu demekle "halk, için neşriyat yapmağı aşağı görmek istemiyoruz. Demek istediğimiz iki işin ayrı olduğudur. Öteki işi yapacak, gündelik gazetelerle Halkevlerinin mahalli neşriyatı ve hepsinin başında fırkanın köyler için çıkardığı "Yurd,, gazetesidir.

ÜLKÜ okuyucularının bu noktalar üzerinde düşünmeleri ve ÜLKÜ-yü yayma yolunda çalışmaları büyük bir ülkü işidir.